

Nuguan' gè gi'hiaj ganānīn' nānj huin gachrūn

SAN LUCAS

Nuguan' nnùn riñan ñanj nānj ga'nīn
sachij Lucas riñan Teófilo

1 Ūta gəl'i ran' nej sij gachrūn riñan ñanj rayi'î daran' nej sa gahuin yàngà' gi'hiaj Ma'an Ña'anj an siganīnj nê',² dàj rún' ganata' nej sí gini'in sinjīn gà' da' nê' dadin' gini'in nej sô' ngà rune ñan nej sô', nī gahuin nej sô' sí ganata' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an.³ Dadin' ne' rùkù nga gisij ūta gùdadu nadigi'ñūnj daran' nej sa gahuin nga gayi'ij àsj sinjīn, nī dùgùnàj huaj rù'huaj nī gachrūnj da' nikò' dugui'ij, riñan' huin' 'ngo sí ūta sà' ni'in nanj Teófilo.⁴ Da'nga nī gini'in hue'ê' rayi'î nej sa yàngà' gà' gidigān nej sij riñan'.

Gataj na'anj 'ngo ángel si ga'nga Juan Bautista

⁵ Gane 'ngo sí dânj nej gui nga ginikaj sun rey Herodes riñan hio'ó Judea, nī gahuin sô' rej riñan nej yi'nīn' nej dùguì' sachij Abías nī gù'nàj sô' Zacarías; nī nika sô' huin 'ngo nej da'nin s'ī'nīn Aarón, nī gù'nàj siyànà dânj Elisabet.⁶ Nī gahuin nguèj nīka sô' sa nīkaa riñan Ma'an Ña'anj an, nī ūta hue'ê dagahuin nguèj nīka sô' daran' nej sun giyi'nīn' sun gi'hiaj Ma'an Señor.⁷ Sanī nitaj da'ní nguèj nīka sô' huā dadin' siyànà aťin gahuin Elisabet, nī guñan chre nī gà' ūta gachij nguèj nīka sô'.

⁸ Nī Zacarías huin rej nī diū dânj ganunj gunanj gitsi yi'nīn' nīkaj dugui' ngà sô' riñan Ma'an Ña'anj an.⁹ Dàj rún' huā chrej ginikaj nej dùguì' sachij rej, nī gininj número riñan sô' guendā duguaka sô' sikí riñan Ma'an Ña'anj an, nī gatūj sô'

ruhuâ si-nùhuì Ma'an Ña'anj an. ¹⁰ Nì mán daran' nej guì rigì ne' yè'e nì a'min ninj ngà Ma'an Ña'anj an mân ninj orá nga gaka sikíi. ¹¹ Nì guyumân 'ngò si-ángel Ma'an Señor nì ganikinj ne' huà' ñan nìkìn' si-na ña'anj riñan duguaka nej sij sikíi. ¹² Nì ga'anj da'nga' Zacarías, nga gini'in sô' ángel nìkìn' riñan sô' nì gida'a sa yu'huì'i dânj sô'. ¹³ Sanì gataj ángel dânj gunin sô':

—Zacarías, sì guyu'huì' mánj; dadin' gà' gunin Ma'an Ña'anj an sa gachín' riñanj, nì ga 'ngò da'ní' ne'ej na'uu ngà nika' Elisabet, nì dugu'nàj' Juan gahuin siyugui ne'ej dânj. ¹⁴ Nì úta ganahuin nìhià' ruhuâ', nì huê danj nanj úta ganahuin nìhià' ruhuâ gà'ì nej guì nga ga'nga ne'ej dânj; ¹⁵ Dadin' gahuin 'ngò sí ginikaj sun nìko riñan Ma'an Ña'anj an. Nì sì go'oj nne chruj uba ngà a'ngô nej nne yinaj a, nì nga nìn' nunj ruhuâ riki nni nì gà' gane Ma'an Espíritu Santo ruhuâ nimanj. ¹⁶ Nì gi'hia sì úta gà'ì nej sí huin da'ní Israel naduna nej sô' ma'an nej sô' nì gùyùmàn ruhuâ nej sô' ni'in nej sô' Da'anj nej sô'. ¹⁷ Nì ga'na' Juan ne' ñaan riñan Ma'an Señor ngà nanè nimân nì ngà nuguan' nùkuaj ga'min Elías, guendâ gi'hiaj sô' si ganahuin 'i ruhuâ nej síchij achij i ni'in nej sô' da'ní nej sô', nì nej sí na'huej gùyùmàn ruhuâ nì gùyùmàn ruhuâ nej sô' nì gi'hiaj nej sô' dàj rún' gi'hiaj nej sí gi'hiaj sa nìkaa, guendâ gi'hiaj yugui nej sô' ma'an nej sô' nì gahuin nej sô' 'ngò yuman' ga ruhuâ dagahuin riñan Ma'an Señor.

¹⁸ Nì gataj Zacarías gunin ángel dânj:

—Dáj gi'hia giní'ín nânj rà'aj. Dadin' ñùnj nì gà' achì, nì huê danj nanj gà' achij nikâj.

¹⁹ Nanikàj ángel dânj nì gata:

—Ñùnj huin Gabriel, nì nìkìnj riñan Ma'an Ña'anj an nì huê Ma'an huin sa ga'nín ga'ná, guendâ gata nuguan' hue'ê ga riñan'. ²⁰ Hiaj nì gahuin 'mìnj nì sì ga'hue ga'mìn' nda gui ga'nga da'nít, guendâ nun gùyùmàn ruhuâ' ni'ín si-nùguàn'ànj, nì huê danj gahuin nda gisìj diù.

²¹ Nì ànà'huìj nej guì yùmàn'an mân ninj síchìj Zacarías, nì ùta huin ruhuâ ninj guendâ ùta gahuin ràn sô' ruhuâ hue' huin nùhui. ²² Sanì nga gahui sô' ruhuâ hue' nùhui nìko nì na'hue gâ'mìn sô'; nì ganìn ruhuâ nej sí màn ne' yē' dânj si huâ 'ngō sa gini'in sô' ruhuâ huê' nùhui nìko. Nì man si gidigân sô' ngà dēj ra'a sô' nga ruhuâ sô' gâ'mìn sò', nì gà' 'ngō na'hue gâ'mìn sô' gà' mánj. ²³ Nì nga ganahuij nej gui gunânj gĩtsi sô' riñan Ma'an Ña'anj an nì nan' sô' dukuâ sô'.

²⁴ Ne' rùkù nga gachìn nej gui dânj nì ginun rìki Elizabet, nì gane nininj dukuaj nda gisìj ùn'ùn' ahuii, nì gata: ²⁵ “Ma'an Señor huin sa gi'hiaj dânanj ngàj nej gui nânj, nì ganânin àko ruhuaj ni'in nùnj nì ga'ne sinà'aj a riñanj siganin nej guì.”

Gataj na'anj 'ngō ángel si ga'nga Ma'an Jesús

²⁶ Ahui huàtàn'an nì ga'nín Ma'an Ña'anj an ga'na' ángel Gabriel riñan yuman' snà'anj Nazaret huin hio'ó nìkaj ñu'unj Galilea. ²⁷ Nì María huin siyugui 'ngō siyànà ñaan nì ga' huâ yugui gahuin nika sô' gù'nàj José, huin 'ngō si'nín huin da'ní nej da'ní David. ²⁸ Nì gatúj ángel ñan nne siyànà dânj nì gata:

—Man yugue' ganahuin nìhià' ruhuâ rē' dadin' huin rē' 'ngō siyànà gi'hiaj sa huâ hue'ê siganin a'ngô nej siyànà, nì Ma'an Señor huin ngà rē'.

²⁹ Nga gini'in siyànà nânj nì nga gunin nej nuguan' gataj ángel nì ga'anj da'ngaj, nì ganìn ruhuaj nì gata gunin ma'an, nùnj huin saj nì ga'min ángel dânanj gà' únj. ³⁰ Hiô' nì gataj ángel gunin:

—María, si guyu'huì' mánj, dadin' gi'hiaj sà' Ma'an Ña'anj an ngà'. ³¹ Hiaj nì ginun rikì' ne'ej, nì ga'nga 'ngō da'ní' ne'ej na'uu, nì dugù'nàj' siyugui JESÚS. ³² Nì gahuin ne'ej dânj sa ginikaj sun nìko, nì huin Da'ní Ma'an Ña'anj nìkaj sun yàkàn; nì naga'huì' Ma'an Señor huin Ña'anj an ginika si-sun David.

³³ Nì ginikaj sunj riñan nej da'ní Jacob daran' diù, nì nitaj àmàn ganahuij suun ginika mánj.

³⁴ Hiô' nî gataj María gunîn ángel:

—Dàj gahuin nga gisîj nej nuguan' gataj' dânj rà'aj. Dadin' hua nun gàyàkà nikâj rà'aj.

³⁵ Nanikâj ángel nî gata:

—Ma'an Espíritu Santo ga'na' riñan', nî Ma'an Ña'anj nne yàtà'a gi'hiaj ginun rîkî'; nî ne'ej ga'nga gi'hiá' gahuin 'ngo sà' gè nîn'in, nî gù'na Da'ní Ma'an Ña'anj an. ³⁶ Nî duguît Elisabet, nî gà' achi sanî ganari'ij ne'ej ginun rîki, nî gà' gisîj huàtàn' ahuii nun rîki, nî 'ngo siyànà atin gahuin gataj nej guî; ³⁷ Dadin' guendâ Ma'an Ña'anj an nî nitaj gà' 'ngo sa chî'i hua mánj.

³⁸ Nî gataj María:

—Ñunj huin 'ngo si-musú Ma'an Señor; nî ga'hue gi'hiá' ngàj dàj rûn' gataj riñanj.

Huê danj nî ga'anj ángel dânj.

Ga'anj ni'hiaj María ñan nne Elisabet

³⁹ Hiô nî ganayumàn María nga gunîn nej nuguan' nânj nî nda nanè chre ga'an kij ñan màn nej chrun ñan nngaj 'ngo yuman' snà'ànj huin do'ó Judá. ⁴⁰ Nî ga'an ñan nne dukuâ Zacarías, nî nga guchij nî gata, man le' gunîn Elisabet. ⁴¹ Nî nga gunîn Elisabet ga'min María, nî nda guêj ne'ej nun ruhuâ riki, nî gachra ruhuâ nimanj gi'hiaj Ma'an Espíritu Santo. ⁴² Nî gayî'î Elisabet nî úta nùkuaj ga'min nî gata:

—Huîn' 'ngo siyànà gi'hiaj sa hua hue'é siganînj nej siyànàa, nî sa gèe huin ne'ej nun riki' dânj. ⁴³ Nùnj huin saj nî giri' nî'hia, si ga'na' ginî'hiaj nni Ma'an si-Señoj ñunj gà' únj.

⁴⁴ Dadin' nga gunîn ga'min' nî nda guêj ne'ej nun ruhuâ riki, guendâ gahuin nìhià' ruhuaj. ⁴⁵ Nî úta ganahuin nìhià' ruhuâ siyànà guyumân ruhuâ, dadin' gisîj nuguan'an dàj rûn' gataj Ma'an Señor.

⁴⁶ Hiô' nî gataj María:

Úta ga'min hue'é ma'an nimânj rayi'î Ma'an Señor dadin' úta nîko huaj,

⁴⁷ Nî ganahuin nìhià' ruhuâ nanè nimânj ni'in Ma'an Ña'anj

gi'hiaj ganāninj.

⁴⁸ Dadin' gini'hia ñùnj sanj huín 'ngo musû ninaj chre, sanj àsij gui hiaj nĭ gayakaj ga'anj ne' ñaan nĭ gataj nej gui si huín 'ngo siyànà nitaj si ganānĭn ruhuâ nĭ gununa ninj rayi'í daran' diû.

⁴⁹ Dadin' ûta ñiko hua sa gi'hiaj Ma'an Ña'anj an ngàj nĭ ûta nùkua;

nĭ sa gèe huin siyugui Ma'an.

⁵⁰ Nĭ ganānĭn àko ruhuâ Ma'an Ña'anj an ni'in da' hio'o nĭ da' hio'o nej gui nitaj sĭ gi'hiaj gakĭn'in riñanj.

⁵¹ Nĭ gi'hiaj ganān Ma'an Ña'anj an riñan nej gui gunĭn' ngà Ma'an;

nĭ duya'nĭnj nej gui hĭe ngà daran' nej sa a'nan' ganĭn ruhuâ nimân ninj.

⁵² Nĭ guxun Ma'an Ña'anj an nej gui ñikaj sun yàkàan ñan nne ninj nikaj sun ninj

nĭ gi'hia si ganāhuin ñan nej gui ninaj chre.

⁵³ Nĭ ga'huij sa ya nej gui gàniki nĭ ga'huij a'ngô rasun gachin riñan ninj,

nĭ ga'nej Ma'an Ña'anj an nej rasun riñan nej gui hua yĭru'huee nĭ ganāhuin gàniki ninj gi'hia.

⁵⁴ Nĭ gurugu'ñun rukû yuman' Israel huin si-musuj, nĭ ganānun ruhuaj nĭ ginika sun ga rûhua ngà nej gui màn yuman' dânj.

⁵⁵ Dàj rûn' ga'min ngà rej nê', sachij Abraham nĭ ngà nej da'ní ñûn' daran' diû ga'na' ne' ñgan.

⁵⁶ Nĭ gane María dukuâ Elisabet huà'nĭnj ahuii; nĭ ne' rùkù nĭ gana'naj dukuaj.

Ga'nga Juan Bautista

⁵⁷ Nĭ gisĭj diû ga'nga da'ní Elisabet, huê danj nĭ ga'nga 'ngo ne'ej na'uu. ⁵⁸ Nĭ gunĭn nej gui màn ñan nne Elisabet nĭ gunĭn nej dugui'ij si ûta ñiko hua sa gi'hiaj Ma'an Ña'anj an nngaj nĭ

dàj nìko gananiñ àko ruhuaj, nì ùta ganahuin nìhià' ruhuâ nej guì nngaj. ⁵⁹ Nì nga gisìj tìnj gui nì nìkaj nej sij ne'ej ga'na' nej sij guendâ gà'nè' nej sô' nninj arán raà nneè nà'àj ne'ej, nì dugù'nàj nej sij Zacarías gahuin siyugui ne'ej dânj dadin' huê danj gù'nàj rej ne'ej dânj; ⁶⁰ sani nanikàj nni ne'ej dânj nì gata:
—Sê danj gahuin siyugui mánj, Juan gù'na nanj ánj.

⁶¹ Nì gataj nej sô':

—Nùnj huin saj nì dugù'nò' dânanj sij únj. Dadin' nitaj gà' si 'ngo nej duguít gù'nàj dânanj únj.

⁶² Nì gachín na'anj nej sij ngà ra'a nej sij rej ne'ej dânj, dàj garan' ruhuâ sô' dugù'nàj sô' ne'ej dânj. ⁶³ Nì gachín sô' 'ngo ruguechrà' lij nì gachrùn sô', nì taj riñan ruguechrà' dânj: “Juan gahuin siyugui sij nanj ánj.” Nì gahuin ña'anj ruhuâ daran' nej sij nga gunin nej sij nuguan' nânj. ⁶⁴ Nì orâ dânj nì gayi'ij nì gisiki' hia sachij Zacarías, nì ga'min hue'ê sô' riñan Ma'an Ña'anj an. ⁶⁵ Nì ùta guyu'hui' nej guì màn ñan nne sô'; nì gaya'nin sa gahuin nânj da' hua nin' gàchrà' nej yuman' màn kīj Judea. ⁶⁶ Nì daran' nej guì gini'in dàj gahuin nì ga'nin ninj nej nuguan' nânj ruhuâ nimân ninj nì gataj ninj:

—Ahuin sun ginikaj silij nânj gà' únj.

Dadin' guruguñu'unj Ma'an Ña'anj an sij únj.

Gataj Zacarías dàj gahuin

⁶⁷ Nì ùta ganahuin nùkuaj sachij Zacarías gi'hiaj Ma'an Espiritu Santo, nì ga'min sô' nej sa gahuin nì gataj sô':

⁶⁸ Ùta hue'ê gi'hiaj Ma'an Señor nìkaj ñu'unj riñan yuman' Israel,

dadin' ga'na' gini'hiâ riñan yiñan nì gi'hia si gananiñ yiñan.

⁶⁹ Nì ganachi nika 'ngo sí ùta nìko nikaj sun nì huê sô' gi'hiaj gananiñ nê'.

Nì huin sô' 'ngo nej dugui' David huin 'ngo musu riñan Ma'an Ña'anj an.

⁷⁰ Dàj rùn' ga'min nga garânj sunj du'hua nej si-profetaj nej sí gè gimân àsij nâ.

⁷¹ Gi'hia si gananiñ' riñan nej sí gunin' ngò', nì gananiñ' riñan nej sí nitaj si 'i ruhuâ ni'in nùn'.

⁷² Nì gananîn àko ruhuaj ngà rej nê',
nì gananun ruhuaj ni'in nej nuguan' gè guchij 'ngo du'hua
ngà nej sô'.

⁷³ Nì gata gunin rej nê' Abraham, si hua niñan si rikij
nani'hiaj nê'.

⁷⁴ Nì nga gi'hia gananin' riñan nej sí gunin' ngò', nì sì
guyu'hui' guendâ gunanj gitsi' riñan Ma'an Ña'anj an
mánj.

⁷⁵ Nì nagi'hiaj hue'ê nê' nimân nê' nì gi'hiaj nê' sa nika,aa,
daran' nej gui ga nì'nà' nê'.

⁷⁶ Nì sò' huin' 'ngo sílij i, nì gahuin' si-profeta Ma'an Ña'anj
nne yàtà'a,

dadin' ga'anj' ne' ñaan riñan Ma'an Señor, da'nga nì gi'hiaj
yuguí' nej gui riñan ga'min Ma'an.

⁷⁷ Guendâ gidigân' si huej huin sa gi'hiaj gananin yin,an,
nì huej huin sa ga'hue ginikaj nimân niko rayi'î si-gakin'
nej gui.

⁷⁸ Nì ùta huin ruhuâ Ma'an Du'un' ngà nimanj guendâ
gurugûñu'un ñùn',

nì ga'naj nda ne' yàtà'a nì dàj rûn' gisíj gui ne' nigan' da'
gui nì giyigîn gi'hia nì huê danj ga'hue garan da'nga'
ruhuâ nê' gi'hia.

⁷⁹ Nì ga'hue gi'hia garan da'nga ruhuâ nej gui nne riñan
gakîn'in, dadin' gà' huin ninj gui gahui'i rayi'î nej si-
gakin' ninj;

nì ga'hue gidiganj gache ninj chrej hua dîn'inj.

⁸⁰ Nì gachij sílij dânj nì gahuin ran nanè nimân sô', nì gane
sô' riñan hio'ó hua nî'ninjin nda gui gidigân sô' Ma'an sô'
riñan nej gui màn Israel.

Ga'nga Ma'an Jesús

(Mt. 1:18-25)

2 Gahuin nej gui dânj nì ga'nin' sun Augusto César, nîn'
gàchrà' riñan hio'ó nìkaj ñu'unj sô', sì ga'anj gùnùtà'

daran' nej guì siyugui ninj riñan 'ngo librû tàj yinán ninj.

² Librû nânj huin sa ganachra sinin nej sij nga ginikaj sun Sirenio ni gahuin sô' gobernador riñan hio'ó Siria. ³ Ni ga'anj gùnùtâ' daran' nej guì siyugui ninj, riñan librû tàj da' go'ngo nej yuman' snà'ànj nikaj ñu'unj riñan ninj. ⁴ Ni gahui José ruhuâ yuman' snà'ànj Nazaret huin do'ó Galilea, ni ga'anj sô' yuman' snà'ànj gù'nàj Belén huin yinán David ni Judea huin sa nikaj ñu'unj riñan hio'ó nânj, dadin' dugui' sô' gahuin David; ⁵ guendâ gànàtâ' siyugui nguèj nika sô' María, siyànà gà' huà yugui guendâ gahuin nika sô', ni gà' nun riki siyànà dânj. ⁶ Ni nga nîn' nne nguèj nika sô' hiuj dânj, ni guyumân diù gâ'nga da'ní María. ⁷ Ni ga'nga da'ní María ne'ej yàhuà'aj, ni duri'ñan atsij i yichrá ne'ej dânj, ni guchru gingaj ne'ej dânj ñan gachra nej sij sa yâ nej yuku, dadin' nitaj hue'e hua girî'inj nej guì màn hiuj dânj gùnàj nguèj nika sij.

Nej ángel ngà nej síchìj dugumîn matsij i

⁸ Ni màn nej sí màn dugumîn matsij i riñan hio'ó dânj, dadin' gà' 'ngo gunâj nej sô' ne' ñân'an riñan hio'ó dânj guendâ dugumîn nej sô' dân nej sô' matsij i. ⁹ Ni orâ dânj ni ga'na' 'ngo si-ángel Ma'an Señor ni ganikinj riñan nej sô', ni nda raan chre ganikàj ne' rùkù nej sô' ngà sinàn Ma'an Señor; ni ùta guyu'hui' nej sô' gi'hia. ¹⁰ Ni gataj ángel dânj gunin nej sô':

—Si guyu'hui' nej suj mánj; dadin' 'na' gànàninj 'ngo nuguan' huà hue'ê riñan nej suj ni ùta ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj, ni huê danj nanj ganahuin nìhià' ruhuâ daran' nej guì yùmàn'an nga gunin ninj nuguan' nânj: ¹¹ Dadin' hiaj ga'nga 'ngo ne'ej gi'hiaj ganānin nej guì ruhuâ yuman' snà'ànj huin yinán David, ni huej huin Ma'an Cristo. ¹² Ni nânj gahuin 'ngo da'nga'a ginì'in nej suj: Ni gànàrì' nej suj 'ngo ne'ej ni gani'ñanj âtsij i yichra, ni nga ñan gachra nej sij sa yâ nej yuku.

¹³ Ni orâ chre ni guyumân ùta gà'ì nej ángel màn ne' yàtâ'a ngà ángel dânj ni ganikin' ninj ñan nikin' ángel dânj, ni ùta ga'min hue'ê ninj riñan Ma'an Ña'anj an, ni gataj ninj:

¹⁴ Ûta niko hua sun nĭkaj Ma'an Ña'anj ne' yàt'a,
nĭ hua òin'inj sĭganĭnj nej sĭ riñan hio'óo, nĭ ùta hue'ê hua
ruhuâ Ma'an guendâ gi'hia ganĭnin nej gui.

¹⁵ Nĭ gahuin nga gahui nej ángel ga'anj ninj ne' yàt'a nĭ
gataj 'ngo nĭ a'ngô nej sí nĭkĭn' dugumĭn nej matsĭj ĭ gunĭn nej
dugui' nej sô':

—Ga'anj nê', nda yuman' Belén, nĭ ginĭ'ĭn' nùnj huin si
gahuin hiuj dânj, dadin' gà' gataj na'anj Ma'an Señor gunĭn'.

¹⁶ Nĭ nda nanè chre nĭ ga'anj nej sij yuman' Belén, nĭ ganari'
nej sij María ngà José, nĭ nngaj ne'ej lij dânj ñan gachra nej
sô' sa yâ nej yuku. ¹⁷ Nĭ nga gini'in nej sij ne'ej dânj, nĭ ganata'
nej sij dàj gunĭn nej sij gataj nej ángel rayi'ĭ ne'ej dânj. ¹⁸ Nĭ
nga gunĭn daran' nej gui màn hiuj dânj nej nuguan' nânj, nĭ
gahuin ña'anj ruhuâ ninj nga gunĭn ninj sa ganata' nej sí
dugumĭn nej matsĭj ĭ. ¹⁹ Sanĭ gana'nĭn sà' María nej nuguan'
nânj, nĭ nadigi'ñunj ngà ruhuâ nimanj rayi'ĭ nej nuguan' nânj.
²⁰ Nĭ ganani'kaj nej sí nĭkĭn' dugumĭn nej matsĭj ĭ ga'anj nej sô',
nĭ gahuin ñhià' ruhuâ nej sô nĭ ga'min hue'ê nej sô' yi'ĭ
Ma'an Ña'anj an rayi'ĭ nej nuguan' gunĭn nej sô' nĭ sa gini'in
nej sô', dadin' gahuin yàngà' dàj rĭn' gataj nej ángel gunĭn nej
sô'.

Digân nej sij Ma'an Jesús riñan Ma'an Ña'anj an ruhuâ nuhuĭ niko

²¹ Nĭ gisĭj tĭnj gui guendâ ga'na' gà'nè' nej sij nnĭnj arán raa
nneè nà'aj ne'ej, nĭ dugû'nàj nej sij siyugui JESÚS, dadin' huê
danj dugû'nàj ángel gahuin siyugui ne'ej dânj nga nĭn' gachin
ginun rĭki nni.

²² Nga ganahuin gui nagi'hiaj sà' nguèj nĭka sij ma'an sij, dàj
rĭn' giyi'nĭn' suun gi'hiaj Moisés, nĭ nĭkaj nguèj nĭka sij ne'ej
ga'na' nguèj nĭka sij, yuman' snà'anj Jerusalén guendâ digan
nej sij ne'ej riñan Ma'an Ña'anj an.

²³ Dàj rĭn' nnunj riñan si-ley Ma'an Señor: “Daran' ne'ej
na'u ga'nga sĭnĭn ruhuâ dukuâ nĭ gù'na sa gèe riñan Ma'an

Señor, ²⁴ Nì ga'anj dagahui' nguèj nìkà sij huìj guniìn nej sij huìj ya'àan riñan Ma'an Ña'anj an: Dàj rùn' taj riñan ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an."

²⁵ Nì nne 'ngo síchij gù'nàj Simeón ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén, nì sí gi'hiaj sa nìkaa nì sí nìkaj chrej riñan Ma'an Ña'anj an huin sô', nì nne sô' gana'huìj sô' si gi'hiaj Ma'an Ña'anj an si ganānīn Israel; nì nne Ma'an Espíritu Santo ngà sô'. ²⁶ Nì gà' gataj Ma'an Espíritu Santo guniìn sô', si huà nìñan si gini'in sô' Ma'an si-Cristo Ma'an Ña'anj an nì ga'hue gàhuì' sô'. ²⁷ Nì gataj Ma'an Espíritu Santo si ga'anj sô' ruhuâ nuhuì nìko nne Jerusalén. Nì nìkaj José ngà María ne'ej Jesús ga'na' nguèj nìkà sij, guendâ gàhuì' yuku rayi'ij dàj rùn' giyi'nin' suun riñan ley. ²⁸ Nì gida'a sachij Simeón ganān sô' ne'ej Jesús, nì ga'min hue'ê sô' riñan Ma'an Ña'anj an.

²⁹ Nì gataj sô': Señor, hiaj nì ga'hue gàhuìj nì nda dīn'inj chre hua ruhuāj,

dadin' dàj rùn' gataj Ma'ân rē' guniìn nì huē danj gahuin;

³⁰ Dadin' gà' gini'in ngà rune ñanj Ma'an sa ga'nin Ma'ân rē' ga'na' nì Ma'an gi'hiaj ganānīn nej guì,

³¹ Nì gà' gi'hiaj yugui Ma'ân rē' si gini'in daran' nej yùmān'an Ma'an;

³² Nì huē Ma'an gi'hiaj gīyīgīn riñan nej guì nāsīnūnj un, nì gahuin 'ngo sa nìko riñan yīñān Ma'ân rē' yuman' Israel.

³³ Nì ūta gahuin ña'anj ruhuâ José ngà María ni'in sô' sa gataj nej guì ni'in ninj rayi'ī Ma'an Jesús. ³⁴ Nì ga'min hue'ê Simeón yi'ī ne'ej nì gataj sô' guniìn nni María:

—Silíj ñanj nì huà yugui sij guendâ gi'hiaj sij ganatū ūta gà'ì nej guì nì huà yugui sij guendâ ganachi nikaj sij ūta gà'ì nej guì mán yuman' Israel, nì gahuin ñanj 'ngo da'nga'a nì gini'in' sisī sī garānj yina nej guì sa ga'min sij mánj. ³⁵ Nì huē dānanj gahuin da'nga nì ga'hue gini'in Ma'an Ña'anj an dàj ganīn ruhuâ ma'an nimān ūta gà'ì nej guì, nì gachīn 'ngo yīti da'aj sa nun ruhuâ nimānt.

³⁶ Nì nīkīn' 'ngo sachij gù'nàj Ana hiuj dânj, nì huin sachij dânj siyànà ganata' dàj gahuin, nì huin sachij dânj nika sô'

gù'nàj Fanuel, huin yi'nin' Aser, nì gà' ùta ata sachij dânj hio'o, nì huà li nga gayaka Fanuel nì gane chij hio'o ngà sô',³⁷ Nì gà' gisíj gá'anj xia hio'o huin sachij dânj siyànà minj in; nì nitaj si gudunâj sachij dânj guendâ gá'an ñan nne hue' huin nûhui, nì gunânj gitsi sachij dânj riñan Mâ'an Ña'anj an ne' ñàn'an ngà ne' guni'ñanj an, nì hua da'aj nej gui nì ga gininej sachij dânj, guendâ ga'min ngà Mâ'an Ña'anj an.³⁸ Nì hué gè orâ nânj, ga'na' sachij dânj, nì ga'huij si guruhuâ Mâ'an Ña'anj an, nì ganataj rayi'í ne'ej dânj riñan daran' nej guiì gana'huij si gá'na' 'ngo sa gí'hiaj gānanin nej guiì màn Jerusalén.

Nanikàj nej sij nan' nej sij Nazaret

³⁹ Ne' rùkù nga gisíj dagahuin nguèj sij daran' nej sun taj riñan si-ley Mâ'an Señor, nì nanikàj nguèj nìkà sij nì nan' nguèj sij Galilea, nì ga'anj nguèj sij yuman' snà'anj Nazaret.⁴⁰ Nì gachij Mâ'an Jesús nì gahuin nùkuaj nanè nimanj riñan Mâ'an Ña'anj an, nì ùta gahuin chrunj; nì ùta gurugu'ñunj Mâ'an Ña'anj an rukuj.

Nne silíj Jesús ruhuâ nûhui

⁴¹ Nì da' hio'o hua'anj rej Mâ'an Jesús ngà nni yuman' snà'anj Jerusalén nga guyumân gi'ñanj pascua; ⁴² Nì hio' yùhuìj i huaj Mâ'an Jesús, nì ga'anj nej sij yuman' snà'anj Jerusalén dàj rún' ginikaj chrej nej sij nga ginun nej gi'ñanj an.⁴³ Nga ganahuij gi'ñanj an nì gana'na' nej sij dukuâ nej sij nì gunâj Mâ'an Jesús ruhuâ yuman' snà'anj Jerusalén, nì nun ginì'in José ngà María si gunâj Mâ'an Jesús hiuj dânj.⁴⁴ Nì ganîñ ruhuâ nguèj nìkà sij si huaj Mâ'an Jesús siganînj a'ngô da'aj nej silíj huaj nan' hiuj dânj; nì gà' gisíj 'ngo gui gaché nej sij huaj nan' nej sij; nì gayi'ì nguèj nìkà sij nì nana'hui' nguèj sij siganînj nej dugui' nguèj sij nga siganînj nej guiì ni'in nguèj sij.⁴⁵ Sanì ñan nun gànàrì' nguèj sij, nì nanikàj nûn

nguej sij ga'anj nà'nà'hui' guej sij Ma'an Jesús ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén.

⁴⁶ Nì nda gachín huà'nìnj gui da'nga ganari' guej nika sij Ma'an Jesús, nì nne danìn ñan nne nej sí gidigân si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì gunìn nej sô' sa ga'min nì gachín na'an nej sô' riñanj sa chî' huaa. ⁴⁷ Nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ daran' nej sí dânj nga gunìn nej sô' nuguan' ga'min Ma'an, dadin' ùta sà' ni'in nì ùta sà' dunanika nuguan'an riñan nej sô'. ⁴⁸ Nì nga gini'in guej nìka sô' si hiuj dânj nne nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ guej nìka sô', nì gataj nni Ma'an Jesús gunìn:

—Tu', nùnj huin saj nì gi'hiâ' dânanj gà guej ñùnj rét rà'aj. Dadin' ùta gahuin ruhuâ guej ñùnj nì ùta nana'hui' guej ñùnj sò' rà'aj.

⁴⁹ Hiô' nì nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—Nùnj huin saj nì nana'hui' guej suj ñùnj rà'aj. Nun ni'in guej et si hua ñiñan si da'huí gané nì gi'hiaj sùn si-sun Ma'an Rê rà' saj ùn'.

⁵⁰ Sani nun ga'hue garan da'nga' ruhuâ guej nìka sij nej nuguan' ga'min Ma'an Jesús.

⁵¹ Huê danj nì nanika na'anj gà guej sij nì gane Nazaret, nì dagahuin daran' sa gataj guej nìka sij gunìn. Nì ganachra sà' nni ruhuâ nimân' daran' nej nuguan' nânj. ⁵² Nì gahuin yàkàn kú Ma'an Jesús, nì huê danj nanj ùta hue'ê gahuin chrunj doj, nì ùta garan' ruhuâ Ma'an Ña'anj an ni'in sa gi'hiaj Ma'an, nì huê danj nanj garan' ruhuâ nej sí ni'in nej sô' sa gi'hiaj Ma'an.

Ganata' Juan Bautista si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej gui ñan hua hio'ó nakò

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-20)

3 Gisij hio' yinun'un nikaj sun Tiberio César, nga gahuin Poncio Pilato gobernador riñan hio'ó Judea, nì Herodes gahuin gobernador riñan hio'ó Galilea, nì dinín sô' Felipe gahuin gobernador riñan hio'ó Iturea nì huê sô' nikaj sun riñan hio'ó gù'nàj Traconites, nì Lisaniás gahuin gobernador

riñan hio'ó Abilinia. ² Nì Anás ngà Kaifás gahuin rej huin ñan nìn'in, nì ga'na' si-nùguàn' Mā'an Ña'anj an riñan Juan Bautista, gahuin da'ní sachij Zacarías, nga nne sô' riñan hio'ó nàkòo. ³ Nì ga'anj Juan Bautista riñan a'ngô nej hio'ó màn ganikàj rukû kin Jordán, nì ganata' sô' si-nùguàn' Mā'an Ña'anj an nì gataj sô' si da'hui nej guì nì nànikàj ruhuâ ninj rayi'î si-gakìn' ninj nì gata' nne ninj, da'nga nì ga'hue ginikaj Mā'an Ña'anj an nimân nìko rayi'î si-gakìn' ninj. ⁴ Dàj rûn' nnunj riñan ñanj librû 'nà' nuguan' ga'min Isaias, sô' gataj dàj gahuin nga gataj sô':

Ga'min 'ngò sí dânj riñan hio'ó nàkòo nì gataj sô':

“Gi'hiaj yugui nej suj nimân nej suj gatû Mā'an Señor;
Nagi'hiaj nika nej suj mā'an nej suj dàj rûn' garan' ruhuâ
Mā'an.

⁵ Dàj rûn' nagi'hiaj guñan nej sij ñan hua yinée,
nì dàj rûn' ganaga' daran' nej kij yàkàan nì ganaga' daran'
nej dakan nì ganahuin nika riñan hio'óo;
nì dàj rûn' ganahuin nika daran' nej chrej hua guhiùu,
nì ganahuin nika ruhuâ nej chrej kij hua nì huê danj
nagi'hiaj nika nej suj nimân nej suj riñan Mā'an Ña'anj
an;

⁶ Nì gini'in daran' nej guì si ga'hue gi'hiaj Mā'an Ña'anj an gananin ninj.”

⁷ Nì gataj Juan gunin nej guì 'nà' gata' nne riñan sô':

—Dàj rûn' gi'hiaj nej yì'nìn' nej yukuáa nga gunânj nej yô' riñan sañuun huê danj gi'hiaj nej suj nì ahuin si gataj si gunanj nej suj riñan sañun 'nà'a rà'aj. ⁸ Gi'hiaj nej suj si hia nìn' gùrùguì' sa sà'a riñan nej suj, si yàngà' gà' gananikàj ruhuâ nej suj ngà nej si-gakìn' nej suj nì ganahuin rā'a Mā'an Ña'anj an nej suj: “Nì sî gayi'î nej suj gataj nej suj siganînj nej mā'an nej suj, rej nej ñûnj hui Abraham”; dadin' Mā'an Ña'anj an nì ga'hue gi'hia si ga'nga da'ní Abraham siganînj nej hiěj nânj. ⁹ Nì gà' hua yugui aga' a'ne' chrun nga guendâ

gà'nej hia'a nej chrun; nì daran' nej chrun nitaj sî gahiu chruj sà'a raà nì gỳì'nej nì gà'nìnj nej sij riñan ña'aan ginunj.

¹⁰ Nì gachín na'anj nej guì rìgì nì gataj ninj:

—Hiô' nì nùnj huin si gi'hiaj nej ñûnj rà'aj.

¹¹ Nì nanikàj Juan nì gataj sô':

—Sì nìkaj huìj atsìj i nì gà'huì' sô' 'ngoj ra'a sí nitaj sigan'; nì sí huà sa yâ nì gà'huì' sô' yâ guì nitaj sa yâ.

¹² Nì huê danj nanj ga'na' gàtâ' nne nej sí ga'nêj san'anj an, nì gataj nej sô':

—Maestrûj. Nùnj huin si gi'hiaj nej ñûnj nì ga'hue gananj nej ñûnj rà'aj.

¹³ Nì gataj Juan:

—Sì gunuta' nej suj doj yichrá san'anj ga'ne nej suj riñan nej guì mánj.

¹⁴ Nì huê danj gachín na'anj da'aj nej sí stâdu nì gataj nej sô':

—Nùnj huin si gi'hiaj nej ñûnj nì ga'hue gananj nej ñûnj rà'aj.

Nanikàj Juan nì gataj sô':

—Sì ga'nêj nej suj doj san'anj an riñan nej guì mánj, nì sî guta' chre nej suj gakìn'in yichrá nej guì mánj; ga nìhià' ruhuâ nej suj ngà sa'anj gahuin du'hue nej suj.

¹⁵ Nì ùta hue'ê gayakaj guendâ nej guì mân ninj sanì nitaj si huà òin'inj ruhuâ ninj, nì ganarìj na'anj ninj ngà nimân ninj nì gataj ninj si Juan huin Ma'an Cristo. ¹⁶ Nanikàj Juan nì gataj sô' gunin daran' nej guì:

—Ñûnj nì yàngâ' duguata' nnêj ngà nnee nej suj; sanì ne' rùkùj 'na' 'ngo sí dânj nì ùta nikaj sun sô' gà' da' ñûnj, nì nitaj guèndàj ganachí nnìnj 'nìnj kanj 'nìnj dakó sô' mánj; nì Ma'an sô' huin sa duguata' nne ngà Ma'an Espiritu Santo nì ngà ña'aan nej suj. ¹⁷ Nì 'nìnj 'ngo hué ña'aan ra'a Ma'an, guendâ nagi'hiaj sà'aj si-trigûj nì guxunj nej chrin'in siganin nej trigu nì ganaran'anj nej trigû huà sà'aj nì ganachra sà'aj ruhuâ si-gùchrùj nej trigû dânj, sanì gachri ña'an nej chrin' trigu riñan ña'an nitaj àmàn ginà'aj.

¹⁸ Huê dānanj ga'min Juan, nī dugunin gā'ì sô' nej guì si da'hui ninj gi'hiaj ninj sa sà'a nī ganata' sô' nej nuguan' nàkàa riñan nej guì yùmàn'an. ¹⁹ Hiô' nī dugunin gā'ì Juan síchìj Herodes, guendâ ganakaj sô' nika dinin sô' Felipe, nī huê danj nanj dugunin gā'ì sô' rayi'î daran' nej gākīn' gi'hiaj síchìj dânj. ²⁰ Sani nūn ga'huej sô' ganakaj guendâ sô' nej nuguan' gataj Juan, nī dānanj gi'hiaj sô' a'ngô gākīn'in: Dadin' gachrīj sô' Juan dukuâ ga'a.

Gata' nne Ma'an Jesús

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Nī gahuin nga ga'na' gātà' nne daran' nej guì yùmàn'an, huê danj nī ga'anj gātà' nne Ma'an Jesús; nī a'min ngà Ma'an Ña'anj an, nī ganayī'nin ne' yàtā'a, ²² Nī gininj Ma'an Espíritu Santo ga'naj ahui Ma'an Jesús nī huaj, dāj rún' hua ya'àan, nī ga'min Ma'an Ña'anj an nda ne' yàtā'a nī gata:

—Sò' huin da'nī nī ūta 'ì ruhuâj ni'ín sò'; nī ūta gahuin nihia' ruhuâj ni'ín sò'.

Nej yi Ma'an Señor Jesucristo

(Mt. 1:1-17)

²³ Nī da'nga' 'ngo si hio' kō chī'i huaj Ma'an Jesús nga gayi'ij ganataj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nī gataj nej sij nī si guruhuj nī gahuin da'ní José, nī José huin da'ní sachij Elí, ²⁴ nī Elí huin da'ní Matat, nī Matat huin da'ní Leví, nī Leví huin da'ní Melqui, nī Melqui huin da'ní Jana, nī Jana huin da'ní José, ²⁵ nī José huin da'ní Matatías, nī Matatías huin da'ní Amós, nī Amós huin da'ní Nahum, nī Nahum huin da'ní Esli, nī Esli huin da'ní Nagai, ²⁶ nī Nagai huin da'ní Maat, nī Maat huin da'ní Matatías, nī Matatías huin da'ní Semei, nī Semei huin da'ní José, nī José huin da'ní Judá, ²⁷ nī Judá huin da'ní Joana, nī Joana huin da'ní Resa, nī Resa huin da'ní Zorobabel, nī Zorobabel huin da'ní Salatiel, nī Salatiel huin da'ní Neri, ²⁸ nī Neri huin da'ní Melqui, nī Melqui huin da'ní

Adi, nì Adi huin da'ní Cosam, nì Cosam huin da'ní Elmodan, nì Elmodan huin da'ní Er, ²⁹ nì Er huin da'ní Josué, nì Josué huin da'ní Eliezer, nì Eliezer huin da'ní Jorim, nì Jorim huin da'ní Matat, ³⁰ nì Matat huin da'ní Leví, nì Leví huin da'ní Simeón, nì Simeón huin da'ní Judá, nì Judá huin da'ní José, nì José huin da'ní Jonán, nì Jonán huin da'ní Eliaquim, ³¹ nì Eliaquim huin da'ní Melea, nì Melea huin da'ní Mainán, nì Mainán huin da'ní Matata, nì Matata huin da'ní Natán, ³² nì Natán huin da'ní David, nì David huin da'ní Isaí, nì Isaí huin da'ní Obed, nì Obed huin da'ní Booz, nì Booz huin da'ní Salmón, nì Salmón huin da'ní Naasón, ³³ nì Naasón huin da'ní Aminadad, nì aminadad huin da'ní Aram, nì Aram huin da'ní Esrom, nì Esrom huin da'ní Fares, nì Fares huin da'ní Judá, ³⁴ nì Judá huin da'ní Jacob, nì Jacob huin da'ní Isaac, nì Isaac huin da'ní Abraham, nì Abraham huin da'ní Taré, nì Taré huin da'ní Nacor, ³⁵ nì Nacor huin da'ní Serug, nì Serug huin da'ní Ragau, nì Ragau huin da'ní Peleg, nì Peleg huin da'ní Heber, nì Heber huin da'ní Sala, ³⁶ nì Sala huin da'ní Kainán, nì Kainán huin da'ní Arfaxad, nì Arfaxad huin da'ní Sem, nì Sem huin da'ní Noé, nì Noé huin da'ní Lamec, ³⁷ nì Lamec huin da'ní Matusalén, nì Matusalén huin da'ní Enoc, nì Enoc huin da'ní Jared, nì Jared huin da'ní Mahalaleel, nì Mahalaleel huin da'ní Kainán, ³⁸ nì Kainán huin da'ní Enos, nì Enos huin da'ní Set, nì Set huin da'ní Adán, nì Adán huin da'ní M̄'an Ña'anj an.

Dugwane' sichre gakin'in riñan M̄'an Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Nì nda nichra chre ruhuâ nimân M̄'an Jesús, nne M̄'an Espíritu Santo, nì gahuin anêj M̄'an Jesús du'hua kin Jordán, huê danj nì ginikaj M̄'an Espíritu Santo ga'an M̄'an Jesús riñan hio'ó nàkòo.

² Nì gane M̄'an Jesús huìj xia gui riñan hio'ó nàkòo, nì gayakaj sa nàsà'a da'nga'a ngà M̄'an, nì nga gisìj huìj xia gui gane hiuj dânj, nì gayi'ij nì ganachinj yi'naa riki. ³ Hiô' nì gataj sa nàsà'a gūnín M̄'an:

—Si yàngà' huín' da'ní Mạ'an Ña'anj an, nị gataj sò' gụnìn hiěj nânj nị ganahuin rachrúun nị yạ'.

⁴ Nanikàj Mạ'an Jesús nị gata:

—Huê gà' danj nnunj riñan ñanj: “Sê man ngà rachrúun ga'hue ga nì'nà' síi mánj, dadin' ga'hue ga nì'nà' sij ngà si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an.”

⁵ Nị nịkaj sa nàsà'a ga'an raạ 'ngọ kịj yàkàan Mạ'an Jesús, nị orâ chre gidiganj riñan Mạ'an Jesús daran' nej yuman' màn nìn' gàchrà' ruhuâ yumiguì. ⁶ Nị gataj sa nàsà'a gụnìn Mạ'an Jesús:

—Riñan' nàrikịj daran' nej país màn nânj, ngà daran' nej sa nìko huạ riñan ninj; dadin' gà' ganahuin ra'á daran'anj nị ga'hue gà'huìj riñan nej guì garan' ruhuâj. ⁷ Si ganikìn' rúdàkòj' nị ginùn ña'anj riñânj, nị nàrikịj daran' nej nânj ganahuin si'hiát.

⁸ Nanikàj Mạ'an Jesús nị gata:

—Guxun sichre sò' ma'ân' riñânj, dadin' gà' danj nnunj riñan ñanj: “Nị riñan Mạ'an Señor huin Da'ânj' ginùn ña'anj, nị riñan 'ngọ rìn Mạ'an gunanj gịtsí'.”

⁹ Nị nịkaj sichre ga'an Mạ'an Jesús ñan nngaj yuman' snà'ânj Jerusalén, nị ganịnj ganikìn' Mạ'an Jesús raạ sihià hue' huin nùhui nìko nị gata:

—Si huín' Da'ní Mạ'an Ña'anj an, nị guej hiuj nânj nị ginịnj ga'anj nda nìkà' mánj. ¹⁰ Dadin' huê danj nnunj riñan ñanj:

Nị gà'nìnj Mạ'an Ña'anj an nej si-ángel ga'na' dugumîn ninj sò'.

¹¹ Nị gàrà'huè' ninj sò', huê dânj nị sị ge'êj dakót ngà nej hiěj mánj.

¹² Nanikàj Mạ'an Jesús nị gata:

—Nị huê danj taj riñan ñanj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an: “Nị sị ga'hue gayakaj' da'nga'a ngà Mạ'an Señor huin Dan'anj' mánj.”

¹³ Nị nga gisịj gayakaj da'nga' sa nàsà'a ngà Mạ'an Jesús, nị gahuin ane riñan Mạ'an Jesús 'ngọ diù.

Gayi'ì Mạ'an Jesús ganataj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an riñan nej guiì màn riñan hio'ó Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Huê danj nì ga'anj Mạ'an Jesús nda Galilea ngà sun ga'hui' Mạ'an Espíritu Santo riñanj, nì ùta ga'min hue'ê nej guiì ni'in ninj Mạ'an da' huạ nìn' gàchrà' riñan hio'ó màn ganikàj rukú yuman' dânj. ¹⁵ Nì gidigân Mạ'an Jesús ruhuâ huê' huin si-nùhuì nej sij, nì ùta ga'min hue'ê nej sij rayi'ì Mạ'an.

Nne Mạ'an Jesús ruhuâ yuman' Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Nì ga'na' Ma'an Jesús yuman' Nazaret, yuman' ñan gane nga gachi; nì gui ganarânj rùhua huin gui dânj nì gatu ruhuâ hue' huin si-nùhuì nej sij, dâj rùn' hua chrej nìka, nì ganayumanj nì gahia riñan ñanj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an. ¹⁷ Nì ga'hui' nej sij ra'a librú gachrùn Isaias sô' gataj dâj gahuin, nì nga naguchraj riñan ñanj dânj, nì ganari'ij ñan gachrùn' sô' dânanj:

¹⁸ Nne Si-Espíritu Mạ'an Señor ngàj, dadin' ganaguij ñùnj guendâ gànàtâj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an riñan nej guiì huạ ninaj ngà nanè nimân; nì ga'nìn gà'àn guendâ gi'hia ganahuin nimân nej guiì giran' sañun ngà nimân,

nì gi'hia si gahui nej guiì nne nìnìn' dukuâ ga'a nì gi'hia si ganahuin rune ñan nej guiì duchri; nì gahuin đin'inj ruhuâ nej guiì giran' sañuun.

¹⁹ Nì gànàtâj si hio' nânj huin hio' ùta ganahuin 'ì ruhuâ Mạ'an Ña'anj an ni'in nej guiì.

²⁰ Nì durumìn ñanj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an, nì naga'huij ra'a sí nìkìn' gidigân hiuj dânj, nì ga'anj gane nì ùta hue'ê ga'nìn ñan nej guiì màn ruhuâ hue' dânj riñanj. ²¹ Nì gayi'ij nì gata gunìn nej guiì màn hiuj dânj:

—Gunìn daran' nej suj si gui hiạj nì gisìj nuguan' nânj.

²² Nì ùta hue'ê gi'hiaj Ma'an Jesús gataj daran' nej guì, nì ùta gahuin ñà'anj ruhuâ ninj nga gunìn ninj nej nuguan' hua hue'ê ga'min Ma'an Jesús, nì gataj ninj:

—Sê da'ní José huin sí nânj rà' sa ùn'.

²³ Nì gataj Ma'an Jesús gunìn ninj:

—Yìtìnj chre nì gataj nej suj 'ngo guentù nânj riñanj:

“Ma'ân rè' huin sí gònò'òo, nì gi'hiaj gònò'ò rè' Ma'ân rè'”; nì ga'hue gataj nej suj: “Nej sa gunìn nej ñùnj gi'hiaj Ma'ân rè' ruhuâ yuman' Kapernaúm, nì huê danj gi'hiaj Ma'ân rè' si ganahuin nej guì yíñán Ma'ân rè'.”

²⁴ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Yàngà' hia nìn' gata, nì gà' sî 'ngo nej sí gataj dàj gahuin nun ginìnj hue'ê riñan nej guì màn ruhuâ yíñán nej sô'. ²⁵ Nì yàngà' hia nìn' gata nì nga diù gane Elías nì ùta gimân nej siyànà minj in ruhuâ yuman' Israel, sanì nga ganarán yàtà'a nì nun gamàn' huà'nìnj hio'ó tá huàtàn' ahuii, nì ùta gahuin yi'naa nìn' gachrà' riñan hio'óo; ²⁶ sanì nun gà'nìnj Ma'an Ña'anj an ga'anj sô' riñan gà' sî 'ngo nej siyànà dânj, dadin' dânanj ga'nìn Ma'an Ña'anj an ga'anj sô' riñan 'ngo siyànà minj nne yuman' Sarepta riñan hio'ó Sidón. ²⁷ Nì ùta gimân gà'ì nej sí nnùn yi'ì lepra ruhuâ yuman' Israel diù nga gane Eliseo sô' gataj dàj gahuin; sanì gà' si 'ngo nej sô' nun ganahuin sà' nneè kú, màn 'ngo rìn Namán sí nne yuman' Siria ganahuin gi'hiaj Eliseo.

²⁸ Nga gunìn daran' nej sí màn ruhuâ hue' huin nùhui, nì ùta gina'an ruhuâ nej sô' nga gunìn nej sô' nej nuguan' gataj Ma'an Jesús gunìn nej sô'; ²⁹ Huê danj nì ganayumàn nej sí màn hiuj dânj, nì giri nej sô' ne' ye' yuman' snà'ànj dânj ga'anj Ma'an Jesús, nì nìkaj nej sô' ga'anj nej sô' raà kìj ñan tàj yuman' snà'ànj huin yíñán nej sô', dadin' ruhuâ nej sô' guduguêj nej sô' Ma'an Jesús riñan ganee. ³⁰ Sanì gachìn Ma'an Jesús siganìnj nej sô' nì ga'an a'ngô hiuj u.

'Ngo sí nun nanè kij huua ruhuâ nimân*(Mr. 1:21-28)*

³¹ Nî ga'anj Ma'an Jesús yuman' Kapernaúm huin do'ó yuman' Galilea, nî gidiganj riñan nej guiì màn hiuj dânj nej gui ganarânj rûhua. ³² Nî ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej guiì rayi'í nej yì'nìn' nej nuguan' ga'min Ma'an, dadin' ga'min dàj rûn' ga'min nej sí nîkaj suun.

³³ Nî ruhuâ hue' huin nuhuî dânj nne 'ngo sí dânj nî ruhuâ nimân sô' nun 'ngo nanè kij huua, nî ùta nùkuaj gaguâj nanè kij hua dânj:

³⁴ —Nî gataj nanè kij huua dânj: Nùnj huin si huin ruhuâ Ma'ân rè' ni'ín rè' nej ñûnj rà'aj, Jesús Nazareno. Ga'na' Ma'ân rè' guendâ dunahuij Ma'ân rè' nej ñûnj nî'. Nî ni'ín si huin Ma'ân rè' 'ngo sa gè huin Da'ní Ma'an Ña'anj an.

³⁵ Nî dugunin gà'ì Ma'an Jesús sa kij dânj nî gata:

—Dín gane du'huá' ráj, nî gahui ruhuâ nimân sí dânj nî ga'anj ráj.

Hiô' nî dunatûj sa kij dânj sí nânj siganînj nej guiì màn hiuj dânj; nî gahui ruhuâ nimân sô' nî ga'an, nî nun gíran' sañun sô' gi'hia gà' mánj. ³⁶ Nî ùta gahuin ña'anj ruhuâ daran' nej guiì, nî ganarísna'anj ninj siganînj nej ma'an ninj nî gataj ninj:

—Ahuin nuguan' huin ñanj rà'aj, dadin' a'min dàj rûn' ga'min 'ngo sí nîkaj suun nî ga'nìn' sunj riñan nej nanè kij huua, nî gahui ninj ruhuâ nimân nej guiì nî ga'anj ninj rà'aj.

³⁷ Nî gaya'nìn nuguan' sà' gi'hiaj Ma'an Jesús nìn' gachrà' riñan daran' nej yuman' màn ganikàj hiuj dânj.

Gi'hiaj Jesús ganahuin nni yìchêj Simón Pedro*(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)*

³⁸ Hiô' nî ganayumàn Ma'an Jesús nî gahui ruhuâ si-nùhuì nej sij, nî ga'an ñan nne dukuâ nni yìchêj Simón. Nî gini'in si ùta nun gachi'i nni yìchêj sô'; nî gachín nì'hiaj nej sô' riñan Ma'an si gi'hia ganahuin sachij dânj. ³⁹ Nî gudugua' Jesús Ma'an riñan sachij dânj, nî dugunin gà'ij yì'ì gachì'i; huê danj nî giyichin' si ginun gachi'i sachij dânj, nî orâ chre nî

ganayumàn sachij dânj, nì gunânj gitsi sachij dânj riñan nej sij.

**Nga gà' gata' gui raạ kij ì nì ganahuin ùta
gà'ì nej guì gi'hiaj Ma'an Jesús**

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Nì nga gata' gui raạ kij ì, nì nìkaj daran' nej guì mản hiuj dânj nej guì a'nan'an ngà ahuin nạmj yi'ì gara'hue' ninj ga'na' ninj riñan Ma'an Jesús; nì guta' Ma'an ra'a ahui da' go'ngo nej guì dânj, nì ganahuin ninj gi'hiaj Ma'an. ⁴¹ Nì gahui nej sa nàsà'a ruhuâ nimân ùta gà'ì nej guì, nì ga'min nùkuaj nej sa nàsà' dânj nì gataj ninj:

—Sò' huin Da'ní Ma'an Ña'anj an.

Sanì dugunin gà'ì Ma'an Jesús nì nùn ga'nin ga'min ninj, dadin' ni'in ninj si huê Ma'an Jesús huin Cristo.

**Ganata' Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj
an riñan nej guì mản riñan hio'ó Galilea**

(Mt. 1:35-39)

⁴² Nì nga gà' giyigìn a'ngô gui dânj, nì gahui Ma'an Jesús nì ga'an riñan hio'ó nàkòo; nì nana'hui' nej guì rigì Ma'an, nì guchi' ninj nạm nne Ma'an, nì gida'a ninj gara'hue' ninj Ma'an dadin' na'huêj ruhuâ ninj si gahuin ane riñan ninj. ⁴³ Sanì gataj Ma'an Jesús:

—Huạ niñan nìn' si gà'àn a'ngô nej yuman' snà'anj mản a'ngô hiuj u, dadin' da'huí ga'anj gànàtày si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì; dadin' huê rayi'ì sun dânj ga'nin Ma'an Ña'anj an ga'ná.

⁴⁴ Nì ganata' Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì ruhuâ nej huê' huin nuhuí mản riñan hio'ó Galilea.

Nda nanè chre giri' nej sij ùta gà'ì yukuj a

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 Gahuin 'ngo gui dânj nga nìkìn' Ma'an Jesús nìchrùn' du'hua nne ña'anj nùn Genesaret, nì ùta ganara'hui' nej

guiì riñan Ma'an dadin' ruhuâ ninj gunin ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ² Ni gini'in Ma'an Jesús nikin' huìj barku nìchrùn' du'hua dahue nùn hiuj dânj; ni gananj nej sí giri yukuaj a ruhuâ barkû dânj, ni gana'nin' nej sô' nnanj giri yukuaj a mân nej sô'. ³ Ni gatûj Ma'an Jesús ruhuâ 'ngo barku, huin si'hiaj Simón, ni gachín nì'hiaj Ma'an Jesús riñan Simón si gi'hiaj sô' sunuj u ni gi'hiaj anêj sô' doj si-barkû sô' du'hua hio'ó nàkò; ni ga'anj gane Ma'an Jesús ruhuâ barkû dânj, ni gayi'ì Ma'an Jesús ni gidiganj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guiì màn hiuj dânj. ⁴ Ni nga gisîj ga'min ni gata gunin Simón:

—Ginikaj sò' barkû dan ni ga'anj nda ñan hua gùnùn ruhuâ nne ña'anj, ni gà'nin' nnanj giri yukuaj a ni gîrì' yukuaj a.

⁵ Nanikàj Simón, ni gataj sô':

—Maestrûj, da' hua gè ñan' nânj gi'hiaj sun nej ñûnj, sanì nitaj yukuaj a giri' nej ñûnj; sanì ngà si-nùguàn' Ma'an rè' ni gà'nin' nnanj giri yukuaj a ruhuâ nne ña'anj.

⁶ Ni nga gisîj ga'nin' nej sij nnanj ruhuâ nne ña'anj, ni nda gachra chre nnanj giri' nej sij yukuaj a, ni nda guyutù nnanj dânj gi'hiaj nej yukuaj a. ⁷ Hiô' ni gi'hiaj ra'a nej sij riñan a'ngô da'aj nej sí nikaj dugui' ngà nej sij ni ga'na' nej sô' ngà a'ngô barku, guendâ gurugûnu'unj nej sô' nej sij; ni ga'na' nej sô' ni gachra nda guñan nguèj barkû dânj giri' nej sij yukuaj a, ni nda ganaga' nguèj barkû dânj ruhuâ nnee. ⁸ Ni nga gini'in Pedro nej nânj, ni ganikin' rúdàkòj sô' riñan Ma'an Jesús ni gataj sô':

—Guxun rè' Ma'ân rè' riñanj, nanj Señor, dadin' huín sí gakî'in.

⁹ Dadin' rayi'î guendâ ùta giri' nej sij nej yukuaj a, ni ùta guyu'hui' Pedro, ni huè danj nanj ùta guyu'hui' nej sí nikaj dugui' ngà sô'. ¹⁰ Ni huè dânj nanj guyu'hui' Jacobo ngà Juan, huin da'ní síchìj Zebedeo, dadin' nej sô' gi'hiaj sun nùguàn'ân ngà Simón. Ni gataj Ma'an Jesús gunin Simón:

—Sì guyu'hui' mánj; dadin' àsìj gui hiaj ni gahuin' sí gîrì' nej sí ginikò' rukú.

¹¹ Nì ne' rùkù nga guru'man ra'a nej sij si-barkû nej sij ga'an riñan hio'ó huà nàkòdo, nì gudunâj nej sij daran' nej sa huà riñan nej sij, nì ginikò' nej sij rukû Ma'an Jesús nì ga'anj nej sij nngaj.

Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin 'ngo sí nnùn yi'ì lepra
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Nì gahuin nga nne Ma'an Jesús ruhuâ 'ngo nej yuman' snà'ànj dânj, nì nne 'ngo sí nnùn yi'ì lepra hiuj dânj, nì nga gini'in sô' Ma'an Jesús, nì ganikîn' rúdàkòj sô' nì gudugua' sô' nda riñan hio'óo hio sô' nì gachín nì'hiaj sô' nì gataj sô':

—Señor, si ruhuâ Ma'ân rè' nì ga'hue gi'hiá rè' ganahuín nanj ánj.

¹³ Hiô' nì dunukuâ Ma'an Jesús ra'a, nì gagan' ra'a sí dânj nì gata:

—Ruhuâj si ganahuin sà' nneè kút. Nì orâ chre nì giyi'něj yi'ì lepra riñan nneè kú sô'. ¹⁴ Nì ga'nîn' Ma'an Jesús suun riñan sí dânj sisi sị ganata' sô' gunîn gà' sị 'ngo nej guiì; sanị gataj Ma'an Jesús:

—Gà'ànj' nì gidigân' ma'ân' riñan rej nì gà'huì' 'ngo yuku guendâ ganahuin sà' nneè kút, dàj rûn' giyi'nîn' suun gi'hiaj Moisés. Guendâ gini'in nej sij sa sà' gi'hiaj Ma'an Ña'anj an ngà' ráj.

¹⁵ Sanị útã ga'min hue'ê nej guiì rayi'í Ma'an Jesús nì da' gui nì dânanj útã gà'ì nej guiì huin sa gunîn rayi'í sa sà' gi'hiaj Ma'an Jesús; nì útã nara'huì' nej guiì dadin' ruhuâ ninj gunîn ninj sa ga'min Ma'an Jesús, nì ruhuâ ninj si gi'hiaj Ma'an Jesús si ganahuin ninj riñan nej yi'ì gara'hue' ninj. ¹⁶ Sanị gahuin anêj Ma'an Jesús riñan nej guiì dânj nì ga'an riñan hio'ó huà ni'nînj in, nì ga'min ngà Ma'an Ña'anj an.

**Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin 'ngo
sí na'hue gisìkì' nneè kú
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)**

¹⁷ Gahuin 'ngo gui dânj nga nìkìn' Ma'an Jesús gidiganj, nì nne nej sí fariseo ngà nej sí maestrù chrùn ley, nì nej sí nânj ga'na' nej yuman' màn Galilea, ngà Judea nì Jerusalén; nì nne Ma'an Ña'anj an ngà Jesús rayi'î dânj ga'hue ganahuin nej guiì gi'hia. ¹⁸ Hiô' nì guyumân gà'ì ran' nej sí dânj nì ata nej sô' 'ngo sí na'hue gisìkì' nneè kú nì tàj sí dânj riñan nna nikaj nej sô' 'na' nej sô', nì ruhuâ nej sô' gatu nej sô' nda ruhuâ hue' ñan nne Ma'an Jesús dadin' ruhuâ nej sô' si gùchì' sí a'nan' nânj nda ne' riñan Ma'an Jesús. ¹⁹ Sanì nitaj dàj huaj ga'huê gùchì' nej sô' nda ñan nìkìn' Ma'an Jesús dadin' ùta nìchra mân guiì ruhuâ hue' dânj, huê danj nì gahui nej sô' yichrá hue'e, nì guta' nej sô' 'ngo hiu'uj u, nì tàj sí na'hue gisìkì' nânj riñan nna nì guduninj nej sij sô' ñan nìkìn' Ma'an Jesús. ²⁰ Nì nga gini'in Ma'an Jesús si ùta nìko guyumân ruhuâ nej sij, nì gata gunìn sí na'hue gisìkì' nneè kú:

—Gà' ginikâ nimân nìko rayi'î nej si-gakînt.

²¹ Hiô' nì gayi'ì nej sí chrùn ley ngà nej sí fariseo nì ganîn a'nan' ruhuâ nej sô' ngà nda ruhuâ nimân nej sô' nì gataj nej sô': “Ahuin sí nânj nì ga'min kij sô' riñan Ma'an Ña'anj an rà'aj. Ahuin sí ga'hue gi'hiaj gànàrè' si-gakìn' 'ngo guiì nì si 'ngo rìn Ma'an Ña'anj an huin sa ga'hue gi'hiaj gànàrè' si-gakìn' ninj rà'aj.”

²² Hiô' nì ni'in Ma'an Jesús, dàj ganîn ruhuâ nej sij nì nanika nì gata gunìn nej sij:

—Nùnj huin si a'min nej suj ngà nda ruhuâ nimân nej suj rà'aj. ²³ Ahuin sa nitaj si hua ch'ì ga'hue gata ruhuâ nej suj rà'aj: “Gà' ginikâ nimân nìko rayi'î nej si-gakînt”, nej si gata: “Ganachi sò' nì gache ráj.” ²⁴ Sanì guendâ ginì'in nej suj si ñùnj nì nikaj sùnj riñan hio'óo guendâ ga'hue nadurè'é si-gakìn' nej guiì.

Nì gata gunìn sí na'hue gisìkì' nneè kú dânj:

—Riñan sò' tâ: Nì ganachî sò' nì ganakaj nna tàj', nì nan' dukuâ' ráj.

²⁵ Nì orâ chre nì ganachi sí dânj nì gini'in daran' nej guiì màn hiuj dânj, nì ganakaj sô' nna tàj sô' nì nan' sô' dukuâ sô', nì ga'min hue'ê sô' yi'î Ma'an Ña'anj an. ²⁶ Nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ daran' nej guiì màn hiuj dânj, nì ùta ga'min hue'ê ninj yi'î Ma'an Ña'anj an; nì ùta guyu'hui' ninj, nì gataj ninj:

—Hiaj nì gini'in nê' sa sà' nìko xi gi'hiaj Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

Gakín Ma'an Jesús ga'na leví riñanj

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Ne' rùkù nga gisîj gahuin nej nânj nì gahui Ma'an Jesús nì ga'an, nì gini'in nne Leví hue' ñan naru'hue nej guiì san'anj huin kuestu dadin' huin sô' sí ga'nêj san'anj an guendâ gobierno nì gata gunîn sô':

—Gînikô' sò' rukú.

²⁸ Nì gudunâj sí nânj daran' sa màn riñan sô', nì ganayumàn sô' nì ga'anj sô' ngà Jesús.

²⁹ Nì gi'hiaj Leví 'ngo nihia nìko dukuâ sô'; nì nne ùta gà'ì nej sí ga'nêj san'anj guendâ gobierno ngà a'ngô nej guiì yi'nín mesa ngà sô'. ³⁰ Nì ga'min nej sí chrun ley ngà nej sí fariseo yi'î nej sí ga'na' gahuin chrun riñan Ma'an Jesús nì gataj nej sô':

—Nùnj huin saj nì ya nej suj nì go'o nej suj ngà nej sí ga'nêj san'anj an guendâ sí gobierno nì ngà nej sí gakî'n'in rà'aj.

³¹ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—Nej sí sà'a nì nitaj sî nana'hui' nej sô' sí gònò'òo mánj, nej sí a'nan' ngà nneè kú huin sí nana'hui' sí gònò'òo nanj ánj.

³² Nun gà'nàj guendâ gàkîn nej sí ganîn ruhuâ si huin nej sô' sí nìkàa mánj, ga'ná guendâ gi'hia si nànikàj ruhuâ nej sí gi'hiaj gakî'n'in, rayi'î si-gakî'n' nej sô'.

Gachín na'anj nej sij rayi'î guendâ gâ gininej nej sij

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Hiô' nî gataj nej sí dânj:

—Nùnj huin saj nî nej sí 'na' gâhuin chrún riñan Juan nî ùta gà'ì gui nî ga gininej nej sô' nga ga'min nej sô' ngà Ma'an Ña'anj an, nî huê dânj nanj gi'hiaj nej sí 'na' gâhuin chrún riñan nej sí fariseo, sanî nej sí 'na' gâhuin chrún riñan Ma'ân rè' nî yâ nej sô' nî go'o nej sô' rà'aj.

³⁴ Nî gataj Ma'an Jesús:

—Gâ'hue gataj nej suj gunin nej sí nne gi'ñanj ñan garan ra'a 'ngo sí dânj, si gâ gininej nej sô' ngà nìn' nne sí gahuin nika siyànà dânj nanj nî'. ³⁵ Sanî gùyùmàn gui nî gâhuì' sí huin nika siyànà dânj, hiô' nî huâ da'aj nej gui nî gâ gininej nej sô'.

³⁶ Nî gataj Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan:

—Gà' sî 'ngo sí sî ga'ne' 'ngo dasû atsîj nàkàa nî gànà'nìnj sô' atsîj dânj riñan 'ngo atsîj re'èe; dadin' si dânanj gi'hiaj sô' nî sê màn 'ngo rìn atsîj nàkà dânj gùyùtù gi'hiaj sô', nî gà' danj nî sî ganari'ij ginun riñan atsîj nàkà dânj ngà atsîj re'è dânj mánj. ³⁷ Nî nitaj gà' sî 'ngo sí ga'nín nne bino nàkàa ruhuâ nninj re'èe, dadin' gùyùtù nninj re'è dânj gi'hiaj nne bino nàkàa nî gañanj nìn' nne bino, nî gîrè' nninj re'è dânj gi'hia. ³⁸ Sanî nne bino nàkàa nî ruhuâ nninj nàkàa da'huì' gâchro'; nî guñan chre gùnùkuaj ngue. ³⁹ Nî sí gà' gu'ñun go'o nne bino nun gà' nâ nî sî ga'huej ruhuâ sô' go'o sô' nne bino nàkàa; dadin' gataj sô': “Sî nne bino nun gà' nâ dânj huin nne bino sà' huâ doj gà' da' nne bino nàkà dânj.”

Ganaran' nej sô' ga'na' gâhuin chrún riñan Ma'an Jesús kaa yâ nej sô' gui ganarânj rûhua

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 Gahuin 'ngo gui ganarânj ruhuâ nî gachin Ma'an Jesús hua ñan gunun nej sij trigu, nî girihiâj nej sí 'na' gâhuin chrún riñanj ka trigu, nî gôj nej sô' ngà ra'a nej sô' nî yâ nej sô'. ² Nî gataj da'aj nej sí fariseo:

—Nùnj huin saj nì gi'hiaj nej suj dānanj nì nitaj si dùgùnàj huaj dadin' hiāj huin gui ganarānj rûhua rà'aj.

³ Nanikàj Mạ'an Jesús nì gata:

—Nun gahia nej suj, nì gini'in nej suj dàj gi'hiaj David nga ganachinj yi'na'a riki sij nì ganachinj yi'naa riki nej sí nìkaj dugui' ngà sij mínj. ⁴ Dàj gi'hiaj sij nga gatúj sij ruhuâ dukuâ Mạ'an Ña'anj an, nì gida'a sij nej rachrún ga'hui' nej guiì riñan Mạ'an Ña'anj an, nì nitaj guenda sij ya sij nej rachrún dânj, dadin' man nej rej huin nej sí huaj ga'hue ya nej rachrún dânj, nì huê danj nanj ga'hui' sij yâ nej sí nìkaj dugui' ngà sij mínj.

⁵ Nì gataj Mạ'an Jesús a'ngô nuguan'an:

—Nùnj huin Mạ'an Señor nì ga'nín riñan gui ganarānj ruhuâ.

Sí ganakò ra'a

(Mr. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Gahuin nga guyumân a'ngô gui ganarānj rûhua, nì gatúj Mạ'an Jesús ruhuâ huê' huin nûhui nì gidiganj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an riñan nej guiì màn hiuj dânj; nì nìkìn' 'ngò sí dânj nì ganakò ra'a sô' ne' huà' sô'. ⁷ Nì màn nej sí chrún ley ngà nej sí fariseo naga'naj nej sô', dadin' ruhuâ nej sô' gini'in nej sô' si gui ganarānj ruhuâ nì gi'hiaj Mạ'an Jesús si ganahuin sí dânj, da'nga nì ga'hue garan ruhuâ nej sô' rayi'f Mạ'an. ⁸ Sanì gà' ni'in Mạ'an Jesús dàj ganín ruhuâ nej sij; nì gata gūnìn sí ganakò ra'a dânj:

—Gànàyùmàn sô' nì ganikìn' danìn hiuj nânj.

Nì ganayumàn sí dânj nì ganikìn' sô' danìn ñan màn nej sij.

⁹ Hiô' nì gataj Mạ'an Jesús:

—Gàchìnj na'ân 'ngò nuguan'an nej suj: Dùgùnàj huaj si gi'hio' sa sà'a gui ganarānj ruhuâ nì', si dùgùnàj huaj si gi'hio' sa a'nan'an sà'. Dùgùnàj huaj si gi'hio' si ganānìn 'ngò guiì nì' si dùgùnàj huaj si gi'hio' si gàhuì' 'ngò guiì sà'.

¹⁰ Nì gini'hiaj Ma'an Jesús riñan daran' nej guiì màn ganikàj ne' rùkuj, nì gata gunìn sí dânj:

—Dunukuâ sò' ra'ât ánj.

Nì dunukuâ sí dânj ra'a sô', nì ganahuin ra'a sô'. ¹¹ Nì ùta gina'an ruhuâ nej sí dânj, nì nadigi'ñun nej sô' dàj gi'hiaj nej sô' ngà Ma'an Jesús.

Ganagui Ma'an Jesús yùhuìj sí ga'na' gahuin chrùn riñanj

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Nej gui dânj nì ga'anj Ma'an Jesús raa 'ngo kij ì guendâ ga'mìn ngà Ma'an Ña'anj an, nì da' huà gè 'ngo ñan'an gane ga'mìn ngà Ma'an Ña'anj an. ¹³ Nì nga giyigìn ne' nìgan' a'ngô gui, nì gakin' Ma'an Jesús nej sí ga'na' gahuin chrùn riñanj, nì ganaguij yùhuìj nej sô', nì dugù'na si gahuin nej sô' apóstol: ¹⁴ Nì gakin' Simón, nì huê sô' dugù'na Pedro, nì gakin' Andrés huin dinín Pedro, nì gakin' Jacobo ngà Juan, Felipe ngà Bartolomé, ¹⁵ nì gakin' Mateo, Tomás, Jacobo huin da'ní síchij Alfeo, nì gakin' Simón sô' gù'nàj Zelote, ¹⁶ gakin' Judas sô' huin da'ní Jacobo, nì gakin' Judas Iscariote, sí nânj huin sí gudu'huêj Ma'an riñan nej rej.

Gidigân Ma'an Jesús riñan nej guiì rìgì

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Nì gananinj Ma'an Jesús raa kij dânj, nì gahuin ranj doj ñan huà ta riñan hio'óo ngà nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj nì ngà nej guiì rigì 'na' riñan hio'ó Judea, nej guiì 'na' Jerusalén nì nej guiì màn du'hua nne ña'anj nùn yuman' Tiro, nej guiì màn Sidón, nì ga'na' nej guiì nânj dadin' ruhuâ ninj gunìn ninj nì ruhuâ ninj ganahuin ninj gi'hiaj Ma'an. ¹⁸ Nì gi'hiaj Ma'an Jesús si ganahuin nej guiì giran sañun gi'hiaj nej nanè kij huà. ¹⁹ Nì ùta huin ruhuâ nej guiì gàgàn' ra'a ninj Ma'an Jesús dadin' gahui 'ngo sa nùkuaj dânj ruhuâ nimân Ma'an nì ganahuin daran' nej guiì gi'hiaj Ma'an.

**Ganahuin nìhià' ruhuâ nej guiî nga gùyùmàn sa sà'a nì
ngà gùyùmàn sañuun riñan ninj**

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Nì ganachi nikaj ñan Ma'an Jesús riñan nej sí 'na' gahuin chrun riñanj nì gata gunin nej sô':

—Ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj huin ganiki, dadin' gane nej suj ñan ginikaj sun Ma'an Ña'anj an.

²¹ 'Ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj ganachinj yina'a riki, dadin' girì' nej suj ya nej suj.

'Ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj dugue'e hiaj dadin' ga'nga' nej suj.

²² 'Ga nìhià' ruhuâ nej suj si nun gininj hue'ê nej suj riñan nej guiî, nì gi'hiaj anêj nej sô' riñan nej sô' nej suj, nì ran' nej sô nej suj, nì gataj nej sô' si huin nej suj sí a'nan'an, rayi'î guendâ guyumân ruhuâ nej suj ni'in nej suj ñùnj. ²³ Gui dânj nì ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj, nì gahuin nne nej suj, dadin' ùta nìko huâ sa ganahuin ra'a nej suj yàtà'a; dadin' huê dânanj gi'hiaj rej nej sí dânj nga nej sô' gataj dàj gahuin.

²⁴ 'Sanì ùta giran' sañun nej suj nej sí yiru'huê dânj. Dadin' gà' ùta ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj ngà nej sa màn ruhuâ yumiguii.

²⁵ 'Sanì ùta giran' sañun nej suj nej guiî nitaj àmàn giran' yi'naa. Dadin' ùta ganachinj yi'naa riki nej suj.

'Nì ùta giran' sañun nej suj a'nga' gui hiaj. Dadin' ùta gananjin ruhuâ nej suj nì gudugue'e nej suj nì gaguaj hia nej suj.

²⁶ 'Ùta giran' sañun nej suj nga ga'min hue'ê daran' nej guiî rayi'î nej suj. Dadin' huê dânanj ga'min hue'ê rej nej suj rayi'î nej profeta gidigañu'unj un.

Ga 'ì ruhuô' ni'in' nej sí unïn' ngò'

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Nì a'mînj riñan nej suj unïn dânj: Nì ga 'ì ruhuâ nej suj ni'in nej suj guiì gunïn' ngà nej suj, nì gi'hiaj nej suj sa sà'a riñan nej guiì riñan gininj 'ì nej suj; ²⁸ ga'min hue'ê nej suj riñan nej sí ga'min kij riñan nej suj, nì gachinj nì'hiaj nej suj riñan Mạ'an Nạ'anj an rayi'î nej sí ganachi nikaj nuguan' gidigañu'unj un rayi'î nej suj. ²⁹ Si gà'huì' 'ngò sí dânj ànèj yi'nín riñan nej suj nì gà'huì' nej suj ané yi'nín riñan nej suj gà'huì' sô'; nì si huà 'ngò sí ruhuâ ga'ne reto nej suj, nì si gachinj sô' sigan' nej suj nì gà'huì' nej suj sigan' nej suj ra'a sô'. ³⁰ Ahuin nanj sí gachinj 'ngò rasuun riñan nej suj, nì gà'huì' nej suj sa gachín sô' riñan nej suj, nì si gida'a sô' 'ngò nej rasun huin si'hiaj nej suj, nì si ganachin' nej suj rasun danj riñan sô' mánj. ³¹ Si ruhuâ nej suj ga'min hue'ê nej sí ngà nej suj, nì huê danj ga'min hue'ê nej suj ngà nej sô'.

³² Dadin' si 'ì ruhuâ nej suj ni'in nej suj man nej guiì 'ì ruhuâ ni'in nej suj. Nì ahuin sa sà' ganahuin ra'a nej suj hiô' rà'aj, dadin' huê danj gi'hiaj nej sí gakïn'in nì man ngà nej sí nikaj dugui' ngà nej sô' 'ì ruhuâ nej sô'. ³³ Nì si man ngà nej guiì gi'hiaj sa sà'a ngà nej suj gi'hiaj nej suj sa sà'a. Nì ahuin 'ngò sa sà' ganahuin ra'a nej suj rà'aj. Dadin' huê dânanj gi'hiaj nej guiì gakïn'in ngà nej dugui' ninj. ³⁴ Si ga'hui' yikín nej suj riñan nej guiì huaj ga'hue naru'hue. Nì ahuin 'ngò sa sà' ganahuin ra'a nej suj rà'aj. Dadin' nej guiì gi'hiaj gakïn'in nì ga'hui' yikín ninj riñan nej guiì gi'hiaj gakïn'in, dadin' huin ruhuâ ninj gànàtà' doj yichrá si-san'anj ninj. ³⁵ Ga 'ì ruhuâ nej suj ni'in nej suj nej guiì gunïn' ngà nej suj, nì gi'hiaj nej suj sa sà'a ngà ninj nì gà'huì' yikín nej suj sani si gana'huìj nej suj gànàtà' yichrá si-san'anj nej suj mánj, hiô' nì niko huà sa ganahuin ra'a nej suj gi'hiaj Mạ'an Nạ'anj an, hiô' nì ga'hue gahuin nej suj da'ní Mạ'an Nạ'anj nne yàtà'a; dadin' Mạ'an Nạ'anj an nì ganânin àko ruhuaj ni'in nej guiì gi'hiaj gakïn'in ngà nej guiì kij huàa. ³⁶ Gahuin nej suj guiì ganânin àko ruhuâ

ni'in a'ngô nej dugui', dâj rûn' ganânîn àko ruhuâ Ma'an
Ña'anj nne yàtà'a ni'in nej guiì.

Sì gutô' gakin'in yichrá nej dugui'

(Mt. 7:1-5)

³⁷ Nì sî guta' chre' nej suj gakin'in nej dugui' nej suj hiô' nì
sî ga'min gakin' Ma'an Ña'anj an riñan nej suj mánj; nì sî gataj
nej suj si gà' 'ngo girè' 'ngo guiì, hiô' nì sî gudurè' Ma'an
Ña'anj an nej suj mánj; ginikaj nej suj nimân nìko ngà nej
dugui' nej suj, nì huê danj nanj ginikaj Ma'an Ña'anj an nimân
nìko rayi'î nej suj. ³⁸ Gà'huì' nej suj nì ganahuin ra'a nej suj;
hue'ê ga 'ngo da'nga' giriñun nej suj nì gachin doj riñan sa
gà'huì' nej suj, nì nagunan' nej suj si nagimàn ran nej rasun
gà'huì' nej suj, nì nda nìhià' chre ga ruhuâ nej suj nga gà'huì'
nej suj; dadin' dâj rûn' hua da'nga' giriñun nej suj nì huê danj
ga da'nga' ganahuin ra'a nej suj.

³⁹ Nì ga'min Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan nì gata:

—Nì ga'hue gidigân 'ngo sí go'oj chrej e gache a'ngô sí
go'oj nanj ní'. Nì sê guñan chre gininj nguèj sij ruhuâ 'ngo
hiu'uj u rà' saj ûn'. ⁴⁰ Sí 'na' gahuin chrûn nì sî ga'hue gà'nìn'
sô' doj riñan si-maestrû sô' mánj; sanì nga gahuin chrûn hue'ê
sô'; nì ga'hue gahuin sô' dâj rûn' huin si-maestrû sô'.

⁴¹ 'Nùnj huin saj nì gini'hiaj' reke' nun ruhuâ rune ñan
dinínt, nì nitaj sî gini'hiaj' kaj nun ruhuâ rune ñan' ma'ân'
rà'aj. ⁴² Dâj gi'hiâ' ga'hue gataj' gunin dinínt: “Dinínj, garan
yina sò' sî girìj reke' nun ruhuâ rune ñan'.” Si ruhuâ rune ñan'
nun 'ngo kaj a nì nitaj si gurugui' hue'ê ginì'hiaj' rà'aj. Sí
gidigañu'unj un huín' nanj ánj, giri sijnin sò' kaj nun ruhuâ
rune ñant, hiô' nì ga'hue gîyìgìn hue'ê rune ñant nì ga'hue
giri' reke' nun ruhuâ rune ñan dinínt.

Sa gi'hiaj 'ngo guiì gidigân nì ginì'în' ahuin guiì huin ninj

(Mt. 7:15-22)

⁴³ 'Sê chrûn sà'a huin chrûn ga'huì' chruj a'nan'an mánj, nì
sê chrûn a'nan'an huin chrûn ga'huì' chruj sà'a mánj. ⁴⁴ Dadin'

da' go'ngo chrun nì ga'hue gini'ín' ahuin chrun huin nga gahiu chruj tsì'i raj; dadin' sị ga'hue gahiu chruj ígu raạ chrun tanj an, nì sị ga'hue gahiu chruj uba gà'nè' raạ koj ataan mánj. ⁴⁵ Sí sà'a, nì nej sa sà' màn ruhuâ nimân sij giri sij nga ga'min sij, nì sí kij huạ, nì nej sa kij màn ruhuâ nimân sij giri sij nga ga'min sij; dadin' nej sa màn nìko doj ruhuâ nimân 'ngo sí huin sa giri sij nga ga'min' sij.

**Sí gi'hiaj dukuâ riñan huej e nì sí gi'hiaj
dukuâ riñan hio'ó chruj**

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ 'Nùnj huin saj nì gataj nej suj, “Señor, Señor gunín”, nì nitaj si dagahuin nej suj sa gatâ gunin nej suj rà'aj.

⁴⁷ Daran' nej guì 'na' riñanj nì gunin ninj si-nùguàn'anj nì dagahuin ninj, nì gata si huin ninj daj rún' huin. ⁴⁸ 'Ngo sí gi'hiaj dukuâ dadin' gán sô' nì gi'hiaj gùnùn sô' yinée, nì gune' sô' yí'í dukuâ sô' riñan huej e; nì nga gaman' nì gachra nnee, nì ùta nùkuaj gagan' kìn riñan hue' dânj, sanì nun gisìkì hue' dânj gi'hiaj kìn, dadin' nne ran yí'ij riñan huej e. ⁴⁹ Sanì guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, sanì nitaj si dagahuin ninj, nì huin ninj daj rún' huin 'ngo sí gune' dukuâ riñan hio'ó, dadin' nitaj si nne ran yí'ij riñan huej e; nì nga gagan' nùkuaj kìn ngà hue' dânj, nì orâ chre nì ganatu nì gà' 'ngo gane daran'anj.

Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin si-musû sachij kapitán

(Mt. 8:5-13)

7 Ne' rùkù nga gisij ga'min Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì yuman'an, nì gatu ruhuâ yuman' Kapernaúm. ² Nì a'nan' 'ngo si-musû sí stadù kapitán, nì ùta 'ì ruhuâ sô' ni'in sô' sí dânj, sanì doj gachin nì gàhuì' sí dânj. ³ Nì nga gunin sí stadù kapitán si gununâ nej guì rayí'í Ma'an Jesús, nì ga'nín sô' ga'anj daj nej síchij achij i huin judío, guendâ ga'anj ga'min àko nej sô' riñan Ma'an Jesús si gi'hia sunuj u nì gà'naj nì gi'hia sị ganahuin si-musû sí nânj.

⁴ Nì ga'na' nej síchìj nânj riñan Ma'an Jesús nì ùta àko gachín nì'hiaj nej sò' nì gataj nej sò':

—Gi'hiá rè' sunuj u nì ganahuin si-musû sí nânj; ⁵ dadin' 'ì ruhuâ sij ni'in sij nej guiì màn yĩnûn', dadin' huê sij gi'hiaj 'ngo hue' nûhui hiuj nânj.

⁶ Nì ga'anj Ma'an Jesús ngà nej síchìj nânj, sanì nga nìn' gàchin gùchì' nej sij ñan nne dukuâ stadû kapitán, nì ga'nín sò' ga'anj nej sí nìkaj dugui' ngà sò' riñan Ma'an Jesús nì gataj nej sò':

—Señor, sì giriñun ruhuâ Ma'ân rè', dadin' hia nì nitaj guèndàj si gatù Ma'ân rè' ruhuâ dukuá; ⁷ dadin' gà' ni'ín si sê sí sà'a huín rayi'î dânj nì nun gùchìj riñan Ma'ân rè'; sanì ga'nìn' Ma'ân rè' suun nì ga'hue ganahuin sí huin si-musûj.

⁸ Dadin' ñùnj nì huín 'ngo sí nìkaj suun, nì nìkaj sùnj riñan nej stâdu; nì gata gunìn 'ngo sí dânj: Guij sò' si-sùnj nì hua'anj sò'; nì gatâ gunìn a'ngô sí dânj: Guhua' sò' nì ga'na' sò'; nì gatâ gunìn sí huin si-musûj: Gi'hiá sò' sun nan nì dagahuin sò' sa gatâ gunìn sò'.

⁹ Nì nga gunìn Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nì ùta gahuin ña'anj ruhuaj ni'in sí nânj, nì nanìka nì gata gunìn nej guiì nìkò' rukuj:

—Yàngà' hia nìn' tâ nì gà' ruhuâ yuman' Israel nun gànàrì'ij gà' sì 'ngo nej guiì guyumân ruhuâ nìko doj daj rûn' guyumân ruhuâ sí nânj gà' mánj.

¹⁰ Nì nga nanikàj nej sí ga'anj riñan Ma'an Jesús nan' nej sò' dukuâ stadû kapitán, nì gà' ganahuin sí a'nan' dânj nga gunukui' nej sò'.

Gi'hiaj Ma'an Jesús gana'nínj da'nin na'u 'ngo yugûn' yànà minj in

¹¹ Gahuin nga gachin gui dânj, nì huaj Ma'an Jesús yuman' snà'ànj gù'nàj Naín, nì ùta huaj nej sí 'na' gahuin chrûun ngà Ma'an, nì ùta gà'ì nej guiì huaj nngaj. ¹² Nì nga guchi' Ma'an Jesús nìchrùn' riñan rahue' nun riñan yuman' snà'ànj dânj, nì

gà' ata nej sô' 'ngo nîman huaj nej sô' guendâ ga'anj gâchîn' nej sô' nî 'ngo rîn sí gà' gahui' dânj huin riñan nni sô', dadin' siyànà minj in huin siyànà dânj; nî ùta gà'ì nej guì mán yuman' snà'ànj nânj 'na' ngà siyànà dânj. ¹³ Nî nga gini'in Ma'an Señor Jesús siyànà nânj, nî gananiñ àko ruhuaj ni'in siyànà dânj, nî gata gunin siyànà dânj:

—Sì gudugue'ê' mánj.

¹⁴ Nî ga'anj nichì Ma'an Jesús, nî gagan' ra'a chrún nun nîman dânj; nî ganikin' nej sí ata chrún nun nîman hiuj dânj. Nî gataj Ma'an:

—Lâ'uj gunin sò' sa tâ nî ganachi' râj.

¹⁵ Hiô' nî gana'nînj nimân dânj, nî gayi'ij nî ga'min. Huê danj nî naga'hui' Ma'an Jesús sí nânj ra'a nni sô'. ¹⁶ Nî ùta guyu'hui' daran' nej guì mán hiuj dânj, nî ga'min hue'ê ninj yi'î Ma'an Ña'anj an nî gataj ninj:

—Ûta nîko hua 'ngo sô' gataj dàj gahuin, ganachinikaj Ma'an Ña'anj an siganiñj nê': Nî ga'na' gini'hiaj Ma'an Ña'anj an yiñan.

¹⁷ Nî gaya'nîñ sa sà' gi'hiaj Ma'an Jesús da' huà nîñ' gâchrà' riñan hio'ó Judea, nî da' huà nîñ' gâchrà' riñan nej hio'ó mán ganikàj rukû Judea.

Ga'nín Juan Bautista ga'anj gâchîn' na'anj nej sô' ga'na' gahuin chrún riñan sô' riñan Ma'an Jesús

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Nî ganata' nej sô' ga'na' gahuin chrún riñan Juan daran' nej sa gini'in nej sô'. Nî gakín sô' huìj sí ga'na' gahuin chrún riñan sô'. ¹⁹ Nî ga'nín sô' ga'anj gâchîn' na'anj nguèj sí ga'na' gahuin chrún riñan sô' Ma'an Jesús nî gataj nguèj sí dânj gunin Ma'an Jesús: Huê Ma'ân rè' huin sí ga'nín Ma'an Ña'anj an ga'na' riñan nej nîñj nî', si gànà'huìj nej nîñj ga'na' a'ngô síi sà'. ²⁰ Nga guyumân nguèj sí nânj riñan Ma'an Jesús nî gataj nguèj sô':

—Juan Bautista ga'nín ga'na' nguèj nîñj riñan Ma'ân rè', guendâ gâchîn' na'anj nguèj nîñj Ma'ân rè': Sò' huin sa ga'na'

gi'hiaj Ma'an Ña'anj an nî', si gànà'huìj nej ñúnj ga'na' a'ngô sí sà'.

²¹ Nî orâ dânj nî gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin úta gà'ì nej guì a'nan'an nî nej guì àrà'huè' sa yì'ì, nî huè danj nanj ganahuin gà'ì nej guì àrà'huè' nej nanè kij huaa, nî ga'hue gini'hiaj úta gà'ì nej sí duchri gi'hiaj Ma'an Jesús. ²² Nî nanikàj Ma'an Jesús nî gata:

—Ga'anj nej suj, nî gànàtà' nej suj gunin Juan sa gini'in nej suj ngà nej sa gunin nej suj: Nî ganayigìn rune ñan nej sí duchri, nî gaché nej sí gochroj o, nî ganahuin sà' nneè nej sí nnùn yì'ì lepra, nî ganayi'nînj ruhuâ rakij nej sí sò'o, nî gana'nînj nej nîman, nî ganata' nej sij si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì gàniki. ²³ Nî ganahuin nihià' ruhuâ sí nun nànikàj rùkù nga gunin sô' sa ga'mînj.

²⁴ Nî nga ga'anj nguèj sí ga'nín Juan ga'na', nî gayi'ì Ma'an Jesús gununaj rayi'í Juan riñan nej guì màn hiuj dânj nî gata:

—Ahuin sa gini'in nej suj nga gahui nej suj ga'anj nej suj riñan hio'ó nàkòdo rà'aj. Gini'in nej suj 'ngò hio naganan' nanèe nî'. ²⁵ Sanì. Dàj hua sô' gini'in nej suj rà'aj. Úta sà' hua atsìj nun sij nî'. Gini'hiaj nej suj dadin' nej sí nun atsìj sà' xi nî nne nej sij ruhuâ hue' ñan nìkaj sun 'ngò rey. ²⁶ Sanì. Nga gahui nej suj ga'anj nej suj nî ahuin sa gini'in nej suj rà'aj. Gini'in nej suj 'ngò sô' gataj dàj gahuin nî'. Yàngà', hia nìn' tâ, si Juan nî nìkaj sô' sun yàkàn doj gà' da' a'ngô nej sô' gataj dàj gahuin. ²⁷ Nî huè rayi'í sí nânj huin sa taj riñan ñanj:

Hiaj rù'huaj, nî gà'nìn ga'anj sinin 'ngò sí gunanj gitsi riñan' nî ga'anj sinin sô' ne' ñaan riñan',
nî sí nânj gi'hiaj yugui si-chrej Ma'ân'.

²⁸ Nî gàtâ, si nej sí ga'nga riki nej siyànàa nî nitaj a'ngô sí gataj dàj gahuin huin ñan doj gà' da' Juan Bautista; sanì Ma'an sa hua lij doj nî dânanj ginika sun yàkàn doj riñan Juan gui nga ginikaj sun Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

²⁹ Nî nga gunin da' hua gè yuman'an, ngà daran' nej sí ga'nêj san'anj an, nî ganakaj guendâ nej sô' si Ña'anj an huin

'ngo sa n̄kaa huê danj n̄i gata' nne nej sô' dâj rûn' gidigân Juan. ³⁰ Sani nej sí fariseo ngà nej sí gananîn rayi'î ley n̄i nun ganada'a nej sô' nej chrej garan' ruhuâ Ma'an N̄a'anj an gadagahuin nej sô' n̄i huê danj nanj nun ga'huej nej sô' gâtà' nne nej sô' mánj. ³¹ N̄i gataj Ma'an Señor:

—Ahuin si ngà, ga'hue gayakaj da'ngá ngà nej guìl màn diù nânj, n̄i ahuin si ngà nagi'hiaj guñànj ninj rà'aj. ³² N̄i huin ninj dâj rûn' gi'hiaj nej silij nne riñan ra'huee, dadin' a'min nej sô' riñan a'ngô nej dugui' nej sô' n̄i gataj nej sô': “Gachrá nej ñúnj chra'a ngà rihiaa, sani nun giran'anj nej suj; n̄i gachrá nej ñúnj chra' hua rùguì'i sani nun gudugue'e nej suj.” ³³ Dadin' ga'na' Juan Bautista, n̄i nun ya sô' rachrúun n̄i nun go'o sô' nne bino n̄i gataj nej suj: Sí nun sa kij i ruhuâ nimân huin sô'. ³⁴ N̄i ga'ná n̄i yaj n̄i go'oj, n̄i gataj nej suj: Sí nânj n̄i ùta gachîn gà' yâ sô' n̄i gachîn gà' go'o sô'. N̄i n̄ikaj dugui' sô' ngà nej sí ga'nêj san'anj an n̄i n̄ikaj dugui' sô' ngà nej sí gi'hiaj gakîn'in. ³⁵ Sani nej sa sà' ni'in sô', huê nej sa sà' dânj huin sa gurugui' gi'hiaj daran' nej da'ní sô'.

Nne Ma'an Jesús dukuâ Simón fariseo

³⁶ N̄i gakîn 'ngo sí fariseo si ga'anj Ma'an Jesús n̄i yaj ngà sô'. N̄i nga gatûj Ma'an Jesús ruhuâ dukuâ sí fariseo, n̄i ga'anj gane rukû Mesa. ³⁷ Hiô' n̄i ga'na' 'ngo siyànà nne ruhuâ yuman' snà'ànj nânj, n̄i gahuin siyànà dânj 'ngo siyànà gakîn'in, n̄i nga gunîn si nne Ma'an Jesús yi'nîn mesa ruhuâ dukuâ sí fariseo, n̄i ginika 'ngo aga' nun nne gîn' dâj a ga'naj ñan nne Ma'an Jesús. ³⁸ N̄i nne siyànà dânj ne' rùkù Ma'an Jesús nìchrùn' yi'ij, n̄i dugue'e n̄i gayi'ij n̄i guta nne riñanj dakó Ma'an Jesús, n̄i dunakoj ngà duhuê ahui; n̄i gachrûn du'hua, n̄i guta nne gîn' da'aj dakó Ma'an Jesús. ³⁹ Nga gini'in sí fariseo gakîn hue' ñan guchi' Ma'an Jesús, dâj gi'hiaj siyànà nânj ngà Ma'an Jesús, n̄i gataj sô' gunîn ma'an sô': “Si huin sí nânj, 'ngo sí gataj dâj gahuin, n̄i ga'hue ginì'in sô' dâj hua sigakîn' siyànà nânj n̄i ginì'in sô' sun 'n̄inj siyànà nânj, dadin'

huin 'ngo siyànà gakin'in." ⁴⁰ Hiô' ni nanikàj Ma'an Jesús, ni gata:

—Simón, hua 'ngo nuguan'an nika gata gunin' râj.

Ni gataj sí dânj:

—Ga'hue gataj Ma'ân rè' gunin nanj Maestrûj.

⁴¹ Ni gataj Ma'an Jesús:

—'Ngo sí dânj ni sí guruguñu'unj san'anj an huin sô' ni hua huìj sí da'hui riñan sô', 'ngo sí dânj da'hui ùn'ùn' sientu denario, ni a'ngô sí dânj da'hui huìj xia chi' denario riñan sô'.

⁴² Sanì nitaj san'anj an riñan nguèj sô' guendâ naruhue nguèj sô' riñan sí guruguñu'unj san'anj an riñan nguèj sô', ni ginikaj sí yiru'hue dânj nimân niko ngà nguèj sí dânj. Ni gataj Ma'an Jesús riñan Simón. Gataj sò' ahuin go'ngo nguèj sí nânj ga 'ì doj ruhuâ ni'in sí yiru'huê dânj staj.

⁴³ Nanikàj Simón, ni gataj sô':

—Anin ruhuâj si ga 'ì doj ruhuâ sí gada'hui niko riñan sí yiru'hue dânj.

Huê danj ni gataj Ma'an Jesús:

—Ûta hue'é ganakaj guendâ' nanj ánj.

⁴⁴ Huê danj ni nanikàj Ma'an Jesús ni gini'hia riñan siyànà nânj, hiô' ni gata gunin Simón sí fariseo:

—Ni'in' dàj gi'hiaj siyànà nânj ngàj nî'. Dadin' gatû ruhuâ dukuât, sanì nun rikì' nnee guta dakô; sanì siyànà nânj ni gana'nin' nne rune ñanj dakô, ni dunakoj ngà duhuê ahuì dakô. ⁴⁵ Ni nun gachrun du'huâ' yi'nin riñânj; sanì siyànà nânj, ni àsj nga gatû ruhuâ dukuât ni nitaj àmàn giyichin' ruhuaj si gachrun du'hua dakô mánj. ⁴⁶ Ni nun guta' nne gasiti ahuì; sanì siyànà nânj ni guta nne gín' da'aj nguèj dakô. ⁴⁷ Rayi'f dan ni gatâ gunin' si gà' naðuré'é daran' nej si-gakinj, dadin' ùta ganahuin 'ì ruhuaj ni'in ñùnj; sanì sí riñan doj ginika nimân niko, ni doj ganahuin 'ì ruhuâ sô' ni'in sô' ñùnj.

⁴⁸ Ni gataj Ma'an Jesús gunin siyànà dânj:

—Ni gà' ginika nimân niko rayi'f nej si-gakint nanj ánj.

⁴⁹ Nì gayi'î nej sí nne rukû mesa ngà Ma'an Jesús, nì ga'min nej sô' ngà ma'an nej sô' nì gataj nej sô':

—Ahuin sí huin nânj, nì ga'hue ginikaj sô' nimân niko rayi'î si-gakin' nej guiî rà'aj.

⁵⁰ Nì gataj Ma'an Jesús gunin siyànà nânj:

—Guendâ guyumân ruhuâ' nì rayi'î dan nì ganandin', nì ga dîn'inj ruhuâ' nì nan' dukuât nanj ânj.

Nej siyànà gunânj gîtsi riñan Ma'an Jesús

8 Gahuin ne' rùkù dânj, nì ga'anj Ma'an Jesús daran' nej yuman' snà'ànj màn hiuj dânj nì a'ngô nej yuman'an, nì ganataj nì ga'min nuguan' gi'hiaj ganandin nej guiî, nì huê danj huaj nej yùhuìj nej sí 'na' gahuin chruun ngà Ma'an, ² Nì huaj da'aj nej siyànà ganahuin riñan yi'îi nì nej siyànà gara'hue' nej nanè kij huaa: Nì huaj María nì huej huin sa gù'nàj Magdalena, nì ruhuâ nimanj gahui chij nanè kij huaa, ³ nì huaj Juana siyànà huin nika sô' gù'nàj Chuza, sí nânj huin sí dugumîn nej rasun huin si'hiaj síchij Herodes, nì huaj siyànà gù'nàj Susana, nì huaj ùta gà'ì nej siyànà huà si'hiaj nì ga'hui' ninj riñan Ma'an Jesús.

Nuguan' rán a'min rayi'î sí unuun

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ganahuin chre' ùta gà'ì nej guiî, 'na' da' go'ngo nej yuman' snà'ànj an riñan Ma'an Jesús, nì ga'min nuguan' ráan riñan ninj nì gata.

⁵ —Nì gahui sí gunuun ga'anj gùnùn sô' nej kaan; nì nga dagaman' sô' nej kaan huaj sô', nì da'aj nej kan dânj gininj ruhuâ chrej e nì gurûn nej guiî nej kan dânj, nì ga'na' nej yataj aché ne' yàtà'a nì yâ nej xuj nej kan dânj. ⁶ A'ngô da'aj nej kan dânj gininj riñan hio'ó huà hiëj; nì nga gisij koj o nej kan dânj, nì ganakò nej koj dânj dadin' nitaj si huà niko hio'óo riñan nej hiëj ga'anj gùnùn hia'a nej koj dânj. ⁷ A'ngô da'aj nej kan dânj gininj siganînj nej koj tanj an, nì guñan chre giyichra' nej kan dânj ngà nej koj tanj an, sanì gahuin

yì'ij nì gahuij gi'hiaj nej koj tanj an. ⁸ Nì a'ngô da'aj nej kan dânj gininj riñan hio'ó huà sà'a, nì giyichraj nì gachi nì gahiù 'ngo siêntu chruj raà 'ngo rìn kaan.

Nì ga'min nùkuaj Ma'an nì gata:

—Guiè tàj hiu'uj u rakij guendâ gunìn nì gunìn ninj.

Nùnj huin saj nì garânj sun Ma'an Jesús nuguan' rán nânj

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Nì gachín na'an nej sí 'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús nì gataj nej sô': Nùnj huin si gataj nuguan' rán nânj ruhuâ' rà'aj. ¹⁰ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nej suj nì ga'hue garan da'nga ruhuâ nej suj nej nuguan' huà huì ñan nikaj sun Ma'an Ña'anj an; sanì ga'min nuguan' ráan riñan a'ngô nej guiè, da'nga nì ginì'hiaj ninj sanì sì ga'hue ginì'in ninj, nì gunìn ninj sanì sì ga'hue garan da'nga' ruhuâ ninj.

Ganata' Ma'an Jesús nùnj huin si gataj nuguan' rán garânj sunj

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Nânj huin sa gataj nuguan' ráan ruhuaj: Kaa huin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹² Nì kan gininj ruhuâ chrej e huin nej guiè gunìn si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì orâ chre nì ga'na' sa nàsà'a nì ga'ne si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ruhuâ nimân nej guiè dânj, guendâ sì guyumân yitìnj ruhuâ ninj nì sì ganandin ninj mánj. ¹³ Nej kan gininj riñan hio'ó hiěj huin nej guiè gunìn si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì ùta nìhià' hua ruhuâ ninj nga ganahuin ra'a ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an; sanì ñan nun ginìnj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nda gùnùn ruhuâ nimân ninj; man doj nìn' diù guyumân ruhuâ ninj, nì nga guyumân sañuun riñan ninj nì nun ga'hue gùnùkuaj ninj nì hué danj nì gudunâj ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

¹⁴ Nej kan gininj siganînj tanj an, huin nej guiè gunìn si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, sanì ñan ùta huin ruhuâ ninj gahuin

yiru'hue ninj ni ùta huin ruhuâ ninj ganahuin nìhià' ruhuâ ninj ngà nnè kú ninj, huê dan ni gininaj ruhuâ ninj ni nitaj si gurugui' gà' si 'ngo nej sa sà'a gi'hiaj ninj mánj. ¹⁵ Sanì nej kan gininj riñan hio'ó sà'a, huin nej guì huà sà' ruhuâ nimân ni huin ninj nej guì gi'hiaj sa nìkàa dadin' dugumîn ninj nej nuguan' gunin ninj, ni dagahuin ninj nej nuguan' gunin ninj ni ùta guyumân ruhuâ nej guì ni'in ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an gi'hiaj ninj, ni ganikin' ran ninj ngà si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an.

Gà' si 'ngo sa gi'hiô' nitaj si huaj gỳyì'ij huì

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Gà' si 'ngo nej guì ni nga gachrîn ninj ña'aan ni nitaj si ga'nín huì ninj ginunj ruhuâ 'ngo sigùu mánj, ni gà' nitaj si gachrîj ninj gi'nin riki nna tàj ninj mánj, dadin' guta' ninj gita ñan yàkàan da'nga ni ga'hue gùdùgunj gache nej guì huaj ruhuâ rahue'e. ¹⁷ Dadin' gà' si 'ngo nej sa gi'hiaj nej guì ni si ga'hue gỳyì'ij huì man mánj, dadin' dàñùn gùrùguì'ij ginì'in nej guì; ni nùnj huin si huà huì man sanì dàñùn da'hui gùrùguì'ij ni ginì'in nej guì.

¹⁸ Gìnì'hiaj nej suj dàj hua sa gunin nej suj; dadin' nej guì garânj da'nga' ruhuâ si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ni ga'huij doj garàn da'nga' ruhuâ ninj; ni daran' nej guì garânj da'nga' ruhuâ doj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, sanì si nitaj si dagahuin ninj sa ni'in ninj ni ga'ne Ma'an Ña'anj an doj sa ni'in ninj dânj nanj ánj.

Nni Ma'an Jesús ngà nej dinin

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Hiô' ni ga'na' nni Ma'an Jesús ngà nej dinin; sanì nitaj si huà ni'nin gùchì' nej sij nda ñan nìkìn' Ma'an Jesús dadin' ùta nìchra man nej guì hiuj dânj. ²⁰ Nì gataj na'anj a'ngô nej sô' riñan Ma'an Jesús. Nì gataj nej sô':

—Nni Ma'ân rè' ngà nej dinin Ma'ân rè' nìkìn' ne' ye'e ni ruhuâ nej sij ga'min nej sij ngà Ma'ân rè'.

²¹ Hiô' nî nanikàj Ma'an Jesús nî gata:

—Nnî nî nej dinîn huin nej guiî gunîn si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nî dagahuin ninj.

**Gi'hiaj Ma'an Jesús giyichin' si ga'huij nanè
du'hui ruhuâ nne ña'anj
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)**

²² Gahuin nej gui dânj nî gatûj Ma'an Jesús ruhuâ barku ngà nej sí ga'na' gahuin chrûn riñanj nî gata:

—Gachin nê' nda ané du'hua dahue man ga'anj nê'.

Huê danj nî gachîn nej sij ga'anj nej sij riñan nnee. ²³ Sani nga nîn' huaj nej sij gachin nej sij riñan dahue dânj, nî atoj Ma'an Jesús nga. Nî gayi'ij nî ûta nùkuaj ga'huij nanèe riñan dahue dânj; nî dagaman' nnee nî gachra nîn' nnee ruhuâ barku nî gi'hia sî ganaga' barku dânj ruhuâ nnee. ²⁴ Nî ga'na' nichì nej sí 'na' gahuin chrûn riñan Ma'an Jesús, nî gataj nej sô':

—Maestrûj, Maestrûj gi'hiá rè' sî ganānin nê' dadin' ganahuij nê' gahui' nanj ānj.

Nî gana'nînj ñan Ma'an Jesús, nî dugunîn gà'ij nanèe ngà nne ña'anj; nî gà' nanèe ngà nne ña'anj ganayumàn dânj nî nda dîn'inj chre gahuin. ²⁵ Nî gataj Ma'an Jesús:

—Dànè' ga'anj sa guyumân ruhuâ nej suj rà'aj.

Nî guyu'hui' nej sij nî gahuin ña'anj ruhuâ nej sij, nî gataj nej sij riñan 'ngo nî a'ngô nej sij:

—Ahuin sí huin sô', dadin' ga'nîn' sùn sô' riñan nej nanèe ngà nne ña'anj, nî gadagahuin nguèj e' sa ga'min sô' rà'aj.

**Riñan hio'ó Gadara nne nej sí nun sa kîj ĩ ruhuâ nimân
(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)**

²⁶ Nî guchi' nej sij riñan hio'ó Geraseno, dadin' hio'ó nânj nngaj ané nne ña'anj Galilea. ²⁷ Nî nga guchi' nej sij riñan hio'ó dânj, nî ga'na' 'ngo sí màn yuman' snà'anj dânj riñan Ma'an Jesús, nî gà' ûta nâ nne nanèe kîj huāa ruhuâ nimân sô';

nì nitaj sigan' sô' nun sô', nì gà' nitaj si nne sô' dukuâ sô', dadin' ñan gachin' nej sij nîman nne sí dânj. ²⁸ Nì nga gini'in sí dânj Ma'an Jesús, nì gayi'ì sô' nì ùta nùkuaj gaguâj sô', nì ganikin' rúdàkòj sô' yi'ì Ma'an Jesús nì gayi'ì sô' nì ùta nùkuaj ga'min sô' nì gataj sô':

—Nùnj huin si huin ruhuâ Ma'ân rè' ni'în rè' ñùnj, rà'aj Jesús dadin' huê Ma'ân rè' huin Da'ní Ma'an Ña'anj nìkaj sùn nìn' gàchrà' rùhua yumiguì. Nì gachín nì'hiâ riñan Ma'ân rè' nì sị gi'hiaj Ma'ân rè' si giran' sañùnj mánj.

²⁹ Dadin' ga'nìn' sùn Ma'an Jesús si gahui nanè kij huua ruhuâ nimân sí dânj, dadin' ùta gà'ì nì giran' sañun sí dânj gi'hiaj nanè kij huua; nì ànùmin sô' ngà aga' kadena nì nun aga' se'ej e yihiâ dakó sô', huê danj nanj dugumîn nej policia sô' sanì ga'ne' gè sô' aga' kadena, nì gi'hiaj nanè kij huua si ga'anj sô' riñan hio'ó nàkò. ³⁰ Nì gachín na'anj Ma'an Jesús sí dânj, nì gata:

—Dàj gù'nàj' rà'aj.

Nì gataj sí dânj:

—Legión gù'nà.

—Dadin' ùta gà'ì ran' nej nanè kij huua nne ruhuâ nimân sí dânj. ³¹ Nì gachín nì'hiaj nej nanè kij hua dânj riñan Ma'an Jesús sisi sị ga'nìn' ga'anj ninj ruhuâ hiu'uj huà rumin' xi nùn riki hio'ó. ³² Nì mán ùta gà'ì nej yakáa ya nej yô' ñan nìkìn' kij dânj, nì gachín nì'hiaj nej nanè kij huà dânj sị ga'nìn' Ma'an Jesús nì gatụ ninj ruhuâ nimân nej yakáa gane ninj; nì ga'nìnj Ma'an Jesús gatùj ninj ruhuâ nimân nej yakáa. ³³ Huê danj nì gahui nej nanè kij hua dânj ruhuâ nimân sí dânj, nì gatùj ninj ruhuâ nimân nej yakáa; nì ganahuin ña'anj nej yô' nì gunânj nej yô' ga'anj nej yô' ñan nìkìn' 'ngo huej yàkàn xi nì guduninj nej yô' ma'an nej yô' ruhuâ dahuee, nì ganùn yichrá nej yô' nì gahui' nej yô'.

³⁴ Nì nga gini'in nej sí dugumîn nej yakáa dàj gahuin, nì gunânj nej sô' nì ga'anj gànàt'à nej sô' gunìn nej sí mán ruhuâ yuman' snà'anj dânj ngà riñan nej guì mán da' huà nìn' gàchrà' riñan hio'ó dânj. ³⁵ Nì gahui nej guì mán yuman' dânj

dadın' ruhuâ ninj gini'in ninj sa gahuin hiuj dânj; ni ga'na' ninj riñan Ma'an Jesús, ni ganari' ninj sí giran' sañun gi'hiaj nanè kij huua ni nne sô' yi'í Ma'an Jesús, ni gà' gananun sô' atsij i ni gà' ganakaj sô' a'ngô raq sô'; ni guyu'hui' nej guiì dânj nga gini'in ninj Ma'an Jesús. ³⁶ Ni gananiñ nej sí gini'in dàj gahuin, ni ganata' nej sô' dàj gi'hiaj Ma'an Jesús ga'hue ganahuin ni gananiñ sí giran' sañun gi'hiaj nej nanè kij huua dânj. ³⁷ Hiô' ni gachín ni'hiaj daran' nej guiì rigì mán ganikàj nìn' gàchrà' rukú do'ó nej sí geraseno, si gi'hiaj Ma'an Jesús sunuj u ni gahui ga'an riñan do'ó nej sô', dadin' úta guyu'hui' nej sô' ni'in nej sô' Ma'an. Ni gatúj Ma'an ruhuâ barku gaché riñan nnee, huê danj ni nanika ni ga'an ñan ga'naj. ³⁸ Ni gachín ni'hiaj sí ruhuâ nimân giri Ma'an Jesús nej nanè kij huua, si garan yina Ma'an Jesús si ga'anj sô' ngà Ma'an; sanì gana'nín Ma'an Jesús nan' sô' dukuâ sô' ni gata gunin sô':

³⁹—Nanikàj nan' dukuât, ni gànàt' gunin nej duguít si úta niko huua sa gi'hiaj Ma'an Ña'anj an ngà raj.

Huê dânj ni nan' sí dânj dukuâ sô' ni duya'nìn sô' da' huua nìn' gàchrà' ruhuâ yuman' snà'anj dânj dàj huua sa gi'hiaj Ma'an Jesús ngà sô'.

**Da'nin yàna Jairo ngà siyàna gagan'
ra'a atsij nìkè Ma'an Jesús
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)**

⁴⁰ Nga nanikàj Ma'an Jesús ne' ané du'hua dahue dânj, ni ganahuin ra'a nej guiì rigì Ma'an ni úta gahuin nihià' ruhuâ ninj; dadin' mán daran' ninj ana'huìj ninj Ma'an. ⁴¹ Hiô' ni ga'na' síchij gù'nàj Jairo, dadin' huin sô' 'ngô sí huin ñan riñan hue' nuhuí nne hiuj dânj, ni ganikín' rúðakòj sô' yi'í Ma'an Jesús, ni gachín ni'hiaj sô' si garan yina Ma'an Jesús gatu ruhuâ dukuâ sô'. ⁴² dadin' huua 'ngô rín da'nin yàna sô' ni huaj sin' yàna dânj 'ngô si hiô' yùhuìj i, ni gà' ruhuâ gàhuì' sin' yàna dânj. Ni nga nìn' aché Ma'an Jesús huua, ni ganin nìn' nej guiì rigì Ma'an.

⁴³ Sani 'ngo siyànà dânj ni gà' gisîj hio' yùhuìj i gañanj tun man, ni ganahuij nìn' si-san'an ganaru'hue riñan nej sí gònò'òo, sani nun ganahuin gi'hiaj gà' sî 'ngo nej sí dânj, ⁴⁴ Ni ga'na' nichì siyànà dânj rukû Ma'an Jesús ni gagan' ra'a 'huej nìkò' du'hua atsîj nìkê Ma'an Jesús; ni orâ chre ni giyichin' si gañanj tun siyànà dânj.

⁴⁵ Hiô' ni gataj Ma'an Jesús:

—Ahuin si gagan' ra'a nùnj rà'aj.

Ni nun ga'huej nej sí huaj ngà Ma'an Jesús si gagan' ra'a nej sô' Ma'an Jesús, hiô' ni gataj Pedro ni huê danj nanj gataj a'ngô nej sô' huaj ngà sô':

—Maestrûj, ganîn nìn' nej guì rigi sò' ni rânj ra'a ninj sò' ni gataj Ma'ân rè': “Ahuin si gagan' ra'a nùnj ûnj.”

⁴⁶ Sani gataj Ma'an Jesús:

—Hua 'ngo sa gagan' ra'a nùnj; dadin' gini'ín si gahui sa nùkuaj dânj ruhuâ nimânj.

⁴⁷ Hiô' ni nga gini'in siyànà dânj si nun gahuin huì sa gi'hia, ni ga'naj ni nda nagunan' chre nneè ku, ni ganikîn' rúdàko yi'í Ma'an Jesús, ni ganataj riñan daran' nej guì yùmàn'an nùnj huin saj ni gagan' ra'a Ma'an Jesús, ni nda nanè chre ganahuin. ⁴⁸ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Da'ninj, guendâ guyumân ruhuâ' ni ganahuîn', ga dîn'inj ruhuâ ni ga'anj' nanj ánj.

⁴⁹ Ne' nikîn' Ma'an Jesús ga'min hiuj dânj, ni ga'na' 'ngo sí nne dukuâ síchìj huin ñan riñan hue' nùhui nne hiuj dânj ni gataj sô':

—Gà' gahui' da'nin yànàt; ni sî gakîn chrê' ga'na' Ma'an Maestrû gà' mánj.

⁵⁰ Nga gunîn Ma'an Jesús sa gataj sí nânj ni gata:

—Sî guyu'huì' mánj; man si gùyùmàn ruhuâ' ni ganahuin da'nít nanj ánj.

⁵¹ Ni nga gatûj Ma'an Jesús ruhuâ hue' dânj, ni nun ga'hue sî ga'anj gà' sî 'ngo nej guì nngaj, man Pedro, ngà Jacobo, ngà Juan, ngà rej sin' yànà dânj ni ngà nni sin' dânj gatûj

ruhuâ hue'e nngaj. ⁵² Nî ùta gudugue'e nej guiî nî gaguâj hia ninj yi'î sin' yàna dânj. Sanî gataj Ma'an Jesús:

—Sî gudugue'e nej suj; dadin' sê sî gahui' sin' yàna dan mânj, man si ato nga nanj ánj.

⁵³ Nî ga'min duku nej guiî màn hiuj dânj riñan Ma'an Jesús, dadin' gà' ni'in ninj si gà' gahui' sin' yàna dânj. ⁵⁴ Sanî gida'a Ma'an Jesús ra'a sin' yàna dânj, nî ga'min nùkua nî gata:

—Ganachi áj.

⁵⁵ Hiô' nî nanikàj ñûn nanè nimân sin' yàna dânj; nî orâ chre nî ganachi sin' yàna dânj; nî ga'nîn' sun Ma'an Jesús si gà'hui' nej sij sa ya sin' yàna dânj. ⁵⁶ Nî gahuin ña'anj ruhuâ nguèj nîka rej sin' yàna dânj; sanî ga'nîn' sun Ma'an Jesús sisi sî gananiñ nguèj nîka sij sa gahuin hiuj dânj.

Ga'nín Ma'an Jesús ga'anj gànàtâ' nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrun riñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Nga gisîj nagî'hiaj chre' Ma'an Jesús nej yùhuìj nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj, nî gi'hia si ganahuin nùkuaj nej sij, nî gi'hia si ginikaj sun nej sij riñan daran' nej sa kîj ì nî ga'hue ganahuin daran' nej guiî a'nan'an gi'hiaj nej sij. ² Nî ga'nín Ma'an Jesús ga'anj nej sij guendâ gànàtâ' nej sij si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nî ga'nîn' sunj si gi'hiaj nej sij ganahuin nej guiî a'nan'an. ³ Nî gata gunin nej sij:

—Sî ginikaj nej suj sa ya nej suj nga huaj nej suj ruhuâ chrej e, nî sî ginikaj nej suj chrun dugu'nîn' nej suj riñan hio'óo, nî sî ga'hue ginikaj nej suj nnanj, nî rachrúun, nî san'anj an, nî sî ga'hue ginikaj nej suj huìj atsij i guendâ ginun nej suj. ⁴ Nî ahuin nanj hue' ñan gatú nej suj, nî gùnàj nej suj hiuj dânj, nda gui gahui' nej suj ga'anj nej suj. ⁵ Nî si nun ga'huej nej sij ganahuin ra'a nej nej suj, nî gahui' nej suj ruhuâ yuman' snà'anj dânj, nî naganan' nej suj hio'óo hiaj màn riki siganiñ nej suj nî o' huin sa gànàtâ' dàj gi'hiaj nej sij ngà nej suj.

⁶ Nì nga gahui nej sij ga'anj nej sij nì gachîn nej sij ñan màn nej ranchu, nì ganata' nej sij si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guiì màn hiuj dânj nì gi'hiaj nej sij si ganahuin nej guiì a'nan'an dânè' gahuin ñan guchi' nej sij.

Gahui' Juan Bautista

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Nì gunîn síchìj Herodes tetarca daran' nej sa sà' gi'hiaj Ma'an Jesús; nì gurugui' chì' ruhuâ sô' dadin' gataj daran' nej guiì, si gana'nînj Juan siganînj nej nîman; ⁸ Nì a'ngô da'aj nej guiì gataj: Si Elfas huin sa ga'na' nûn; nì a'ngô da'aj ninj gataj: Si 'ngo nej profeta gane diû rîki gana'nînj siganînj nej nîman. ⁹ Nì gataj Herodes:

—Ñînj ga'nîn' sùn nì ga'ne' nej sij ahui Juan; hiô' nì ahuin sí huin sí nânj dadin' ûta gunîn sa gi'hiaj sô' rà'aj.

Nì ûta huin ruhuâ sô' gîni'in sô' Ma'an Jesús.

Ga'hui' Ma'an Jesús ya ùn'ùn' mîn síi

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Nga nanikàj nej sí ga'anj gidigân sinîn si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì ganata' nej sô' daran' nej sa gi'hiaj nej sô'. Nì nîkaj Ma'an Jesús ga'an nej sij nì gahuin ane ngà nej sij riñan hio'ó huà nàkòdo huin do'ó yuman' snà'anj gùnàj Betsaida.

¹¹ Nì nga gunîn nej guiì si ga'anj Ma'an Jesús yuman' snà'anj dânj, nì nìkò' ninj ga'anj ninj Ma'an; nì ganahuin ra'a Ma'an ninj nì ganataj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan ninj, nì gi'hia si ganahuin nej guiì a'nan'an.

¹² Sanì gà' 'na' gînîn; nì ga'na' nichì nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús, nì gataj nej sô':

—Gànà'nînj rè' nan' nej guiì, da'nga nì ga'anj ninj nej ranchu nì riñan hio'ó màn ganikàj rukù ñan màn nè' nânj, da'nga nì gîrì' ninj ñan gùnàj ninj nì gîrì' ninj sa ya ninj; dadin' ñan màn nè' nânj nì hio'ó nàkòdo huin.

¹³ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Gà'hui' nej suj sa ya nej guiì nânj.

Ni gataj nej sí 'na' gahuin chruun gunin Ma'an Jesús:

—Man ùn'ùn' gè rachruun ni huìj gè yukuaj a nikaj nej ññnj, si ga'anj giran nej ññnj nihia yâ daran' nej guì rigi nânj sà'.

¹⁴ Ni màn da'nga' 'ngo si ùn'ùn' mîn nej sí. Hiô' ni gataj Ma'an Jesús gunin nej sí 'na' gahuin chruun riñanj:

—Gataj nej suj si ga'anj gane nej guì da' yi'nñ'in, da' huìj xia chi' da' huìj xia chi'.

¹⁵ Ni huê danj gi'hiaj nej sô', ni gataj nej sô' si ga'anj gane daran' nej guì riñan hio'óo. ¹⁶ Ni gida'a Ma'an Jesús nej ùn'ùn' rachruun ngà huìj yukuaj a, ni ganachi nikaj ñanj nej yàtâ'a ni ga'huìj si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, ni ga'nej nej rachruun ni ga'huìj ra'a nej sí ga'na' gahuin chruun riñanj ni gune' nej sô' riñan nej guì. ¹⁷ Ni ya daran' nej guì ni gunumân riki ninj; ni ganaran' nej sij nej rachrún gunâj dânj, ni ganasîj nda yùhuìj yugûti nej rachrún dasû lij dânj ganachra ganaran' nej sij.

Gataj Pedro si Cristo huin Ma'an Jesús

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Gahuin 'ngo gui dânj nga nne anêj Ma'an Jesús a'min ngà Ma'an Ña'anj an, ni nne nej sí ga'na' gahuin chruun ngà Ma'an; ni gachín na'an nej sô' ni gata:

—Ahuin sa huín gataj nej guì rà'aj.

¹⁹ Ni nanikàj nej sô' ni gataj nej sô':

—Da'aj nej sij gataj si huê Ma'ân rè' huin Juan Bautista; ni a'ngô da'aj nej sij gataj si huê Ma'ân rè' huin Elías; ni a'ngô da'aj nej sij gataj si huê Ma'ân rè' huin 'ngo nej sô' gataj dàj gahuin nej sô' gane diû nâ ni gana'nñnj sô' siganñnj nej nîman.

²⁰ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Dàj anîn ruhuâ nej suj, ni ahuin sa huín taj nej suj rà'aj.

Hiô' ni nanikàj Pedro ni gataj sô':

—Huê Ma'ân rè' huin Cristo Da'ní Ma'an Ña'anj an.

Gataj Ma'an Jesús si gahuij

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Sani gataj Ma'an Jesús gunin nej sí ga'na' gahuin chrún riñanj, si ganain nej sô' nej nuguan' nânj riñan gà' si 'ngo rin nej guì, ni ùta duguta sunj riñan nej sô' sisi si ganain nej sô' rayi'f nuguan' nânj ²² ni gata:

—Hua niñan si ùta giran' sañun, ni si gininj hue'é riñan nej síchij achij i, nga nej rej huin ñaan ni nga nej sí chrún ley ni gahuij, sani gachin huà'ninj gui ni gànà'nin siganinj nej nîman.

²³ Ni gata riñan daran' nej sí ga'na' gahuin chrún riñanj:

—Si hua 'ngo nej suj ruhuâ ginikò' rukú, ni gudunâj nej suj daran' nej sa garan' ruhuâ nneè kú nej suj, ni ga ruhuâ nej suj giran' sañun nej suj da' gui ni ginikò' nej suj ñun.

²⁴ Dadin' daran' nej guì na'huej ruhuâ giran' sañun, ni ga'anj ni'hia ninj; ni daran' nej guì hua ruhuâ giran' sañun rayi'f, ni ganain ninj. ²⁵ Dadin' núnj guendâ niñanj si gîrì' nej guì daran' nej sa màn ruhuâ yumigui ga riñan ninj, si gudurè' ninj ma'an ninj nej si ga'anj ni'hia ninj rà'aj. ²⁶ Dadin' nej guì giri' sinà'aj a rayi'f nga rayi'f si-nùguàn'ànj, ni gîrì' nà'à ni'fn guì dânj nga ga'na' ginikaj sùn, ni hué dânj nanj gîrì' Ma'an Rê Ña'anj an sinà'aj a rayi'f nej guì dânj, nga ga'na' ginikaj sùn Ma'an nga nej ángel huin sa gèe. ²⁷ Sani yàngà' hia nîn' gata ni hua da'aj nej guì màn hiuj nânj, ni si gahui' ninj dadin' gin'in ninj ga'na' ginikaj sùn Ma'an Ña'anj an riñan ninj.

Nadunâ Jesús Ma'an

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Ne' rùkù nga gachin 'ngo si tînj gui nga ga'min Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, ni nikaj Ma'an ga'an Pedro, Juan ni Jacobo, ra' 'ngo kij i guendâ ga'min nga Ma'an Ña'anj an.

²⁹ Ni nga nîn' a'min nga Ma'an Ña'anj an, ni nadunâ riñan Ma'an, ni ganahuin gatsi nîn' si-ga'anj ni nda ran chre

ganahuin atsîj dânj. ³⁰ Nî nîkî'n huìj sí ga'min nguèj sô' ngà Mạ'an Jesús, nî 'ngô sô' huin Moisés nî a'ngô sô' huin Elías, ³¹ nî nda raan chre ganahuin rukû nej sij, nî narisna'anj nguèj sij ngà Mạ'an Jesús si huạ niñan si gahuij ruhuâ yuman' snà'anj Jerusalén. ³² Nî ùta ga'na' nnej e riñan Pedro nî huê danj nanj ga'na' nnej e riñan nej sô' nne ngà Pedro; sanì gunùkuaj nej sij gane nì'nà' nej sij, nî gini'in nej sij si nda raan chre ganahuin Mạ'an Jesús, nî huê danj nanj nda raan chre ganahuin nguèj sô' nîkî'n ngà Mạ'an Jesús. ³³ Nî nga guxun nej sô' mạ'an nej sô' riñan Mạ'an Jesús, nî gataj Pedro gunin Mạ'an Jesús:

—Maestrûj, dùgùnàj huạj rù'huaj si gane nê' hiuj nânj; nî gi'hio' huà'nînj hue' rekoj o, 'ngoj gane Mạ'ân rè', nî a'ngoj gane Moisés, nî a'ngoj gane Elías;

sanì nun ni'in da'nga' Pedro sa ga'min sô' mánj. ³⁴ Nga nîn' ga'min Pedro nej nuguan' nânj nî ga'na' 'ngô nnga nî garan; nî guyu'hui' nej sij nga gini'in nej sij gatûj nej sô' siganînj nga dânj. ³⁵ Nî gunin nej sij ga'min 'ngô sa ga'min siganînj nga dânj, nî gata:

—Nânj huin Da'nî nî ùta 'lì ruhuâj ni'in Mạ'an; nî gunin nej suj nej nuguan' gata gunin nej suj.

³⁶ Nî nga gisîj ga'min sa ga'min dânj, nî gini'in nej sí 'na' gahuin chruun si 'ngô rìn Mạ'an Jesús nîkî'n hiuj dânj; sanì đin gahuin du'hua nej sô', nî nej gui dânj nî nun gananin nej sô' sa gini'in nej sô' riñan gà' sî 'ngô nej gui.

**Gi'hiaj Mạ'an Jesús ganahuin 'ngô sí
nun nanè kij huaa ruhuâ nimân**

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Nî a'ngô gui dânj nga ganainj nej sij yi'f kij dânj, nî ùta gà'lì nej gui gahui ga'anj ganahuin ra'a nej sij. ³⁸ Nî siganînj nej gui rìgì dânj nîkî'n 'ngô sí dânj nî ùta nùkuaj ga'min sô' nî gataj sô':

—Maestrûj, gachín nì'hia riñan Ma'ân rè' nì ruhuâj si gi'ñ'hiaj Ma'ân rè' da'nin dadin' a'nan' sij, nì 'ngõ rìn sij huin riñanj; ³⁹ Nì dàj ñanj orâ nì gida'a 'ngõ nanè kij huâ sij, nì dàj ñanj orâ nì gayi'i sij nì gaguâj hia sij gi'hia, nì ùta nagunanj sij, nì nìkò' atan'an du'hua sij gi'hiaj, nì ùta dugua'ij sij, nì nda nuhui' si sà' dan gana'nîn ra'a sij. ⁴⁰ Nì gachín nì'hia riñan nej sí ga'na' gahuin chrûn riñan Ma'ân rè' sî giri nej sô' ruhuâ nimân da'nî nanè kij huâ ñanj, sanî nun ga'hue giri nej sô' mánj.

⁴¹ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata gūnîn nej sí dânj:

—Aya' nej yi'nîn' suj dadin' nitaj si guyumân nìko ruhuâ nej suj, yi'nîn' gi'hiaj gakîn' suj gà' man'. Nda andaj diû da'huí gané ngà nej suj nì ga nùkuaj ruhuâj ngà nej suj gà' únj. Ginikaj da'nî' ga'na' ne' dânanj ñanj ánj.

⁴² Nì nga gahuin nìchrûn' silíj dânj riñan Ma'an Jesús nì dunatûj nanè kij huâ dânj sô' nì ùta nùkuaj nagunanj silíj dânj; sanî dugunîn gà'l Ma'an nanè kij hua dânj, nì gi'hia si ganahuin silíj ñanj, nì naga'huij silíj dânj ra'a rej sô'. ⁴³ Nì ùta gahuin ñã'anj ruhuâ daran' nej guiè rayi'í sa nìko sta'u gi'hiaj Ma'an Ñã'anj an.

Gataj ñûn Ma'an Jesús si gahuij

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Nì ùta gahuin ñã'anj ruhuâ daran' nej guiè rayi'í nej sa gi'hiaj Ma'an Jesús, nì gata gūnîn nej sí ga'na' gahuin chrûn riñanj:

⁴⁴ —Huelê gūnîn nej suj nuguan' gâtà; dadin' nàgà'huì' nej sij ñùnj ra'a nej sí.

⁴⁵ Sanî nun ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej sí ga'na' gahuin chrûun nej nuguan' ñanj, dadin' huâ nîn' hua huì man riñan nej sô' nì nun ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej sô'; sanî yu'huì' nej sô' gèchìnj na'anj nej sô' nej nuguan' ñanj riñan Ma'an Jesús.

Ahuin sí huin sa a'nin' doj rà'aj

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Hiô' nî gayi'î nej sí ga'na' gahuin chruun nî ganarîsna'anj na'anj nej sô' nî gataj nej sô', ahuin go'ngo nê' gahuin sí gà'nîn' doj gà' únj. ⁴⁷ Nî gini'in Ma'an Jesús, si dânanj ganîn ruhuâ nimân nej sij, nî gida'a 'ngo sílîj i, nî ganinj yi'nîn. ⁴⁸ Nî gata:

—Ahuin nanj sí ganahuin ra'a 'ngo sílîj i ngà siyuguí, nî ñúnj ganahuin ra'a nej sô'; nî ahuin nanj sí ganahuin ra'a ñúnj, nî ganahuin ra'a nej sô' Ma'an sa ga'nín ga'ná; dadin' sí nagi'hiaj lij doj ma'an siganinj nej suj; nî sí dânj gahuin sí achij doj siganinj nej suj.

Sí nitaj si gata rùhuà ñùn' nî huin sô' ngò'

(Mt. 9:38-40)

⁴⁹ Hiô' nî nanikàj Juan nî gataj sô':

—Maestrûj, gini'in nej ñúnj si giri 'ngo sí dânj nanè kij huaa ruhuâ nimân nej guî ngà siyugui Ma'ân rè'; nî nagi'hiaj hai nej ñúnj dadin' nitaj si gaché sij ngà nê'.

⁵⁰ Nî gataj Ma'an Jesús:

—Sî nagi'hiaj hai nej suj mánj; dadin' sí nitaj si gata rùhuà nê' nî huin sij ngà nê'.

Ran' Ma'an Jesús Jacobo ngà Juan

⁵¹ Nga gisîj diû nan' ñún Ma'an Jesús yàtà'a, nî ga'an Jerusalén, nî nun ganîn yu'hui' ruhuâj. ⁵² Nî ga'nín Ma'an Jesús ga'anj nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj, nî gatûj nej sô' ruhuâ yuman' huin yiñán nej sí mán yuman' Samaria guendâ gi'hiaj yugui nej sô' ñan gùnàj nej sij. ⁵³ Sanî nun ga'huej nej sí mán yuman' Samaria ganahuin ra'a nej sô' Ma'an, dadin' dâj rûn' huaj si ne' Jerusalén gà'àn huaj. ⁵⁴ Nî gini'in Jacobo ngà Juan sa gi'hiaj nej sí nânj ngà nej sij nî gataj nguèj sô':

—Señor ruhuâ Ma'ân rè' si gi'hiaj nguèj ñũnj si gininj ña'aan yàtà'a, dàj rùn' gi'hiaj Elías, ni ganahuij nej sij gaka nî'.

⁵⁵ Hiô' ni nanikàj Ma'an Jesús ni dugunin gà'ij nguèj sij ni gata gunin nguèj sij:

—Nun ni'in nguèj suj dàj hua nanè nimân nguèj suj mánj;
⁵⁶ dadin' nun gà'nàj guendâ gi'hia si ga'anj ni'hiâ ma'an nimân nej guiì mánj, ga'ná guendâ ganānin ninj nanj ánj.

Huê dânj ni ga'anj nej sij a'ngô ranchu gi'hiaj Ma'an Jesús.

Nej guiì ruhuâ ginikò' rukú Ma'an Jesús

(Mt. 8:18-22)

⁵⁷ Nga ñin' gaché nej sij huaj nej sij ruhuâ chrej e, ni gataj 'ngo sí dânj gunin Ma'an Jesús:

—Señor, dànè' gahuin ga'anj Ma'ân rè' ni ginikó rukú Ma'ân rè'.

⁵⁸ Ni gataj Ma'an Jesús gunin sí dânj:

—Nej yune ni huâ ruhuâ huej e ganarânj ruhuâ nej yô', ni nej yataj aché yàtà'a ni huâ sigítin' in ñan ganarânj ruhuâ nej yô'; sanî ñũnj ni nitaj si huâ ñan ganaran ruhuâj mánj.

⁵⁹ Ni gataj Ma'an Jesús gunin a'ngô sí dânj:

—Ga'na' sò' ni ginikò' rukú.

Ni gataj sí dânj:

—Señor, garan yina Ma'ân rè' si gà'àn ni nga gahui' rê ni nga gisij gachin sij ni gà'nàj ni ginikó rukú Ma'ân rè'.

⁶⁰ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Gudunâj sò' si nej sí gà' gahui'i ni gachin' nej sô' sí gà' gahui' ngà nej sô', sanî sò' ni ga'na' ni ga'anj gànàtà' si-nuguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guiì.

⁶¹ Hiô' ni gataj a'ngô sí dânj gunin Ma'an Jesús:

—Señor; ginikó rukú Ma'ân rè', sanî garan yina Ma'ân rè' si gà' sinin ga'anj gida'aj ra'a nej dugui'í màn dukuá ni gà'nàj.

⁶² Ni gataj Ma'an Jesús:

—Gà' si 'ngo sí gida'a ne nga ganachej sô' hio'óo, ni si ga'hue nànikàj sô' ginî'hiaj sô' ne' rùkù sô' mánj, ni huê

dànanj si ga'hue nànikàj rùkù sí ruhuâ ginikò' rukú, dadin' si huê dànanj gi'hiaj sô' hiô' nì nitaj si huâ yugui sô' guendâ gi'hiaj sun sô' si-sun Ma'an Ña'anj an mánj.

Ga'nín Ma'an Jesús ga'anj huà'nínj xia yùhuìj nej sô' gànàtá' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an

10 Ne' rùkù nga gahuin nej nânj, nì ganagui Ma'an Señor a'ngô hua'nínj xia chí' nej sí ga'na' gahuin chrùn riñanj, nì ga'nín ga'anj da' huìj da' huìj ran' nej sij ne' ñan ñan nngaj nej yuman' snà'ànj ñan ga'anj Ma'an. ² Nì gata gūnìn nej sij:

—Yàngà' nì ùta nìko suun hua, sanì doj nìn' nej sí gi'hiaj sun hua; rayi'í dan nì gachìnj nì'hiaj nej suj riñan Ma'an Ña'anj an si ga'nín ga'na' nej sí gi'hiaj sun riki si-sùn. ³ Nì gà'nín ga'anj nej suj; nì dàj rún' huin matsij í huin nej suj siganínj nej yuku stuj u. ⁴ Nì sí ginikaj nej suj nnanj, nì sichràn'an, nì sí ginikaj nej suj kanj ga'anj nej suj; nì sí ga'min nej suj ngà si 'ngò nej guì nga gànàrì' nej suj ruhuâ chrej e mánj. ⁵ Ahuín nanj hue' ñan gatú nej suj nì nga gùchì' nej suj nì gatáj nej suj: “Ga òn'ínj ruhuâ nej suj màn ruhuâ hue' nânj.” ⁶ Nì si nej guì huâ òn'ínj ruhuâ huin nej guì màn ruhuâ hue' ñan gùchì' nej suj, nì sa òn'ínj ga'min nej suj dânj gi'hiaj ganahuin òn'ínj ruhuâ ninj; nì si nej guì hue huin nej guì dânj, nì nànikàj sa òn'ínj ga'min nej suj riñan nej suj. ⁷ Nì si ganahuin ra'a nej guì dânj nej suj nì gùnàj nej suj ruhuâ hue' ñan guchi' nej suj, nì ya nej suj nì gò'ò nej suj sa rìkì nej guì dùkuà hue' ñan guchi' nej suj; dadin' sí gi'hiaj suun nì huâ nìñan sí ga du'hue sô'. Nì sí gaché nej suj da' hue'e da' hue'e mánj. ⁸ Ahuín nanj yuman' snà'ànj ñan gùchì' nej suj, nì si ganahuin ra'a nej guì màn hiuj dânj nej suj; nì ya nej suj sa rìkì ninj; ⁹ Nì si màn guì a'nan'an hiuj dânj, nì gatáj nej suj gūnìn nej guì dânj: “Nì gà' gahuin nìchrùn' Ma'an Ña'anj an guendâ ginikaj sunj riñan nej suj.” ¹⁰ Sanì ahuín nanj yuman' snà'ànj gatúj nej suj, nì na'huej nej guì ganahuin ra'a ninj nej

suj, nì gahui nej suj ruhuâ yuman' dânj nì nga gaché nej suj huaj nej suj, nì gataj nej suj: ¹¹ “Nda hio'ó hiaj màn ruhuâ yuman' snà'ànj nânj, sa guta riki dakó nej ñûnj ñagunan' nej ñûnj, guendâ nun gùyùmàn ruhuâ nej suj sa gataj nej ñûnj, nì ruhuâ nej ñûnj sị gini'in nej suj, sị gà' gahuin nìchrùn' Ma'an Ña'anj an guendâ ginikaj sunj riñan nej suj.” ¹² Nì gata gunin nej suj si nga gùyùmàn gui nagì'hiaj Ma'an Ña'anj an guenda riñan nej suj nì dânanj doj giran' sañun nej guiì gimân yuman' Sodomà gà' da' nej guiì gimân yuman' snà'ànj nânj.

**Ûta giran' sañun nej guiì màn yuman'
snà'ànj na'hue dagahuin**
(Mt. 11:20-24)

¹³ Ûta giran' sañun nej suj guiì màn ruhuâ yuman' Corazín. Nì ùta giran' sañun nej suj guiì màn ruhuâ yuman' Betsaida. Nì sị riñan nej guiì gimân ruhuâ yuman' Tiro ngà nej guiì gimân ruhuâ yuman' Sidón nì gi'hiaj Ma'an Ña'anj an si ganahuin nej guiì a'nan'an dàj rùn' gi'hia ngà nej suj, nì àsj gui dânj nì gananun ninj atsîj hua niñanj xi nì dagaman' ninj hiaj yichrá ninj, nì gà' gananikàj ruhuâ ninj ngà rayi'f nej si-gakìn' ninj. ¹⁴ Sani nga gùyùmàn diû nagì'hiaj Ma'an Ña'anj an guenda ngà nej suj nì dânanj ùta giran' sañun nej suj, gà' da' nej guiì gimân yuman' Tiro ngà nej guiì gimân yuman' Sidón. ¹⁵ Nì sò' huin' yuman' Kapernaúm, nì ganachi nikaj' ma'ân' nda yàtà'a, sani ñaduninj Ma'an Ña'anj an sò' nì giran' sañun' riñan rúnâko.

¹⁶ Nej guiì gunin sa ga'min nej suj ga'na' gahuin chrùn riñanj, nì gunin ninj sa ga'mínj; nì nej guiì na'huej ganahuin ra'a nej nuguan' ga'min nej suj, nì na'huej ninj ganahuin ra'a ninj si-nùguàn'ànj, nì nej guiì na'huej ganahuin ra'a ñùnj, nì na'huej ninj ganahuin ra'a ninj Ma'an sa ga'nín ga'ná.

**Gananikàj nej huà'nìnj xia yùhuìj nej sò' ga'anj
gànàtà' si-nùguàn' Mạ'an Nạ'anj an**

¹⁷ Nị nga gunumân nej huà'nìnj xia yùhuìj nej sí ga'nín Mạ'an Jesús ga'anj gànàtà' si-nùguàn' Mạ'an Nạ'anj an, nị ùta ganahuin nìhià' ruhuâ nej sò' nị gataj nej sò':

—Señor, nda nej nanè kij huaa dagahuin riñan nej ñùnj ngà siyugui Mạ'ân rè'.

¹⁸ Nị gataj Mạ'an Jesús:

—Nị gini'in yàngàj si gininj sichre ne' yàtà'a nị huaj daj rún' hua sinàn du'hui. ¹⁹ Gini'hiaj nej suj dadin' gà' rikîj sun nùkuaj riñan nej suj nị daj rún' gi'hiô' nga guduyâ yi'f' nej yukuáa nị guduyâ yi'f' nej yikiin, nị huê danj gi'hiaj ganan nej suj riñan daran' nej sa yì'i ganin ruhuâ sa gunin' ngà nej suj, nị nitaj gà' si 'ngò sa yì'i gi'hiaj ganan riñan nej suj mánj.

²⁰ Sanị sị gahuin nìhià' sta'u ruhuâ nej suj si dagahuin nej nanè kij huaa sa ga'min nej suj mánj, ganahuin nìhià' ruhuâ nej suj si gà' ganata' siyugui nej suj riñan ñanj librû tàj ne' yàtà'a.

Ùta ganahuin nìhià' ruhuâ Mạ'an Jesús

(Mt. 11:25-27; 13:16-20)

²¹ Nị huê orá dânj nị gi'hiaj Mạ'an Espíritu Santo si ùta ganahuin nìhià' ruhuâ Mạ'an Jesús nị gayi'ij nị gata:

—Ga'min hue'é riñan Mạ'ân rè' nanj Tâ', dadin' huê Mạ'ân rè' huin Rê, Mạ'an Señor nịkaj sun ne' yàtà'a ngà riñan hio'óo, dadin' gachrîj huì Mạ'ân rè' nej nuguan' nânj riñan nej sí chrún nìn' ruhuâ ngà riñan nej sí sà' garânj da'nga' ruhuâ, nị ganadigân Mạ'ân rè' riñan nej sílįj i. Nị huê danj gi'hiá rè', nanj Tâ', dadin' huê dânanj garan' ruhuâ Mạ'ân rè'.

²² 'Daran' nej suun ganahuin ra'á gi'hiaj Mạ'an Rê; nị gà' si 'ngò nej guiì nun ni'in si huín Da'ní Mạ'ân rè', nị man 'ngò rín Mạ'an huin sa ni'in ñùnj; nị gà' sị 'ngò nej guiì nitaj si ni'in ahuin sa huin Mạ'an mánj, man 'ngò rín huin sa ni'in Mạ'an, nị ñùnj gi'hiaj garan da'nga' ruhuâ nej guiì riñan garan' ruhuaj ganadigán.

²³ Nì nga nikin' ngo rìn Ma'an Jesús ngà nej sô' 'na' gahuin chrun riñanj nì gini'hia riñan nej sô', nì gata gunin nej sô':

—Ganahuin nihia' ruhuâ nej guì gini'in ngà rune ñan ninj nì dàj rùn' hua sa gini'in nej suj. ²⁴ Dadin' ñùnj taj si ùta gà'ì nej sô' gataj dàj gahuin ngà nej rey gane diù riki nì ùta gahuin ruhuâ nej sô' ginì'in nej sô' sa gini'in nej suj, sanì nun ginì'in nej sô'; nì ùta gahuin ruhuâ nej sô' gunin nej sô' sa gunin nej suj, sanì nun gunin nej sô' mánj.

Ùta hue'ê gi'hiaj sí 'na' yuman' Samaria

²⁵ Nì nne 'ngo sí ùta sà' chrun si-ley Ma'an Ña'anj an hiuj dânj nì ganayumàn sô', guendâ ruhuâ sô' gayakaj sô' da'nga'a ngà Ma'an Jesús, nì gataj sô':

—Maestrùj, nùnj huin si gi'hia nì ga'hue gane nìgàn yàt'a rà'aj.

²⁶ Nì gataj Ma'an Jesús gunin sí dânj:

—Nga gahia' riñan si-ley Ma'an Ña'anj an. Nì dàj taj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an rà'aj.

²⁷ Nanikàj sí dânj nì gataj sô':

—“Ga 'ì ruhuâ' ni'ín' Ma'an Señor huin Da'anjt ngà daran' nimânt, nì ngà daran' ma'an nimânt, nì ngà daran' sa huà nùkuaj huà nneè kút, nì ngà daran' da'ngât; nì ga 'ì ruhuâ' ni'ín' nej duguît dàj rùn' 'ì ruhuâ' ni'ín' ma'ân'.”

²⁸ Nì gataj Ma'an Jesús gunin sí dânj:

—Ùta dùgùnàj hua sa dunanikàj' riñânj; nì dagahuîn' nej nuguan' nânj, nì gane nìgànj' nanj ánj.

²⁹ Sanì guendâ ruhuâ sí nânj, ðuna'huej sô' rayi'í nuguan' gachín na'anj sô, nì gataj sô' gunin Ma'an Jesús:

—Ahuin nej sí huin nej dugui'í rà'aj.

³⁰ Rayi'í nuguan' nânj nì nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—'Ngo sí dânj nì gahui sô' ruhuâ yuman' sn'ànj Jerusalén nì ga'anj sô' chrej huaj yuman' Jerikó, nì gida'a gè nej sí tuu, nì gi'hiaj tuj nej sô' daran' si'hiaj sí dânj; nì guduran' yi'ì nej sô' sí dânj, nì gudunâj nej sô' nngaj sí nânj nì ga'anj nej sô' nì doj huaj nì gahui' sí dânj.

³¹ Nì nàsinùnĵ chre nì gachîn 'ngō rej huaj sô' chrej ñan nngaj sí dânĵ, nì gini'in sô' si giran' yi'ì sí dânĵ sanĵ gachîn anêĵ sô' nì ga'anĵ sô'. ³² Nì ne' rùkù nì gachîn 'ngō levita, huaj sô' chrej ñan nngaj sí dânĵ, nì nga gini'in sô' sĵ giran' yi'ì sí dânĵ, nì gachîn anêĵ sô' nì ga'anĵ sô'. ³³ Sanĵ gachîn 'ngō sí 'na' yuman' Samaria chrej ñan nngaj sí nânĵ huaj sô' nì gini'in sô' si giran' yi'ì nân' ruhuâ sí dânĵ, nì guruguñu'unĵ sô' sí dânĵ; ³⁴ Nì ga'anĵ nichì sô' ñan nngaj sí dânĵ, nì gana'nin' sô' gasiti ngà nne alkol ñan giran' yi'ì dânĵ nì gudutâĵ sô' atsĵ i nnee kú sí dânĵ; nì ganachi nikaj sô' nì guta' sô' yichrá dân sô' urruĵ u, nì ginikaj sô' ga'anĵ sô' ñan huā hue' mesû, nì dugumîn sô' sí giran' yi'ì dânĵ. ³⁵ Nì a'ngô gui dânĵ nga huaj sô' ga'anĵ sô', nì giri sô' huĵ san'anĵ denario, nì ga'hui' sô' ra'a sí giri'inĵ hue' mesû, nì gataĵ sô' gunĵn sí dânĵ: “Dugumîn sò' sí nânĵ; nì daran' nej sa gùtîn' ngà sĵ, nì ñaru'hueĵ riñan' nga nànikàĵ ñún gà'nàĵ.” ³⁶ Ahuin go'ngō nej huà'ninĵ sí nânĵ ga 'ì ruhuâ ni'in sí giran' yi'ì gi'hiaĵ nej sí tuu rà'aj.

³⁷ Nì gataĵ sí nânĵ:

—Sí ganân òko ruhuâ ni'in sí giran' yi'ì dânĵ huin sí 'ì ruhuâ.

Hiô' nì gataĵ Ma'an Jesús:

—Ga'anĵ nì huê dànānĵ gi'hiá' ngà nej duguît ñanĵ ánĵ.

Ga'anĵ gini'hiaĵ Ma'an Jesús ñan nne Marta ngà María

³⁸ Gahuin 'ngō gui dânĵ nì nga gaché Ma'an Jesús hua, nì gatu ruhuâ 'ngō yuman'an; nì ga'an dukuâ 'ngō siyànà gù'nàĵ Marta nì ganahuin ra'a siyànà dânĵ Ma'an. ³⁹ Nì huā 'ngō yuguiĵ siyànà dânĵ nì gù'na María, nì ga'na' María nì ga'anĵ gane yi'ì Ma'an Jesús, nì gunĵn nej nuguan' ganata' Ma'an Jesús riñanĵ. ⁴⁰ Sanĵ Marta nì do' si ùta ganahuiĵ ruhuaj gi'hiaĵ sunĵ, nì ga'an nì gata gunĵn Ma'an Jesús:

—Señor. Nùnĵ huin saĵ nì nitaj sĵ giriñun ruhuâ Ma'ân rè' nì gataĵ rè' gunĵn yuguĵ si gurugũñu'un ñùnĵ dadin' gi'hiaĵ sun 'ngō rín rà'aj. Gataĵ Ma'ân rè' gunĵn nì gurugũñu'un ñùnĵ.

⁴¹ Nanikàj Ma'an Jesús, nì gata:

—Marta, Marta, ùta ganahuij ruhuâ' gi'hiaj sun' nì nitaj si hua òn'inj ruhuâ' mánj. ⁴² Sanì man 'ngò rìn suun huin sa ña'an doj; nì María huin sa ganagui sun ña'an huaa, nì nitaj si huaj giyi'ne sa ganahuin ra'a mánj.

Gidigân Ma'an Jesús dàj ga'min' ngà Ma'an Ña'anj an
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Gahuin 'ngò gui dânj nga nne Ma'an Jesús a'min ngà Ma'an Ña'anj an 'ngò hiuj dânj, nì nga gisfj ga'min Ma'an ngà Ma'an Ña'anj an nì gataj 'ngò nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj:

—Señor, gidigân Ma'ân rè' dàj ga'min nej ñúnj ngà Ma'an Ña'anj an, dadin' Juan Bautista nì gidigân sò' dàj ga'min nej sí ga'na' gahuin chrùn riñan sò' ngà Ma'an Ña'anj an.

² Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nga ruhuâ nej suj ga'min nej suj ngà Ma'an Ña'anj an, nì ònanj gataj nej suj:

Taj Ma'ân rè' huin Rej nej ñúnj nne yàtà'a, sa gèe huin siyugui Ma'ân rè'.

Ga'na' ginikaj sun Ma'ân rè' riñan nej ñúnj.

Dàj rún' ginikaj sun Ma'ân rè' yàtà'à, huê danj ginikaj sun Ma'ân rè' riñan hio'ó nânj.

³ Nì rachrún rikî Ma'ân rè' ya nej ñúnj hiaj a'hioj, nì rikî Ma'ân rè' daran' nej gui ya nej ñúnj.

⁴ Nì ginikaj Ma'ân rè' nimân nìko rayi'f nej gakìn' gi'hiaj nej ñúnj riñan Ma'an Ma'ân rè', dadin' huê danj ginikaj nej ñúnj nimân nìko rayi'f daran' nej sí gi'hiaj gakìn'in riñan nej ñúnj.

Nì sî ga'nín ra'a Ma'ân rè' si gininj nej ñúnj riñan gakìn'in nga duguane' sichre riñan nej ñúnj, nì gi'hiaj Ma'ân rè' si ganānīn nej ñúnj riñan daran' nej sa a'nan'an.

⁵ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Ahuin go'ngò nej suj nì sî hua 'ngò sí nīkaj dugui' ngà nej suj, nì ga'anj nej suj dukuâ sí dânj ò'aj ne' nà'an nì gataj nej

suj gunin sô': "Dinînj, rikî yikín rè' huà'nînj rachrún girì'ij, ⁶Dadin' ñan nné guyumân 'ngo sí nîkaj dugui' ngàj nî nda gàn' ga'na' sô', nî nitaj nînj hua gà'huij yâ sô' mánj." ⁷Nî gi'hiaj nê' guenda si sí nîkaj dugui' ngà nej suj nî ga'min sô' nda ruhuâ dukuâ sô' nî gataj sô': "Sî ganari' nnej e riñanj mánj; dadin' gà' ganaran riñan rahue'e, nî gà' nngaj nej da'nin riñan na ngàj; nî sî ga'hue ganachí nî rikîj sa gachîn' mánj." ⁸Ñînj taj nî nînj huin sî na'huej ruhuâ sí dânj gahui sô' ruhuâ dukuâ sô', sanî guendâ nun garan' ruhuâ sô' si gi'hiaj sí dânj si girî ruhuâ sô' huê danj, nî gahui sí dânj ruhuâ dukuâ sô' nî gà'huì' sô' sa gachín sí nîkaj dugui' ngà sô'. ⁹Ñînj taj: Nî gachînj nej suj nî rikî Ma'an Ña'anj an; nà'nà'huì' nej suj nî gànàrì' nej suj; gîta ra'a nej suj riñan rahue'e, nî gana'nînj nej sij gatû nej suj. ¹⁰Dadin' daran' sí gachín nî ganahuin ra'a sô'; nî sí nana'huì' nî gànàrì' sô'; nî sí gita ra'a riñan rahue'e, nî gana'nînj nej sô' riñan rahue'e gatû sí dânj.

¹¹Nî sî hua da'ní nej suj, nî si gachînj sô' rachrúun ya sô' nî gîsîj ruhuâ nej suj gà'huì' nej suj hiěj ya sô' nanj nî'. Nî si gachînj sô' yukuaaj a ya sô' nî gîsîj ruhuâ nej suj gà'huì' nej suj yukuáa ya sô' nanj nî'. ¹²Nî si gachînj sô' chruj yâ sô', nî gîsîj ruhuâ nej suj gà'huì' nej suj yikiin ya sô' nanj nî'. ¹³Nî si nej suj nî huin nej suj sí a'nan'an, nî ni'in sà' nej suj dâj hua sa gà'huì' nej suj ra'a da'ní nej suj. Dâj gà' Ma'an Rê nne yàtà'a nî ga'hue ga'huij Espíritu Santo ra'a nej guì gachînj riñanj.

**'Ngo hue' giyichra' da'aj nî sî ga'hue
gane naj doj gà' mánj**

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴Nî giri Ma'an Jesús 'ngo sa kij ì ruhuâ nimân 'ngo sí 'mînj in; nî nga gahui nanè kij hua dânj, nî ga'hue ga'min sí 'mînj dânj; nî ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej guì rayi'î sa gahuin.

¹⁵Sanî gataj da'aj nej sí màn hiuj dânj:

—Giri sí nânj sa kĭj ĩ, ruhuâ nimân nej guiî dadin' Beelzebú sa a'nĭn' riñan nej sa kĭj ĩ ga'hui' sun dânj ra'a sô' rayi'ĭ dan ga'hue giri sô' nej sa kĭj ĩ ruhuâ nimân nej guiî.

¹⁶ Nĭ a'ngô da'aj nej sí dan gachín 'ngô da'nga' ga'na' ne' yàtâ'a riñan Ma'an Jesús, guendâ ruhuâ nej sô' gayakaj nej sô' da'nga'a ngà Ma'an. ¹⁷ Sanĭ ni'in Ma'an Jesús, dàj ganĭn ruhuâ nej sij nĭ gata gunĭn nej sij:

—Daran' yuman'an nga giyi'chra' da'a nĭ ganahui; nĭ 'ngô hue' gà' giyichra' da'aj nĭ man sĭ nne guendâ ganatu. ¹⁸ Nĭ sĭ sichre nĭ guchra da'a nej dugui'ij, nĭ dàj gi'hia ga'hue gùnùkua gane naj doj rà'aj. Dadin' gataj nej suj si Beelzebú huin sa gi'hiaj rayi'ĭ dânj ga'hue girĭj ne' ye'e nej sa kĭj ĩ hiaj doj. ¹⁹ Nĭ si Beelzebú huin sa gi'hiaj nĭ rayi'ĭ dânj nĭ ga'hue girĭj ne' ye'e nej sa kĭj ĩ. Nĭ ahuin sa ga'hui' suun riñan da'nĭ nej suj nĭ ga'hue giri nej sô' nej sa kĭj ĩ ne' ye'e rà'aj. Hiaj nĭ nej sô' huin sa ganakaj guendâ nej nuguan' ga'min nej suj. ²⁰ Nĭ si ngà dêj ra'a Ma'an Na'anj an huin sa gi'hiaj nĭ ga'hue girĭj ne' ye'e nej sa kĭj ĩ hiô' nĭ ruhuaj gata si yàngà' hia nĭn' nĭ gà' gahuin nichrun' Ma'an Na'anj an guendâ ginĭkaj sunj riñan nej suj.

²¹ Nĭ si 'ngô sí nĭ huà ran nne sô' nĭ huà chrun rihia'a gi'hiaj sô' guendâ dugumĭn sô' nej sa màn ruhuâ dukuâ sô', hiô' nĭ huà dĭn'inj mân daran' nej rasun huà riñan sô'. ²² Sanĭ nĭnĭj huin sí nùkuaj dânj nĭ ga'nê daran' nej sa garânj sun sichre riñanj, nĭ gi'hiaj ganânj sichre, dadin' nej sa garânj sun dânj huin sa gi'hiaj nĭ ùta giri' nukua, huê danj nĭ ganakâ daran' nej sa gahuin si'hiaj sichre.

²³ 'Sĭ nitaj si huin ngàj nĭ gunĭn' sô' ngàj; nĭ sí nitaj si ganaran' ngàj nĭ dànanj duya'nĭn nĭn' sô'.

Nanikàj nĭn nanè kĭj huaa gatu ruhuâ dukuaj
(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Nga gahui 'ngô nanè kĭj huaa ruhuâ nimân nej guiî, nĭ gaché nunj riñan hio'ó nakò, nĭ nana'huij nĭn ganaran ruhuaj; nĭ na'hue gànàri'ij nĭn ganaran ruhuaj, nĭ gata: “Nànìkàj nĭn nà'anj nĭn gahui ga'ná.”

²⁵ Nì nga gunukuij ñan gane sininj, nì ganari'ij sị gà' ganaka' nej sô' nì gà' nagì'hiaj ñhià' nej sô' ruhuâ hue' ñan gane.

²⁶ Hiô' nì ga'anj gakin, a'ngô chij nej nanè kij hua doj gà' da'aj: Nì gatûj ninj nì ga'anj gane ninj ruhuâ nimân sí dânj; nì dânanj ùta kij ganahuin sí nânj gà' da' sa gi'hiaj sinin sô'.

**Ganahuin ñhià' ruhuâ nej guì gunin
si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an**

²⁷ Nga nìn' ga'min Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nì gayi'ì 'ngo siyànà 'na' siganin nej guì rigi nì ga'min nì gata:

— Ûta ganahuin ñhià' ruhuâ siyànà ginun riki sò', nì sa yi'ñanj gutsi'.

²⁸ Sanì dânanj gataj Ma'an Jesús:

— Dânanj ganahuin ñhià' ruhuâ nej guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, si gana'nín sà' ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nì dagahuin ninj nanj ánj.

Yi'nin' kij huaa gachín da'nga'a ginin'in

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Nì ganahuin mintû nìn' nej guì rigi, nì gayi'ì Ma'an Jesús nì gata gunin ninj:

— Nej yì'nìn' nej guì màn nânj nì guì kij huaa huin ninj; nì gachín ninj da'nga'a ginin'in ninj, sanì sị ga'hue ginin'in ninj da'nga'a mánj, dadin' sa giran' Jonás huin sa ganakaj guendâ ninj. ³⁰ Dadin' sa giran' Jonás gahuin 'ngo da'nga'a riñan nej guì gimân yuman' Ninive, nì huê danj nanj ñùnj nì huín 'ngo da'nga'a riñan nej yi'nin' nej guì màn diû nânj. ³¹ Reyna ga'na' ne' riki nì gànàyùmàn ñùn' gui nga nagì'hiaj Ma'an Ña'anj an guenda ngà yi'nin' nej guì nânj nì garan ruhuâ ñùn' rayi'f ninj, nì gi'hiaj ñùn' si gahuin kastigu ninj; dadin' ga'na' ñùn' nda gan' xi guendâ ruhuâ ñùn' ginin'in ñùn' dàj nìko ni'in Salomón, sanì dânanj huaj huin sa ñikín' hiuj nânj gà' da' Salomón. ³² Nej guì gimân yuman' Ninive nì gànàyùmàn ninj gui nga nagì'hiaj Ma'an Ña'anj an guenda riñan nej yi'nin'

nânj, nî garan ruhuâ ninj rayi'î nej guî nânj, nî gi'hiaj ninj si ga'anj nî'hiâ nej guî nânj; dadin' nga ga'min Jonás si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan ninj nî ganani-kàj ruhuâ ninj ngà rayi'î si-gakìn' ninj, nî dânanj nîko huà sa nîkìn' hiuj nânj gà' da' Jonás.

Rune ñun' huin sa gudugùn riñan nneè ku'

(Mt. 6:22-23)

³³ 'Gà' sî 'ngo guî sî ga'hue gachri huì lampara gi'nînj huìj riki 'ngo chrún giriñun ninj mánj, dadin' guta' ninj lampara dânj ñan hua yàkàan, da'nga nî gudugunj riñan nej guî nga gatû ninj ruhuâ hue'e. ³⁴ Ña'an gudugùn nneè kút huin rune ñant, nî si rune ñant huin sa sà'a; nî nîn' gàchrà' nneè kút giyigìn, nî si rune ñant huin sa yi'li nî huà rumìn' nîn' gàchrà' nneè kút. ³⁵ Giñi'hiaj sò' dadin' si nuhuij nî sa giyigìn huà nneè kút, nî huin sa rumìn'in. ³⁶ Nî huê danj nî si nîn' gàchrà' nneè kút giyigìn, hiô' nî nitaj si huà doj sa rumìn'in nneè kút mánj, nî huaj dâj rûn' hua nga gudugùn ña'aan hiô' nî nda hue'ê chre giyigìn nîn' gàchrà' nneè kút.

Gataj Ma'an Jesús si gi'hiaj nej maestrû chrûn ley ngà nej fariseo sa a'nan'an

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Nî nga gisîj ga'min Ma'an Jesús, nî ûta àko gachín nî'hiaj 'ngo sí fariseo si gà'an dukuâ sô' nî yaj ngà sô', nî nga gatûj Ma'an Jesús ruhuâ hue'e, nî ga'anj gane yi'nín mesa. ³⁸ Nî gini'in sí fariseo si nun nàni'hià' Ma'an Jesús ra'a nga yaj, nî gahuin ña'anj ruhuâ sô'. ³⁹ Sanî gataj Ma'an Señor:

—Hiaj nî nitaj si dùgùnàj hua sa gi'hiaj nej suj nej sí fariseo, dadin' gi'hiaj nej suj dâj rûn' gi'hiaj nej guî gana'nîn' ne' ye' basu nî ne' ye' go'o, nî huê danj gi'hiaj nej suj nî ûta hue'ê nagi'hiaj nej suj ne' ye' nej suj sanî ruhuâ nimân nej suj nî nda nìchra chre mân gakìn' tûu ngà a'ngô nej gakìn'in. ⁴⁰ Sí na'huej gayakaj guendâ huin nej suj. Nî Ma'an sa gi'hiaj nneè kú nej suj, nî sê Ma'an gi'hiaj nimân nej suj rà' saj ûn.

⁴¹ Gà'huì' nej suj sa huà riñan nej suj riñan nej guìl gànìki nì ganahuin sà' nìn' gàchrà' nej suj.

⁴² 'Sanì ùta giran' sañun nej suj nej sí fariseo. Dadin' ga'huì' nej suj diezmo koj menta, nì ga'huì' nej suj diezmo koj ruda nì ga'huì' nej suj diezmo daran' nej kuej gunun nej suj, sanì gudunâj nej suj guendâ gi'hiaj nej suj sa nìkaa nì gudunâj nej suj guendâ ga 'lì ruhuâ nej suj ni'in nej suj Ma'an Ña'anj an. Nej nânj huin sa ña'an da'huì nej suj gi'hiaj nej suj, nì nun da'huì nej suj gudunâj nej suj guendâ gà'huì' nej suj diezmo nej mánj.

⁴³ 'Ûta giran' sañun nej suj nej sí fariseo dânj. Dadin' ùta huin ruhuâ nej suj gane nej suj riñan nej chrun yilâ. nìkìn' sinìn dukuán ne' ñaan, nì ùta huin ruhuâ nej suj si gida'a nej guìl ra'a nej suj nga nìkìn' nej suj riñan ra'huee,

⁴⁴ 'Ûta giran' sañun nej suj, nej sí chrún ley nì nej suj sí fariseo, dadin' huin nej suj sí gidigañu'unj un. Nì huin nej suj dàj rún' huin ñan gachin' nej sô nej nîman dadin' nitaj si rugui' si nngaj nîman hiuj dânj, nì nej sí aché ne' ñan ñan gachin' nej sô' nej nîman nì nun ni'in nej sô' si nngaj nîman riki hio'ó ñan aché nej sô' huaj nej sô'.

⁴⁵ Nanikàj 'ngo sí ganata' si-ley Ma'an Ña'anj an nì gataj sô':
—Maestrùj, nga ga'min Ma'ân rè' nej nuguan' nânj, nì riñan nej ñúnj ga'min Ma'ân rè' nì gi'hiá rè' si girì' nej ñúnj sinà'aj a.

⁴⁶ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Ûta giran' sañun nej suj nej sí ganata' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. Dadin' guta' nej suj rasun a'li dakan yikó nej sí guendâ gata nej sô' sanì na'hue gùnùkuaj nej sô' gata nej sô' dadin' ùta à'ij, sanì nej ma'an nej suj nì gà' si 'ngo dêj ra'a nej suj nitaj si gata nej suj rasun dânj mánj.

⁴⁷ 'Ûta giran' sañun nej suj, nej sí nagì'hiaj ñan gachin' nej sij nej sô' gataj dàj gahuin dadin' nej sô' dânj dagahui' rej nej suj. ⁴⁸ Huê danj nì gini'in nej suj dàj giran' nej sô' nì ga guñan ruhuâ nej suj ngà nej sa gi'hiaj rej nej suj; dadin' yàngà' hia nìn' nì huê nej sô' dagahui' nej si-profeta Ma'an Ña'anj an, nì

hua ruhuâ nej suj ngà sa gi'hiaj nej sô' dadin' nagi'hiaj nej suj ñan nngaj nneè kú nej sô'.

⁴⁹ 'Huê danj nî gà' ùta sà' ni'in Ma'an Ña'anj an nej nânj rayi'î dan nî gata: "Gà'nîn nej sô' gataj dâj gahuin nî gà'nîn nej sô' gidigân sinin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an; nî dagahui' nej suj nej sô' nî a'ngô da'aj nej sô' gata ruhuâ nej suj."

⁵⁰ Da'nga nî gànàchìn' Ma'an Ña'anj an guenda riñan nej yi'nin' nej guì nânj rayi'î tun nej sô' gataj dâj gahuin àsj nga gi'hiaj Ma'an Ña'anj an yumiguì, ⁵¹ àsj tun Abel nî nda tun Zacarías, sô' gahui' danin ñan nîkìn' si-na ña'anj an ruhuâ hue' nûhui; nî huê danj gatâ nî ganachin' Ma'an Ña'anj an guenda riñan nej guì nânj.

⁵² Ûta giran' sañun nej suj, nej sí ganata' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. Dadin' ga'nêj nej suj aga' ra'a guendâ ga'hue ginì'in nej guì Ma'an Ña'anj an; nî nitaj si gatûj nej suj yíñan Ma'an Ña'anj an, nî huê danj nanj nitaj si ga'nin' nej suj gatû a'ngô nej guì ruhuâ gatû yíñan Ma'an Ña'anj an mánj.

⁵³ Nî nga a'min Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nî gayi'ì nej sí chrún ley nga nej sí Fariseo nî ùta nagi'hiaj ch'ì nej sô' ngà Ma'an, nî ùta gi'hiaj nej sô' si ga'min Ma'an rayi'î ùta gà'ì nej nuguan'an; ⁵⁴ Nî ùta gayakaj nej sô' da'nga'a, nî ùta gahuin ruhuâ nej sô' gunin nej sô' si gachej 'ngô nuguan'an ga'min Ma'an Jesús da'nga nî ga'hue garan ruhuâ nej sô' rayi'î Ma'an.

Dâj rûn' huin chru dunu'man'an huin nej sa gidigân nej sí fariseo

12 Huê danj nî ganara'hui' ùta gà'ì mîn nej guì rigi, nî nda ganatûj nej dugui' ninj gi'hiaj ninj, nî gayi'ì Ma'an Jesús nî gata gunin nej sí ga'na' gahuin chrún riñanj:

—Sa gi'hiaj nej suj huin si ga' gudadû nej suj ngà chru dunu'man rachrûun, nânj huin nej sa gi'hiaj nej sí fariseo, dadin' huin nej sô' sí gidigañu'unj un. ² Dadin' gà' si 'ngô nuguan'an nitaj si huaj gahuin huè, sisi sî ga'hue ginì'in nej guì mánj; nî núnj huin si gi'ninj huìj, sanì dàñun da'hui gini'in nej guì nanj ánj. ³ Hiô' nî daran' sa ga'min nej suj ñan

hua rumin'in, ni dãnun gunin nej guii; ni sa ga'min nej suj nga hua rãn riñan 'ngõ rahue'e, ni nda yichrá hue'e ga'min nõkuaj nej sõ' guendâ gunin a'ngõ nej guii.

Ahuin si riñan ginun yu'hui' ruhuô' rà'aj

(Mt. 10:28-31)

⁴ Sani ñunj taj, gunin nej suj: Ni si guyu'hui' nej suj ni'in nej suj sí dagahui' nneè kú nej suj mánj, dadin' ne' rùkù ni nitaj a'ngõ sa ga'hue gi'hiaj nej sõ' gà' mánj. ⁵ Sani gidigán ahuin sa ngà ginun yu'hui' ruhuâ nej suj: Guyu'hui' nej suj ni'in nej suj Ma'an Ña'anj an dadin' nùnj huin si gà' gahui' nej suj, ni ñikaj sunj ni ga'hue ga'nin ga'anj nej suj ruhuâ rúnako: Yàngà' huin sa gatâ, ni guyu'hui' nej suj ni'in nej suj Ma'an Ña'anj an.

⁶ Sê huìj san'anj an du'hue ùn'ùn' yilio rà' saj ûn'. Ngà daran' nej nânj, ni nun gini'nun Ma'an Ña'anj an ni'in gà' si 'ngõ nej xuj mánj. ⁷ Ni ñikaj Ma'an Ña'anj an guenda andaj huê mân ahui nej suj, dadin' dãnãnj ûta du'hue nej suj gà' da' ûta gà'ì nej yilio ñãnj ánj.

Sí ganani si ni'in sij ñunj riñan a'ngõ nej guii

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ñunj taj ni daran' nej sí ganata' riñan a'ngõ nej guii si ni'in nej sij ñunj, ni huê danj ñãnj gãnàtãj riñan nej ángel si ni'ín nej sij ñãnj ánj. ⁹ Sani nej sí gataj si nun ni'in nej sõ' ñunj riñan a'ngõ nej guii, ni gata si nun ni'ín nej sõ' riñan nej si-ángel Ma'an Ña'anj an.

¹⁰ Daran' nej guii ga'min kij riñanj, ni ga'hue ginikaj Ma'an Ña'anj an nimân nõko rayi'í ninj; sani guii ga'min kij rayi'í Ma'an Espiritu Santo, ni nitaj àmãn huaj ginikaj Ma'an Ña'anj an nĩman nõko rayi'í nuguan' kij ga'min ninj mánj.

¹¹ Nga ginikaj nej sí ga'anj nej sõ' nej suj ruhuâ hue' huin nõhui, ni nga ginikaj nej sõ' ga'anj nej sõ' nej suj riñan guesi, ni nga ginikaj nej sõ' ga'anj nej sõ' nej suj riñan nej sí ñikaj

suun, nì sị giriñun ruhuâ nej suj dâj dunanikàj nej suj nuguan'an riñan nej sô', nì sị giriñun ruhuâ nej suj dâj gataj nej suj gunin nej sô' mánj, ¹² nga ga'min nej suj, nì Ma'an Espíritu Santo huin sa gidigân dâj ga'min nej suj orâ dânj.

Sí yiru'hue na'hue gayakaj guendâ

¹³ Nì gataj 'ngo nej sí rìgì màn hiuj dânj:

—Maestrûj, gataj rè' gunin dinin nì garan yina sij nì gùnùchrà' da'aj nguèj ñúnj nej rasuun ganahuin ra'a nguèj ñúnj.

¹⁴ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Ahuin sí rikî suun ra'á nì gahuín guesi nì gùnùchrà' dà'à rasuun nì nàrikij ra'a nguèj suj rà'aj.

¹⁵ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Gini'hiaj nej suj, nì ga gudadû nej suj nì si gà' huaj doj riñan nej suj nì sị ganin ruhuâ nej suj gaj doj riñan nej suj mánj: Dadin' sê nej rasun huâ riñan nej sí huin sa ga'hue gi'hiaj ga nì'nà' nìgànj nej sô' mánj.

¹⁶ Nì huê danj nanj ga'min Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan nì gata:

—Nì gunun 'ngo sí dânj riñan do'ó sô' nì gahui úta nìko sa ya riñan hio'ó dânj ganaran' sô'. ¹⁷ Nì ga'min sô' ngà ma'an sô' nì gataj sô: “Núnj huin si gi'hia, dadin' nitaj dànè' hua ganachra sà'aj nej si'hia rà'aj.” ¹⁸ Nì gataj sô' gunin ma'an sô': “Dànanj gi'hia: Nì duguanêj hue' ñan ganachra sà'aj nej si'hia, nì gi'hia a'ngô hue' nìko doj, nì hiuj dânj ganachra sà'aj daran' nej si-tán ngà daran' nej sa huâ riñânj; ¹⁹ Nì gataj gunin ma'an nimânj; úta gà'ì nej rasuun mân sà' gi'hiô' nì gùnùkua gà'ì hio'o garan sun'; garan ruhuô', nì yô', nì go'ò', nì ganahuin nìhià' ruhuô'.” ²⁰ Sanì gataj Ma'an Ña'anj an gunin sí nânj: 'Ngo sí na'hue gayakaj guendâ huin', dadin' si ñan' hiaj nì ga'na' ganakaj nej sij ma'an nimânt; nì ahuin sa ganahuin ra'a nej sa ganachra sà' dânj rà'aj.” ²¹ Huê dànanj giran' sí gahuin yiru'hue, dadin' sê sí yiru'huee huin sô' riñan Ma'an Ña'anj an mánj.

Ûta ganahuij ruhuâ ni ùta huin ruhuâ

(Mt. 6:25-34)

²² Ne' rùkù ni gataj Ma'an Jesús gunin nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj: Huê danj gatâ gunin nej suj:

—Ni si giriñun ruhuâ nej suj dàj gi'hiaj nej suj ga'hue ga nì'nà' nej suj, ni dàj gi'hiaj nej suj ga'hue gèrì' nej suj sa yâ nej suj; ni dàj gi'hiaj nej suj gèrì' nej suj âtsij i ginun nej suj.

²³ Dadin' sê man rayi'í sa yo' ngà sa ga nì'nò' huin sa ña'an doj, ni sê man rayi'í atsj garrûn' nneè kù' huin sa ña'an doj mánj. ²⁴ Gini'hiaj nej suj dàj gi'hiaj nej yakaa dadin' nitaj si gunun nej xuj 'nñin, ni nitaj si giri nej xuj nnaa; ni nitaj si ganahuin ra'a nej xuj sa yâ nej xuj gi'hiaj nej gui, ni nitaj guchrùu huâ gi'hiaj nej xuj, sanì Ma'an Ña'anj an huin sa ga'hui' ya nej xuj. Ni nitaj si du'hue nej suj doj gà' da' nej yataj a rà' saj ûn'. ²⁵ Ahuin go'ngo nej suj ni nùnj huin si ùta gahuin ruhuâ nej suj ni ga'hue gùnùkuaj nej suj ganahuin yàkàn nej suj a'ngô dane nanj nñnj. ²⁶ Sanì si na'hue gùnùkuaj nej suj gachij nej suj doj. Ni nùnj huin saj ni ùta huin ruhuâ nej suj ga doj sa ya nej suj ni ga gà'ì atsj i garán nej suj nneè kù nej suj rà'aj.

²⁷ Gini'hiaj nej suj dàj gi'hiaj hiaj lirio, ni dàj gi'hia nga gahuin yàkanj; ni nitaj si gi'hiaj sunj, ni nitaj si ganan sigan'anj; sanì ñùnj taj, ni gà' Salomón ni ngà daran' nej sa ga riñan sô' ni nun ga sà' doj sigan' sô' dàj rûn' nihià' huâ nej hiaj nânj mánj. ²⁸ Ni si dananj nihià' huâ nej koj màn riñan hio'óo gi'hiaj Ma'an Ña'anj an hiaj, ni a'hioj ni gachri ña'an nej sô' ruhuâ guchrúun. Ni si ga'hue rikìj sigan' nej suj ûn', doj nìn' guyumân ruhuâ nej suj ni'in nej suj Ma'an Ña'anj an nanj ánj. ²⁹ Ni si giriñun ruhuâ nej suj dànè' gèrì' nej suj sa ya nej suj, ni dànè' gèrì' nej suj sa go'o nej suj, ni si ùta gahuin ruhuâ nej suj rayi'í nej nânj. ³⁰ Dadin' nej gui nun ni'in Ma'an Ña'anj an ni ùta huin ruhuâ ninj rayi'í nej rasun gachin riñan ninj; sanì Ma'an Rê nne yàtà'a ni gà' ni'in si gachin nej rasun nânj riñan ninj. ³¹ Sanì gà' sijnin nà'nà'huì' nej suj ahuin sa

garan' ruhuâ Ma'an Ña'anj an dagahuin nej suj, nî daran' nej rasun gachin riñan nej suj nî riki Ma'an nanj ánj.

Sa du'hue ga riñun' yàtà'a

(Mt. 6:19-21)

³² 'Sì guyu'hui' nej suj dadin' nùnj huin si huin nej suj 'ngo yi'nin' lij nej guiì nìkò' rukú, nî ganîn hue'ê ruhuâ Ma'an Rej nej suj Ña'anj an nî gi'hia si ginikaj sun nej suj riñan nej guiì.

³³ Gudù'hue nej suj sa huà riñan nej suj, nî gà'hui' nej suj san'anj dânj riñan nej guiì gàniki; gi'hiaj yugui nej suj nnanj si ga'hue ganahuij, nî ganachra sà' nej suj si'hiaj nej suj yàtà'a ñan nitaj si huaj ganahui, ñan nitaj si huaj gùchì' sí tuu, nî ñan nitaj si màn yahuì lij guendâ gudurè' nej suj. ³⁴ Dadin' ñan gimàn nej rasun huin si'hiaj nej suj, nî hiuj dânj gane nej suj nî ùta ganahuij ruhuâ nej suj gunanj gitsi nej suj riñan Ma'an.

Musù nìkìn' dugumîn hue'ê

³⁵ 'Nì daj rûn' anumin ran riki 'ngo sí, huê danj ganikìn' ran nej suj ngà si-nùguàn Ma'an Ña'anj an nî daj rûn' gudugùn hue'ê ña'aaan huê danj gùrùgui' hue'ê sa sà' gi'hiaj nej suj. ³⁶ Nì gi'hiaj nej suj daj rûn' gi'hiaj nej musù nìkìn' dugumîn nî ànà'huij nej sò' nga gùnùmàn si-yìru'hue nej sò', dadin' ga'anj si-yìru'hue nej sò' ñan garan ra'a 'ngo sí, nî nga gunumân sí dânj nî nga ga'min sò', nî orâ chre nî gana'nin nej sò' riñan rahue'e gatù sí dânj dadin' gà' nìkìn' chrùn nej sò' guendâ gana'nin nej sò' riñan rahue'e. ³⁷ Gà nihia' ruhuâ nej sí musù nne nì'nà', dadin' nga gùnùmàn si-yìru'hue nej sò'; nî yàngà' hia nìn' gata' nî gi'hiaj yugui síchìj dânj ma'an sò', nî gataj sò' si ga'anj gane nej sij yi'nin mesa nî ga'na' sò' nî gà'hui' sò' sa ya nej sij. ³⁸ Nì nùnj si ga'na' sí yìru'hue dânj ruhuâ 'ngo si aga' yùhuij i ne' ñan' mánj, nej si ga'na' sò' ruhuâ 'ngo aga' huà'nin' in ne' ruhuâ si'nin' mánj, nî si huà nì'nà' sí dânj nne sò' gànàrì' sí yìru'hue dânj, nî ùta gahuin nihia' ruhuâ sò' ni'in sò' nej si-musù sò'. ³⁹ Nì gunin nej suj nuguan' nânj, nî si gà' ni'in 'ngo sí huin rej nej sili' i daj orâ ga'na' sí tuu, nî gane

nì'nà' sô' nì dugumîn sô' dukuâ sô', nì sî ga'nînj sô' gi'hiaj tû sí tûu sa màn ruhuâ dukuâ sô'. ⁴⁰ Nì huê danj nanj gane nì'nà' nej suj, nì gâ yugui nej suj dadin' gâ'naj 'ngô orâ nga nitaj sî ànà'huìj nej suj nanj ánj.

Musû nitaj si dagahuin hue'ê

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Hiô' nì gataj Pedro: Señor. Ga'min Ma'ân rè' nuguan' rán nânj riñan nej nînj nî', si ga'min Ma'ân rè' riñan daran' nej gui sà'.

⁴² Nì gataj Ma'an Señor:

—Ahuin sí musû huin sí ùta hue'ê dagahuin nì ùta hue'ê garânj da'nga' ruhuâ, dadin' huê sí musû gi'hiaj dânanj ganahuin ra'a suun gi'hiaj si-yiru'hue sô', dadin' àsij nngaj gui gi'hiaj yugui sô' nì ga'hui' sô' sa ya nej gui màn dukuâ si-yiru'hue sô'. ⁴³ Gâ nihia' ruhuâ sí musû dânj, si huê dânanj gi'hiaj sô' nne sô', nga ga'na' si-yiru'hue sô'. ⁴⁴ Yàngà' hia nîn' gâtà si gachrun sun yiru'hue dânj guendâ ginikaj ñu'unj sô' riñan daran' nej rasun màn ruhuâ dukuâ yiru'hue dânj. ⁴⁵ Sanì si gataj sí musû dânj gunin nimân sô': Gahuin rán si-yiru'huej ga'na' sô'; huê danj nì gàyì' sô' nì g'huì' sô' ni'hiaj nej musû na'uu ngà nej musû yànà riñan nìkaj ñu'unj sô', nì sê man si yâ sô' nì go'o sô' dadin' nangun sô', ⁴⁶ Huê dânj nì ga'na' si-yiru'hue sô' 'ngô gui nga nitaj sî ànà'huìj sô', nì 'ngô orâ nga nitaj si ni'in sô', nì ùta gîran' sañun sô' gi'hiaj si-yiru'hue sô', nì gâ'ne si-yiru'hue sô' sun ganahuin ra'a sô' nì gunc' sô' gane sí dânj ñan nne nej sí nitaj si dagahuin.

⁴⁷ Nì sí musû ni'in sà' ahuin sa garan' ruhuâ si-yiru'hue sô' dagahuin sô', nì nun gi'hiaj yugui sô' ma'an sô', nì nun dagahuin sô' sa garan' ruhuâ si-yiru'hue sô', nì ùta nìko kastîgu ganahuin ra'a sô'. ⁴⁸ Sanì gui nun ni'in si gakin'in huin sa gi'hiaj ninj, nì ninaj doj gîran' sañun ninj; dadin' daran' nej gui ganahuin ra'a nìko si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì ùta nìko gànàchìn' Ma'an Ña'anj an guenda riñan ninj.

Giyichra' da'aj nej guiì gi'hiaj Ma'an Jesús

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ Ga'ná nì gachrúnj ña'aaan riñan hio'óo, nì ùta huin ruhuâj si ùta hio ganun man ga'an nìn' gachrà'. ⁵⁰ Nì da'huí gata' nnej nì huà niñan si gachìnj riñan 'ngo sañuun ùta chì' hua nì huà niñan si giran' sañùn; nì ùta gananiñ ruhuâj nda gui gùyùmàn sañun dânj. ⁵¹ Ganin ruhuâ nej suj si ga'ná guendâ gi'hia ga dìn'inj riñan hio'ó nì. Sê danj huin mánj: Sa tâ huin si ga'ná guendâ gàyìchrà' da'aj nej dùgui' nej guiì. ⁵² Nì àsìj hiaj nì gayakaj ga'anj ne' ñaan, nì si màn ùn'ùn' nej dùgui' nej guiì ruhuâ 'ngo hue'e nì gàyìchrà' da'aj ninj dadin' huà da'aj ninj gùyùmàn ruhuâ ni'in si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nì a'ngô da'aj ninj sì guyumân ruhuâ, huà'nìnj ran' ninj ganakaj dugui' nì gùnìn' ninj ngà huìj ran ninj, nì gùnìn' huìj ran' ninj ngà huà'nìnj ran' ninj. ⁵³ Nì gàyìchrà' da'aj ninj nì gùnìn' síchìj achij dânj ngà da'nin na'u sô', nì gùnìn' sí huà lij dânj ngà rej sô'; nì gùnìn' yugûn' achij dânj ngà da'nin yàna ñùn', nì gunin' siyàna dânj ngà nni, nì gùnìn' yugûn' achij dânj ngà da'nin yàkò' ñùn', nì gùnìn' siyàna yàkò' dânj ngà nni yiche.

Nùnj huin saj nì na'hue garan da'nga' ruhuâ nej suj dàj hua diù nânj rà'aj

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Nì huê danj nanj gataj Ma'an Jesús gunin nej guiì rìgì màn hiuj dânj:

—Nì nga gini'in nej suj mân nnga ne' gatûj gui nì gataj nej suj: Ùta gàmàn' rù'huaj nanj ánj; nì huê danj gahuin yàngà'.

⁵⁵ Nì nga gahui nanèe ne' rìkì nì gataj nej suj: Gahuin ña'an rù'huaj; nì huê danj gahuin yàngà'. ⁵⁶ Sí gidigañu'unj suj gà' man'. Chrùn nej suj gayakaj guendâ nej suj dàj hua yàtà'a nì dàj hua riñan hio'ó. Sani nùnj huin saj nì nitaj si gayakaj guendâ nej suj dàj hua diù nânj rà'aj.

Gana'min nga sí unin nga' ráj

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ Nùnj huin sa_j nì nitaj si dugu'nin' nej suj, gi'hiaj nej suj sa nìkaa siganin' nej ma'an nej suj rà'aj. ⁵⁸ Nga nìn' hua nì'nà' nej suj ruhuâ yumiguì nânj, nì dugu'nin' nej suj nì gachin' nej suj nimân niko riñan sí riñan gi'hiaj nej suj gakin'in, dadin' sisi sì ganachin' nej suj nimân niko rayi'î si-gakin' nej suj, nì hua nanj tàj gè gakin' dânj riñan guesì, nì rayi'î gakin' dânj nì gahuin kastigu nej suj gi'hiaj guesì, nì gune' ninin' sô' nej suj nì ga'anj nej suj dukuâ ga'a nanj ánj. ⁵⁹ Gàtâ sisi sì ga'hue gatú nej suj ñan nìkaj sun Ma'an Ña'anj an, sisi sì gananikàj ruhuâ nej suj rayi'î si-gakin' nej suj mánj.

Sisi sì gananikàj ruhuâ nej suj rayi'î si-gakin' nej suj nì ga'anj ni'hia nej suj

13 Nì huê gè diú nânj nikin' da'aj nej sí dânj nì ganata' nej sô' riñan Ma'an Jesús, dàj giran' nej sí màn yuman' Galilea nga dagahui' Pilato nì dunachej sô' tun nej sí dânj, nga tun nej yuku ga'hui' nej sô' riñan Ma'an Ña'anj an. ² Nanikàj Ma'an Jesús, nì gata:

—Ganin' ruhuâ nej suj si nej sí galileo giran' dânanj, nì gahuin nej sô' sí gakin' doj gà' da' a'ngô da'aj nej sí galileo ruhuâ nej suj nì'. ³ Nùnj taj: Nì sê danj huin mánj; nì sisi sì nanikàj ruhuâ nej suj rayi'î si-gakin' nej suj, nì guñan chre nì ga'anj ni'hia daran' nej suj. ⁴ Ganin' ruhuâ nej suj si nej sí gakin' doj gahuin nej yinun' huà'nin' nej sí yìchràj gata' hue' yàkàn gane Siloé gà' da' nej sí màn yuman' Jerusalén nì'. ⁵ Nùnj taj: Nì sê danj huin mánj; nì sisi sì gananikàj ruhuâ nej suj rayi'î nej gakin' gi'hiaj nej suj, nì guñan chre nì ga'anj ni'hia daran' nej suj.

Nuguan' rán a'min rayi'î chrun igû atin

⁶ Nì ga'min Ma'an Jesús nuguan' ráan nì gata:

—Gana'chrîj 'ngo sí dânj 'ngo chrun îgu ñan màn nej chrun uba, nî ga'na' nà'nà'huì' sô' chruj îgu raḡ chrun dânj, sanî nṽn gîrî' sô' gà' sî 'ngo chruj îgu ya sô' raḡ chrun dânj. ⁷ Nî gataj sô' gṽnîñ sí dugumîn nej chrun uba: “Gà' gîsîj hio' huà'nîñj ïñ 'na' nà'nà'huìj chruj îgu raḡ chrun nânj, sanî nitaj chruj îgu mân raj mánj; ga'ne' chrun dan nanj ánj. Nùnj huin saj nî gudurè' chre hio'óo rà'aj.” ⁸ Hiô' nî nanikàj sí dugumîn chrun îgu nî gataj sô': “Señor gudṽnâj sò' gane chrun îgu dan da' huà gè hio' nan, nî gàn gànîkà yî'ij, nî gachrá a'nuj yî'ij. ⁹ Nî si ne' ñan doj nî nitaj chruj îgu gahiu raj, nî dùgùnàj huaj; nî gîyî'nej nanj ánj.”

Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin 'ngo siyànàa gui ganarânj rûhua

¹⁰ Nî huin gui ganarânj ruhuâ nga gidigân Ma'an Jesús ruhuâ hue' huin nûhui. ¹¹ Nî hiuj dânj nne 'ngo siyànàa nî gà' gîsîj yîñun' huà'nîñj hio'o gara'hue' yî'îi siyànà dânj, nî huà nîtu yichrá siyànà dânj, nî gà' si doj sînj na'hue ganahuin nîka yichrá siyànà dânj. ¹² Nî nga gîni'in Ma'an Jesús siyànà nânj, nî gakin nî gata: Hiaj nî gà' gîyî'nej si-yî'it.

¹³ Nî guta' Ma'an Jesús ra'a yichrá siyànà dânj; nî ganahuin nîka yichra nî ga'min hue'ej yî'î Ma'an Ña'anj an. ¹⁴ Sanî gîna'an ruhuâ sí a'nîñ' rîñan hue' huin nuhuí nne hiuj dânj, guendâ gi'hiaj Ma'an Jesús sí ganahuin siyànà dânj 'ngo gui ganarânj rûhua, nî gataj sô' gṽnîñ nej guîl màn hiuj dânj:

—Huàtàn' gui ga'hue gi'hiaj sun'; nî nej gui dânj ga'na' nej suj, nî ga'hue ganahuin nej suj, sanî gui ganarânj ruhuâ nî sí ga'hue mánj.

¹⁵ Hiô' nî nanikàj Ma'an Jesús, nî gata:

—Sí digañu'unj un huin nej suj nanj ánj. Nitaj si ganachi da' go'ngo nej suj dân nej suj rô ngà dân nej suj urruj u gui ganarânj rûhua guendâ dugo'o nej suj nnee nej yô' rà' saj ùn'.

¹⁶ Dadin' siyànà nânj nî dânanj huin doj gà' da' dân nej suj rô ngà dân nej suj urruj u dadin' huin da'ní sachij Abraham, nî gà' gîsîj yîñun' huà'nîñj hio'o gumîñj sichre siyànà dan. Nî sí

ga'hue ganachí nì giyì'ne yi'ì àrà'huè' man gui ganarânj ruhuâ rà' saj ûn'.

¹⁷ Nga gisîj gataj Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nì giri' daran' nej sí gunìn' nngaj sinà'aj a; sanì ùta ganahuin nihià' ruhuâ nej gui yùmàn'an rayi'î nej sa sà' gi'hiaj Ma'an.

Nuguan' rán a'min rayi'î kan kuej staj

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Nì gataj Ma'anj Jesús:

—Ahuin si ngà ga'hue gayako' da'nga'a ngà Ma'an Ña'anj ní kaj sun riñun', nì ahuin si ngà ga'hue gi'hiaj guñun' ngà Ma'an rà'aj. ¹⁹ Huaj dàj rún' hua kan kuej staj, nì gida'a 'ngo sí dânj kan nânj nì ga'anj gùnùn sô' ñan màn a'ngô da'aj nej kuej huin si'hiaj sô'; nì gachi nì gahuin 'ngo chrun nìko nì gi'hiaj nej yataj aché yàtà'a sigîinj ra'a chrun dânj.

Nuguan' rán a'min rayi'î chru dunu'man'an

(Mt. 13:33)

²⁰ Nanikàj ñûn Ma'an Jesús nì gata:

—Ahuin si ngà gi'hiaj guñànj dàj ní kaj sun Ma'an Ña'anj an rà'aj. ²¹ Huin dàj rún huin chru dunu'man'an, nì gida'a 'ngo siyànàa chru dunu'man dânj nì gachri huìj huà'nìnj da'nga' giriñun' chru arina ngà a'ngô nej kìnj sà'a, huê danj nì gunu'man' daran' kìnj dânj gi'hia.

Chrej gatiin

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Nì gachin Ma'an Jesús ñan nngaj nej yuman' snà'anj an, nì ñan nngaj nej yuman'an, nì gidiganj riñan nej guì, nì gachinj ga'an Jerusalén. ²³ Nì gataj 'ngo nej sí màn hiuj dânj gunin Ma'an Jesús:

—Señor, doj nìn' nej guì huin sa gananj nanj nî'.

Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

²⁴—Gi'hiáj guesâ nej suj gatü nej suj riñan rahue' hua chruj riñan; dadin' ñúnj taj si úta gà'ì nej guiì ganin ruhuâ gatü, sanì sî ga'hue gatü ninj mánj. ²⁵ Ne' rùkù nga gà' ganachi sí nìkaj ñu'unj hue' dânj nì ganarán sô' riñan rahue'e, nì nga nìkìn' nej suj ne' ye'e nì gàyì'ì nej suj nì gita ra'a nej suj riñan rahue' dânj, nì gataj nej suj: “Señor, Señor, gana'nin Ma'ân rè' riñan rahue'e gatü nej ñúnj.” Nì nànikàj sô' nì gataj sô' gunin nej suj: “Nun ni'ín dànè' 'na' nej suj mánj.” ²⁶ Hiô' nì gàyì'ì nej suj nì gataj nej suj: “Yâ nej ñúnj nì go'o nej ñúnj ngà Ma'ân rè', nì gidigân Ma'ân rè' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ruhuâ ra'hue huin yiñán nej ñúnj.” ²⁷ Sanì gataj Ma'an Señor gunin nej suj: “Gà' gatâ si nun ni'ín ahuin yuman' huin nej suj; nì guxun daran' nej suj ma'an nej suj riñánj, dadin' huin nej suj guiì ganinìn' huaa.” ²⁸ Nì nga gini'in nej suj sisi sî ga'hue gatü nej suj ñan nìkaj sun Ma'an Ña'anj an gane nej suj, hiô' nì gayi'ì nej suj nì gudugue'e nej suj nì nda ya ruj ñan' nej suj, dadin' gini'in nej suj si ñan nìkaj sun Ma'an Ña'anj an nne Abraham, Isaac, Jacob, nì daran' nej sô' gataj dàj gahuin. ²⁹ Dadin' ga'na' nej guiì màn ne' gisìj gui nì ne' gatùj gui, nì ga'na' nej guiì màn ne' yìchràj a nì ne' rìki nì ga'na' gane ninj yi'nín mesa ñan nne Ma'an Ña'anj an ginikaj sunj. ³⁰ Hiô' nì nej guiì nitaj núnj huin riñan yumiguiì nânj nì ganahuin ninj guiì sinin riñan Ma'an Ña'anj an, nì nej guiì nìkaj sun yàkàan ruhuâ yumiguiì nânj nì nitaj núnj gahuin ninj riñan Ma'an Ña'anj an mánj.

**Dugue'e Ma'an Jesús ni'in nej guiì màn
ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén**

(Mt. 23:37-39)

³¹ Nì huê gè gui dânj guyumân da'aj nej sí fariseo, nì gataj nej sô':

—Guxun ma'ân' nì ga'anj', dadin' dagahui' Herodes sò' ruhuâ sij nanj ánj.

³² Nì gataj Ma'an Jesús gunin nej sí dânj:

—Ga'anj nej suj, ni gataj nej suj gunin yune danj:
 “Gin'hiaj' dadin' hiaj nga a'hioj girij nej nanè kij huàa ruhuâ
 nimân nej guîi ni gi'hia si ganahuin nej guîi a'nan'an, ni
 gachin huà'ninj gui ni ganahui si-sunj.”³³ Sanî ña'an huaj, si
 gachè si-chrê hiaj nga a'hioj ni gachin a'hioj, dadin' nitaj si
 dùgùnàj huaj si gahui' 'ngo sí yàngà' gataj dàj gahuin nda gan'
 xi riñan yuman' snà'ànj Jerusalén mánj.

³⁴ 'Jerusalén, Jerusalén, ùta giran' sàñun' dadin' dagahui'
 nej sô' gataj dàj gahuin, ni garrûn' hiěj nej sí ga'nin Ma'an
 Ña'anj an guchi' riñan'. Ûta gà'ì ganin ruhuâj nagihiaj chrej
 nej da'nít, dàj rûn' gi'hiaj nej yuchee nga ganachrij nej xuj nej
 da'ní nej xuj riki si-gachi nej xuj sanî nun ga'huej garan yina'
 mánj.³⁵ Huê danj ni gùnàj dukuâ nej suj ni nda ãin'inj chre
 gahuin ruhuaj; huê danj gatâ ni si gini'in' ñunj gà' mánj, nda
 gùyùmàn diû nga gataj nej suj: “Ûta hue'ê hua sa gi'hiaj sa
 ga'na' ngà siyugui Ma'an Señor.”

Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin 'ngo sí 'ninj yi'ì gu'maan

14 Gahuin 'ngo gui ganarânj rûhua, ni gatûj Ma'an
 Jesús guendâ yaj dukuâ 'ngo sí nikaj suun, ni huin
 sô' yi'nin' nej sí fariseo, ni nne a'ngô da'aj nej sí fariseo
 guendâ gayakaj guendâ nej sô' sa gi'hiaj Ma'an Jesús.² Ni
 nikin' 'ngo sí 'ninj yi'ì gu'maan riñan Ma'an Jesús.³ Hiô' ni
 ga'min Ma'an Jesús riñan nej sí gidigân si-nùguàn' Ma'an
 Ña'anj an ngà riñan nej sí fariseo, ni gata:

—Dùgùnàj huaj gi'hio' ganahuin nej guîi a'nan'an gui
 ganarânj rûhua ruhuâ nej suj nî'.

⁴ Sanî ãin ga du'hua nej sô'. Ni gida'a Ma'an Jesús sí a'nan'
 danj, ni gi'hia ganahuin sô' ni gana'nin nan' sô' dukuâ sô'.⁵ Ni
 ga'min Ma'an Jesús riñan nej sí danj, ni gata:

—Ahuin go'ngo nej suj ni si dân nej suj urruj u nej si dân
 nej suj rô gininj ruhuâ 'ngo hiu'uj u, ni si ganari nej suj nda
 nanè chre yuku danj, núnj huin si gui guetàn'an huin rà' saj
 ûn'.

⁶ Nì nun gèrì' nej sij gà' sí 'ngo nuguan'an dūnanikàj nej sij riñan Mạ'an Jesús mánj.

Nej sí gunin sun ga'na' gi'ñanj ñan garan rà'a

⁷ Nì gini'hiaj Mạ'an Jesús si ganagui nej sí dânj mesa ñikìn' dukuán ne' ñaan guendà gane nej sô' nì ga'min nuguan' ráan nì gata:

⁸ —Nga gakin' 'ngo guì ga'anj' 'ngo gi'ñanj ñan garan rà'a ngo sí nga gayakaj sô' nika sô', nì sị ga'anj gane' yi'nín mesa ñikìn' ne' ñaan mánj, dadin' si nuhuij nì huà a'ngô sí huin ñan doj gà' da' da'hui gane yi'nín mesa dânj. ⁹ Nì ga'na' sí gakin' sò' gi'ñanj dânj nì gataj sô' gunin': “Gà'hui' sò' yi'nín mesa dânj gane sí nánj.” Hiô' nì gèrì' sinà'aj a dadin' ganachin' nda ne' rùkùu ga'anj gane'. ¹⁰ Sani nga gakin' 'ngo guì ga'anj' 'ngo gi'ñanj an, nì ga'anj gane' rukù mesa ñikìn' nda dukuán ne' rùkùu, hiô' nì nga gùyùmàn sí gakin' ga'na' gi'ñanj dânj, nì gataj sô' gunin': “Dinínj, guhua' gane' ne' ñaan nanj ánj.” Hiô' nì ga'min hue'ê nej guì nne rukù mesa yi'í'. ¹¹ Dadin' ahuin nanj sí ganin' ruhuâ si úta huin sô' sí sịj doj gà' da' a'ngô nej dugui' sô', nì gi'hiaj Mạ'an Ña'anj an si gahuin sô' 'ngo sí nitaj núnj gahuin riñanj; nì sí gahuin sí ninj chre nì ganahuin sô' 'ngo sí ginikaj sun nìko riñan Mạ'an Ña'anj an.

¹² Nì gataj Mạ'an Jesús gunin' sí gi'hiaj gi'ñanj dânj:

—Nga ganin' ruhuâ' gi'hiá' ngo nihia nìko nej si 'ngo nihia gahuin sti'nin, nì sị gakin' nej sí nikaj dugui' ngà' ga'na' nej sij, nì sị gakin' nej dinint, nì sị gakin' nej duguít, nì sị gakin' nej sí yiru'hue nne nìchrùn' ñan ne', dadin' ga'hue gi'hiaj nej sij nihiaa nì gakin' nej sij ga'anj yâ' si-nihia nej sij, nì ganahuin rà'a ñún' nihia ga'hui' yâ nej sij. ¹³ Sani nga ruhuâ' gi'hia' nihia nìko, nì dùgùnàj huaj sị gakin' nej guì gàniki, nej guì huà ru'u nneè kú, nej guì aché gòchròj, nej guì huà go'oj rune ñan; ¹⁴ hiô' nì ganahuin nìhià' ruhuâ'; dadin' sị ga'hue gèrì' ninj nariki ninj ra'â', sani ganahuin ra'â' sa ga'hui' dânj gi'hiaj Mạ'an Ña'anj an nga gànà'nin nej nìman.

Nuguan' rán a'min rayi'í nihia sti'nñin

¹⁵ Nì gunin 'ngo sí nne rukû mesa ngà ga'min Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nì gataj sô' gunin Ma'an:

—Ganahuin nìhià' ruhuâ nej sí ya rachrúun ñan ginikaj sun Ma'an Ña'anj an.

¹⁶ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús gunin sí nânj:

—Nì 'ngo sí dânj gi'hiaj yugui 'ngo nihia nìko, nì gakin sô' ga'na' úta gà'lì nej guiì. ¹⁷ Nì nga gisíj orâ gahuin sti'nñin nì ga'nín sí dânj nej si-musû sô' ga'anj gakinj nej sí da'hui ga'na' ya nihia sti'nñin nì gataj nej sô': "Ga'na' ya nej suj nihiaa dadin' gà' hua yugui daran'anj." ¹⁸ Nì gayi'lì daran' nej sí dânj nì gataj nej sô' si nitaj diû hua riñan nej sô'. Nì gataj sí sinñin gunin sí dânj: "Hiaj girân 'ngo hio'óo nì da'huí ga'anj ni'hia dàj hua hio'ó dânj; nì gachín ni'hia si ginikaj sò' nimân nìko rayi'í." ¹⁹ Nì gataj a'ngô sí dânj: "Hiaj girân ùn'ùn' inda rô nì ga'anj gàyakà da'nga'a dàj gi'hiaj sun nej xuj; nì gachín ni'hia si ginikaj' sò' nimân nìko rayi'í." ²⁰ Nì gataj a'ngô sí dânj: "Hiaj garan ra'á ngà nikaj, nì rayi'í dan nì sî ga'hue gà'àn mánj."

²¹ Huê danj nì nanikaj sí musû dânj, nì ga'na' gànàtâ sô' daran' sa gunin sô' riñan si-yiru'hue sô', huê danj nì nga gunin si-yiru'hue sô' nej nuguan' nânj nì gina'an ruhuâ sô', nì gataj sô' gunin sí huin si-musû sô': "Ga'anj râ'ñanj sò' ñan hua ra'huee nì ñan huaj nej chrej gàchrâ' huaj riki yuman'an, nì gakinj nej gàniki, nej guiì hua ru'u nneè kú nì nej guiì hua go'oj rune ñan nì ga'na' ninj si-gi'ñan." ²² Nì gataj sí musû dânj: "Dàj rûn' ga'nin' sun Ma'ân rè' nì huê danj gi'hia, sanì hua nanj hua nî'ninñ ñan gane nej guiì." ²³ Nì gataj sí yiru'hue dânj gunin si-musû sô': "Ga'anj' ñan huaj nej chrej ga'àan ngà ñan huaj nej chrej gâtñin, nì gi'hiaj guesâ' gatú nej sij, da'nga nì gachra ruhuâ dukuá. ²⁴ Dadin' ñùnj taj nì gà' sî 'ngo nej sí riñan ga'nín ga'anj gakinj nej sij nì sî ga'na' ya nej sô' si-nìhià' mánj."

Ûta chì' huaj gînikò' rukû Ma'an Jesús

²⁵ Nî huaj ùta gà'ì nej guìi ngà Ma'an Jesús; nî nanika nî gata gunîn ninj:

²⁶ —Sî huà 'ngò nej suj 'na' riñanj, nî nitaj sî huà ruhuâ nej suj gudunâj nej suj rej nej suj, nni nej suj, nîka nej suj, nî da'ní nej suj, nî dinín nej suj, nî yuguej nej suj, nî nitaj si hua ruhuâ nej suj gâhuì' nej suj rayi'í, nî sî ga'hue gînikò' nej suj rukû mánj. ²⁷ Nî guìi na'huej ruhuâ gata si-rùgùtsì nî na'huej ruhuâ ninj gînikò' ninj rukú, nî sî ga'hue gahuin ninj guìi ga'na' gahuin chrùn riñanj mánj. ²⁸ Ahuin go'ngò nej suj, ganîn ruhuâ gi'hiaj 'ngò hue' yàkàan, nî sê gà' sinîn nagane nej suj, nî gi'hiaj nej suj guenda dàj nîko san'anj an giyitîn' yi'í hue' dânj, hiò' nî si garânj da'nga' ruhuâ nej suj si nîkaj nej suj san'anj an gîsîj hue' dânj hiò' nî gàyì'ì nej suj nî gi'hiaj sun nej suj rà' saj ùn'. ²⁹ Dadin' si gune' 'ngò sí dânj yi'í 'ngò hue'e, nî na'hue gùnùkuaj sô' gîsîj hue' dânj gi'hiaj sô', nî nga gini'in daran' nej guìi si na'hue gùnùkuaj sô' gîsîj hue' dânj nî gàyì'ì ninj nî ga'mîn duku ninj riñan sô'. ³⁰ Nî gataj ninj: “Sî nânj gayi'ì gi'hiaj 'ngò hue'e, sanî nùn gùnùkuaj sô' gîsîj hue' dânj gi'hiaj sô'.” ³¹ Ahuin 'ngò rey, nga ruhuâ sô' ga'anj gùtâ' sô' ngà a'ngò rey, nî sê gà' sinîn nagane sô' nî nadigi'ñun sô' si gùnùkuaj chì' mîn nej stadú huà riñan sô' gùtâ' nej sô' ngà kò mîn nej stadú unîn' ngà sô' rà' saj ùn'. ³² Nî si garânj da'nga' ruhuâ sô' sisî sî ga'hue gùnùkuaj sô' gùtâ' sô' ngà sí unîn' ngà sô', nî gà'nînj sô' ga'anj 'ngò yi'nîn' nej sí ginikaj si-nùguàn' sô', nga nîn' 'na' gan' nej sí gunîn' ngà sô' guendâ gachînj nî'hiaj sô' si ga'hue nî gana'mîn nguèj sô' da'nga nî ganahuin nîn gimàn nej sô'. ³³ Huê danj, nî ahuin nanj go'ngò nej suj na'huej ruhuâ gudunâj daran' nej rasun huà riñan nej suj, nî sî ga'hue gînikò' nej suj rukú mánj.

Nga ganarè' ñaan nî nitaj si nnij

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ 'Sa sà'a huin ñaan; sanî si gànàrè' man, nî ahuin si ngà nagî'hiaj nî' rà'aj. ³⁵ Nî gà' sî ga'hue gahuin a'nuj hio'óo gi'hia

nì gà' sị ga'hue dùnachej nej sij ngà mintû si-a'nuj nej yuku mánj; man guendâ girê'ēj nej sij ne' ye'e. Nì ahuin nanj gui tày hiu'uj rakij nì gunin ninj.

Nuguan' rán a'min rayi'í matsij ga'anj nì'hiaa

(Mt. 18:10-14)

15 Nì ga'na' nichì daran' nej sí ga'nêj san'anj an ngà nej sí gakin'in riñan Ma'an Jesús guendâ ruhuâ nej sô' gunin nej sô' nuguan' ga'min.

² Nì ga'min nej sí fariseo ngà nej sí chrún ley rayi'í Ma'an Jesús, nì gataj nej sô':

—Ganhuin ra'a sí nânj nej sí gakin'in, nì yâ sô' ngà nej sí dânj.

³ Hiô' nì ga'min Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan, nì gata:

⁴ —Ahuin go'ngo nej suj, nì si nikaj nej suj 'ngo sientu matsij í, nì si ga'anj nì'hia 'ngo yô', nì si gudunâj nej suj ga'ânj xia yinun' ga'ânj nej matsij dânj riñan hio'ó hua ni'ninj in, nì ga'anj nana'hui' nej suj yuku ga'anj nì'hia dânj, nì sê nda gànàrì' nej suj yuku dânj nì gahuin hia ruhuâ nej suj rà' saj ún'. ⁵ Nì nga ganari' sô' matsij ga'anj nì'hia dânj, nì guta' sô' dakan yikó sô' nì útã ganahuin nìhià' ruhuâ sô'. ⁶ Nì nga gunukui' sô' dukuâ sô', nì nagi'hiaj chre' sô' nej sí nikaj dugui' ngà sô' nì nej sí nne nìchrùn' ñan nne sô', nì gataj sô' gunin nej sí dânj: “Ganhuin nìhià' ruhuâ nej suj ngàj, dadin' ganari'í dán matsij ga'anj nì'hia.” ⁷ Huê danj tâ nì dânanj útã ganahuin nìhià' ruhuâ nej sô' màn yàtà'a nga nanikàj ruhuâ 'ngo sí rayi'í si-gakin' sô', gà' da' ga'ânj xia yinun' ga'ânj nej sí gi'hiaj sa sà'aj dadin' nitaj si 'hiaj nej sô' nànikàj ruhuâ nej sô' dadin' nitaj gakin'in ata nej sô'.

Nuguan' rán a'min rayi'í san'anj ga'anj nì'hiaa

⁸ Gi'hio' guenda si 'ngo siyànà dânj nikaj chi' san'anj huin plata, nì ga'anj nì'hia 'ngo rin sa'anj dânj, nì sê ganachrunj ña'an gudugùn, nì gànàkaj ruhuâ hue'e, nì nàh'huìj nda

gudadú chre nda gànàrì'ij sa'anj dânj rà' saj ûn'. ⁹ Nì nga ganari'ij sa'anj dânj, nì nagì'hiaj chrej nej siyànà nìkaj dugui' nngaj nì nej siyànà nne nìchrùn' ñan nne, nì gata gūnìn nej siyànà dânj: “Gañahuin nìhià' ruhuâ nej suj ngàj, dadin' ganari'í sa'anj ga'anj nì'hiaa.” ¹⁰ Huê danj tâ nì ganahuin nìhià' ruhuâ nej ángel màn ñan nne Ma'an Ña'anj an nga ganani'kaj ruhuâ 'ngò sí rayi'î si-gakìn' sô'.

Nuguan' rán a'min rayi'î sí dugu'na gutìn' si-san'anj

¹¹ Huê danj nanj gataj Ma'an Jesús:

—'Ngò sí dânj nì huà huìj da'nin na'u sô'; ¹² Nì gataj sí huà lij doj dânj gūnìn rej sô': “Tâj, narìkì sò' nej rasun da'huí ganahuin ra'á.” Huê danj nì gunuchra' da'aj síchìj dânj nej rasuun nì ga'huì' sô' ra'a da'ní sô'. ¹³ Nì nun gachìn gà'ì gui, nì ganaran' sí huà lij dânj daran' nej rasun huin si'hiaj sô'; huê danj nì ga'anj gan' sô' a'ngô yuman'an; nì hiuj dânj dunahuij nìn' sô' daran' nej sa ganahuin ra'a sô', nì gi'hiaj sô' dàj garan' ruhuâ sô' nì gudurè' nìn' sô' ma'an sô' riñan nej gakìn'in. ¹⁴ Nì nga ganahuij nìn' daran' si-san'anj sô' gi'hiaj sô', hiò' nì guyumân 'ngò diú yì'naa riñan yuman' ñan ga'anj sô', huê danj nì gayi'ij nì gachìn sa yà sô'. ¹⁵ Nì ga'anj nà'nà'huì' sô' suun riñan 'ngò sí nne ruhuâ yuman' dânj, nì ga'nín sí dânj ga'anj sô' si-ranchú sí dânj, guendâ dugumîn sô' nej yaká huin dân sí yìru'hue dânj. ¹⁶ Nì ùta huin ruhuâ sô' yà sô' sa yâ nej yakáa guendâ ruhuâ sô' gahuin ran riki sô', sanì nitaj gà'ì sì 'ngò sí gà'huì' sa yà sô'. ¹⁷ Huê danj nì gananan ruhuâ sô' ni'in sô' rej sô' nì gataj sô' gūnìn ma'an sô': “Ùta gà'ì nej sí gi'hiaj suun mân dukuâ rê nì nitaj sa gachìn yà nej sô', nì ñùnj nne hiuj nânj nì ùta ganachinj yì'naa riki rù'huaj nanj ánj.

¹⁸ Gànàyùmànj nì nà'anj ñan nne rê nì gata gūnìn sô': Tâj, gi'hia gakìn'in riñan Ma'an Ña'anj nne yàtà'a, nì huê danj nanj gi'hia gakìn'in riñan ma'ân rè'. ¹⁹ Nitaj guendàj si gataj rè' si huín da'ní rè' gà' mánj; gi'hia rè' si gahuin dàj rún huin go'ngò nej musù 'nìnj gi'hiaj sun riñan rè'.” ²⁰ Nì ganayumàn sí dânj, nì nan' sô' ñan nne rej sô'.

'Nì nga nìn' nìkìn' sô' nda gān', nì gini'in rej sô' si nìkìn' sô' hiuj dânj, nì gananìn àko ruhuâ sô' ni'in sô' sí dânj, nì gunânj sô' ga'anj sô' ñan nìkìn' sí dânj, nì gananan sô' yihîá sí dânj, nì ga'huì' sô' ru'ru yì'nìn riñan sí nânj. ²¹ Nì gataj sí dânj gūnìn rej sô': "Taj, gi'hia gākìn'in riñan Ma'an Ña'anj nne yàtà'a nì huê danj nanj gi'hia gākìn'in riñan rè', nì nitaj guèndàj sị gataj rè' si huín da'ní rè' gà' mánj." ²² Sanì gataj rej sí dânj gūnìn nej si-musú sô': "Girì nej suj atsìj huà sà' doj, nì gà'huì' nej suj gūnìn sij; nì gà'nìnj nej suj 'ngò se'ej e dēj ra'a sij, nì gà'huì' nej suj ganìnj ganachrì sij dakó sij. ²³ Nì gīnikaj nej suj rô ganaminj in ga'na' nej suj nì dagahui' nej suj rô dânj, nì yâ nê' nì gahuin gi'ñanj an gimàn nê'; ²⁴ Dadin' da'nin na'ûj nì gahuin sô' dàj rùn' gahuin 'ngò sí gà' gahui'i, sanì ganahuin nì'nà' sô' nì ga'anj nì'hia sô', sanì ganari'í sô'." Huê danj nì gayi'ì nej sij nì ùta ganahuin nìhià' ruhuâ nej sij.

²⁵ 'Nì kīj ì ga'anj da'ní síchìj nânj sí achij i; nì nga gunumân sô', nì 'na' nìchrùn' sô' ñan nne hue'e, nì gūnìn sô' si ùta huin chra'a nì ùta giran'ânj nej guì mán ninj; ²⁶ nì gākín sô' 'ngò nej si-musú sô' nì gachín na'anj sô' nì gataj sô' nùnj huin saj nì huin dânanj rà'aj. ²⁷ Nì gataj si-musú sô' gūnìn sô': "Dinìnt gunumân; nì ga'nìn' rét suun si dagahui' nej ñúnj rô ganaminj in, dadin' huà sà' sij nì huà ran sij gunumân sij ganahuin ra'a rè'." ²⁸ Hiô' nì gina'an ruhuâ sí dânj, nì nun ga'huej sô' gatù sô' ruhuâ hue'e. Huê danj nì gahui rej sô' ne' ye' hue'e, nì gachín nì'hiaj síchìj dânj sị gatù sô' ruhuâ hue'e. ²⁹ Sanì nanikàj sí dânj nì gataj sô' gūnìn rej sô': "Ni'hiaj sò' dadin' gà' sịj ùta gà'ì hio'o gi'hiaj súnj riñan', nì nitaj àmàn guduna si gadagahuín riñan', sanì nitaj àmàn girikî' 'ngò stane lij nì dagahuí guendâ gi'hia gi'ñanj an nì ganahuin nìhià' ruhuâj ngà nej sí nìkaj dugui' ngàj huaj nìnj. ³⁰ Sanì gunumân da'nít, nì ganahuij nìn' si-san'anjt gutìn' sij ngà nej siyànà gudu'huêj ma'an, nì ga'nìn' suun sị dagahui' nej musu rô ganaminj in ya sij huaj nìnj." ³¹ Hiô' nì gataj síchìj dânj: "Da'ninj, daran' diú nne' ngàj, nì daran' nej rasun huà riñanj huin si'hiât. ³² Dadin'

ñā'an huaj si gi'hia 'ngo gi'ñanj an ni ganahuin nihià' ruhuâ nê', dadin' gahuin dinint' 'ngo sí gà' gahui'i, sanĭ gana'nĭnj sij; ga'ânj ni'hia sij, sanĭ ganari' sij.”

**Nuguan' rán a'min rayi'fí sí nun ġinikaj
sun hue'ê riñan si-yĭru'hue**

16 Ni huê danj nanj gataj Ma'an Jesús ġunĭn nej sí ga'na' ġahuĭn chrĭn riñanj:

—'Ngo sí dânj ni sí yĭru'hue huĭn sô' ni huâ 'ngo sí nĭkaj ñu'unj dukuâ sô', ni garânj ruhuâ nej ġuiĭ rayi'fí sí dugumĭn dukuâ sí yĭru'hue dânj ġuendâ garânj sun yĭkòj ruhuâ nĭn' sô' si'hiaj yĭru'hue dânj. ²Hiô' ni ġakĭn sí yĭru'hue dânj sí ġinikaj sun riñan si'hiaj sô', ni gataj sô' ġunĭn sí nânj: “Nunĭ huĭn saj ni ġunĭn dânanj rayi'fí rà'aj. Narĭkĭ sò' ġuenda dàj dugumĭn' nej si'hiâ aj nĭnj, dadin' si ġa'hue ġinikaj sun' riñânj nej si'hiâ gà' mánj.” ³Hiô' ni gataj sí dânj ġunĭn ma'an sô': “Nunĭ huĭn si ġi'hia hĭaj rà'aj. Dadin' ġa'ne si-yĭru'huej suun ra'á, ni si ġa'hue ġan hĭu'uj u, dadin' nitaj ġuesâj, ni si ġachĭn karida, dadin' ũta sinà'aj huĭn riñanj nanj ánj. ⁴Gà' ni'ín nunĭ huĭn si ġi'hia nga ġiyĭ'ne suun ra'á, ô' ni ġanahuin ra'a nej ġuiĭ nĭnj ni ġané dukuâ ninj.” ⁵Ni ġanakĭn sí dânj da' go'ngo nej sí da'hui riñan si-yĭru'hue sô', ni gataj sô' ġunĭn sí sĭnĭn dânj: “Andaj da'huĭ' riñan si-yĭru'huej rà'aj.” ⁶Ni gataj sí dânj: “'Ngo sĭentu barril ġasĭti da'huĭ.” Ni gataj sí nĭkaj ñu'unj dânj: “Hio ġa'anj ġane sò' ni ġachrĭn' riñan ñanj ġi'hiaj yĭtĭnj dadin' narĭu'hue' man huĭj xia chĭ' barril.” ⁷Ne' rùkù ni gataj sí nĭkaj ñu'unj dânj ġunĭn a'ngô musu: “Andaj da'huĭ' riñan si-yĭru'huej rà'aj.” Ni gataj sí dânj: 'Ngo sĭentu nnanj hĭa' trĭgu da'huĭ. Ni gataj sí nĭkaj ñu'unj dânj: “Hio ġa'anj ġane sò' ni ġachrĭn' riñan ñanj ġi'hiaj yĭtĭnj dadin' ġanaru'hue' man ġa'anj xia nnanj hĭa'a nanj ánj.” ⁸Ni ġa'min hue'ê si-yĭru'hue sí musu a'nan' nânj rayi'fí sô' ġuendâ ũta hue'ê nadigi'nĭn sô' sa ġi'hiaj sô'. Dadin' nej sí nun ni'in si-nùġuàn' Ma'an Ña'anj an, ni dânanj ũta sà' nadigi'nĭn nej sô' dàj ġi'hiaj sun nej sô' ni dàj ġuruguñu'unj nej sô' a'ngô nej ġuiĭ, gà' da' nej sí ni'in si-nùġuàn' Ma'an Ña'anj an.

⁹ Ñùnĵ taj: Nĭ gurugũñu'unĵ nej suj sa gachin riñan nej guiĭ nĭ ginikaj dugui' ninĵ ngà nej suj, nĭ ġinikaj dugui' nĭgànj ninĵ ngà nej suj ñan ġinikaj sun Ma'an Ña'anĵ an nanĵ ánĵ.

¹⁰ Nĭ guiĭ ganahuin ra'a doĵ nĭ ũta hue'ê dugumĭn ninĵ sa ganahuin ra'a ninĵ, nĭ si ganahuin ra'a ninĵ nĭko doĵ nĭ huê danĵ nanĵ ũta hue'ê gudugumĭn ninĵ sa ganahuin ra'a ninĵ; nĭ guiĭ ganahuin ra'a doĵ sanĭ nun ga'hue gudugumĭn ninĵ, nĭ si ganahuin ra'a ninĵ nĭko doĵ nĭ gâ' danĵ nĭ si ga'hue gudugumĭn ninĵ mánĵ. ¹¹ Hiô' nĭ si ganahuin ra'a nej suj ũta gâ'i nej rasun nĭ hua yiru'hue nej suj sanĭ nun ga'hue gahuin chrun nej suj dàĵ gudugumĭn hue'ê nej suj nej rasun dânĵ. Nĭ ahuin sí gùyùmàn ruhuâ ni'in nej suj nĭ duguta sun sô' rasun yàngà'a riñan nej suj rà'aj. ¹² Nĭ si nun ga'hue dugumĭn hue'ê nej suj nej rasun ânèĵ e, nĭ ga'hue rikĭ Ma'an Ña'anĵ an nej rasun gahuin si'hiaĵ nej suj nanĵ nĭ'.

¹³ Gà' si 'ngo mũsu si ga'hue ġi'hiaĵ sun riñan huĭĵ yiru'huee mánĵ: Dadin' ġinĭnj 'i 'ngo yiru'hue riñan sô' nĭ ga 'i doĵ ruhuâ sô' ni'in sô' a'ngô yiru'huee, nej si ũta ġinĭnj hue'ê 'ngo yiru'hue riñan sô', nej sij ũta a'nan' ġinĭnj a'ngô yiru'hue dânĵ riñan sô'. Huê danĵ nĭ ganagui nej suj ahuin go'ngo sa riñan dagahuin nej suj, si riñan Ma'an Ña'anĵ an nĭ', si riñan nej rasun ġi'hiaĵ gahuin yiru'hue nej suj nanĵ ánĵ.

¹⁴ Nĭ ġunĭn nej sí fariseo, gâ' ũta huaj riñan, nĭ ũta ga'mĭn duku nej sô' riñan Ma'an Jesús. ¹⁵ Hiô' nĭ gataĵ Ma'an Jesús:

—Ūta ġi'hiaĵ nej suj si huin nej suj sí ġi'hiaĵ sa nĭkaa riñan nej guiĭ; sanĭ Ma'an Ña'anĵ an huin sa ni'in sâ' dàĵ hua ruhuâ nimân nej suj, dadin' nej sa ganĭn ruhuâ nej guiĭ si huin sa ña'an doĵ riñan ninĵ, nĭ riñan Ma'an Ña'anĵ an nĭ huin sa kĭĵ huaa.

**Ley ganahuin ra'a Moisés rayi'ĭ nej sa ga'hui'
nej israelita riñan Ma'an Ña'anĵ an ngà
nuguan' ġi'hiaĵ gananĭn nej guiĭ**

¹⁶ Ley ganahuin ra'a Moisés rayi'ĭ nej sa ga'hui' nej guiĭ riñan Ma'an Ña'anĵ an ngà nej nuguan' ga'mĭn nej sô' gataĵ dàĵ gahuin ġuyumân nda diũ gane Juan Bautista; àsj diũ dânĵ

gayi'î nej sij ga'min nej sij nuguan' gi'hiaj gananin nej guiî ni duyinga' nej sij nîn' gâchrà' ruhuâ yumiguiî si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ni daran' nej guiî gi'hiaj guesâ gatû ninj ñan ginikaj sun Ma'an Ña'anj an.

¹⁷ 'Sanî dânanj nitaj si chî' huaj si ganahuij yàtà'a ngà hio'óo, gà' da' si gâchîn 'ngô letra hua lij 'na' riñan si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

Gidigân Ma'an Jesús rayi'î ñanj ganachi nikaj nga gudunâj nej guiî nika ninj

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Daran' sí gudunâj nika, ni ganachi nikaj ñanj acta guendâ gudunâj dugui' nguèj nika sô' ni garan ra'a ñûn sô' ngà a'ngô siyànàa, ni gininj sô' riñan gakîn' nikaj nika dugui'; ni sí ganakaj siyànà gunâj dânj ni gininj sô' riñan gakîn' nikaj nika dugui' guendâ garan ra'a sô' ngà siyànà gà' garan ra'a.

Sí yîru'huee ni Lázaro

¹⁹ 'Ga 'ngô sí yîru'huee, ni ginun sô' 'ngô a'tsîj sà' xi ni ùta nîhià' hua a'tsîj dânj, ni da' go'ngô gui ni gi'hiaj sô' 'ngô nihia sà' xi yâ sô'.

²⁰ Huê danj nanj ga 'ngô síchîj gù'nàj Lázaro ni sí ran àko huin sô', ni nngaj sô' riñan dukuâ sí yîru'hue dânj, ni ùta mân siki nîn' gâchrà' nnînj sô'. ²¹ Ni ùta huin ruhuâ sô' yâ sô' ni gùnùmàn riki sô' gi'hiaj nej dasû lij nej rachrún gininj riki si-mesa sí yîru'hue dânj; sanî ga'na' nej yuhue ni ganahuî hia nej yô' riñan siki màn nnînj síchîj dânj. ²² 'Ngô gui dânj ni gahui' sí gànîki nânj, ni ga'na' ganakaj nej ángel ni ginikaj ninj ga'anj ninj ñan nne sachij Abraham síchîj nânj; ni huê danj nanj gahui' síchîj yîru'hue nânj, ni ga'anj gâchîn' nej sij sô'.

²³ Ni ruhuâ rúnâko nne sô' ni ùta giran' sañun sô' huê danj ni ganachinikaj ñan sô', ni gini'in sô' si nda gan' nne sachij Abraham, ni hiuj danj nne Lázaro. ²⁴ Hiô' ni ga'min síchîj yîru'hue dânj, ni gaguâj nùkuaj sô' ni gataj sô': "Tâj Abraham, gananin àko ruhuâ rè' rayi'î, ni gi'hiá rè' sî dunuchre Lázaro

ra dêj ra'a sij ruhuâ nnee ni ga'na' dunuchre sij hiâj; dadin' ùta akâj nné riñan ña'aan nânj.”²⁵ Sanì gataj sachij Abraham: “Da'ninj, gan̄anun ruhuâ sò' dadin' nga ganê' riñan hio'óo ni ùta ga nej rasuun riñan' ni ùta hue'ê ga ganê', sanì Lázaro ni ùta giran' sañun sô' nga gane sô' riñan hio'óo; sanì hiaj ni ùta hua nihia' ruhuâ sô' nne sô' hiuj nânj, sanì sò' ni ùta aka' nnê' hiuj dânj.”²⁶ Sanì a'ngô sa huaj huin si nun 'ngo yiné gùnùn xi sigan̄nj nê', ni si hua 'ngo sí mán ne' dânanj gan̄in ruhuâ gùchì' ne' danj ni nitaj dàj gaj ga'hue gùchì' sô' mánj, ni huê danj nanj si hua 'ngo nej sí mán ne' danj gan̄in ruhuâ ga'na' ne' dânanj ni si ga'hue gachin sô' ga'na' sô' mánj.”²⁷ Hiô' ni gataj sí yiru'hue dânj: “Gachín ni'hia riñan' nanj tâ', ni gà'nin̄j rè' ga'an̄j Lázaro dukuâ rê,²⁸ dadin' hua ùn'ùn din̄in ni ruhuâj si gànàtâ' sô' riñan nej sij, da'nga ni si ga'na' nej sij hiuj nânj dadin' ùta sañun hua hiuj nânj.”²⁹ Ni gataj sachij Abraham: “Gà' nìkaj nej sij si-nùguàn' Moisés ngà si-nùguàn' nej sô' gataj dàj gahuin, ni gùn̄in nej sij si-nùguàn' nej sô'.”³⁰ Hiô' ni gataj sí yiru'hue dânj: “Sê danj huin man tâ' Abraham'; dadin' si gànà'nin̄j go'ngo nej sí gà' gahui'i ni ga'an̄j nej sô' ñan mán nej sij, ni gànànikàj ruhuâ nej sij rayi'f si-gakin' nej sij nanj ánj.”³¹ Sanì gataj sachij Abraham: “Sanì si nun gùn̄in nej sij nej nuguan' ga'min Moisés ngà nej sô' gataj dàj gahuin, ni gà' dânj ni si guyumân ruhuâ nej sij nùnj huin si ga'an̄j 'ngo sí gana'nin̄j sigan̄nj nej nîman ñan mán nej sij mánj.”

Huaj ga'hue gin̄inj' riñan gakin'in

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Ni gataj Ma'an Jesús gùn̄in nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj:

—Nitaj àmàn huaj gàyichìn' si guyumân gakin'in riñan 'ngo guì, sanì ùta giran' sañun nej guì gi'hiaj si gin̄inj a'ngô nej guì gakin'in nanj ánj.² Dânanj dùgùnàj huaj si godokô' hiěj to guduguâj molino yihâ ninj, ni guduguê' ga'an̄j ninj ruhuâ nne ña'an̄j, da'nga ni si gidigân ninj gi'hiaj a'ngô nej guì hiaj

guyumân ruhuâ ni'in Ma'an Ña'anj an gakïn'in mánj.

³Gayakaj guendâ sò' dàj gi'hiaj ma'ân'.

'Nì si gi'hiaj dinínt gakïn'in riñan', nì ga'min' ngà sò' rayi'fì gakïn' gi'hiaj sò' riñan'; nì si ganakaj guendâ sò' sa gi'hiaj sò' nì gananikàj ruhuâ sò', nì ginikaj' nimân nìko rayi'fì sò'. ⁴Nì si 'ngò gui nì nda chij gi'hiaj sò' gakïn'in riñan', nì nda chij ga'na' sò' gui dânj riñan', nì gataj sò' gunin': "Gananikàj ruhuâj rayi'fì nej gakïn' gi'hiâ riñan'", huê danj nì ginikaj' nimân nìko rayi'fì sij nanj ánj.

Gi'hiaj Ma'ân rè' si gùyùmàn nìko doj ruhuâj

⁵Nì gataj nej sí ga'anj gidigân sinin si-nùguàn Ma'an Ña'anj an:

—Gi'hiaj Ma'ân rè' si gahuin nìko doj sa gùyùmàn ruhuâ nej ñúnj.

⁶Hiô' nì gataj Ma'an Señor:

—Nì si gùyùmàn ruhuâ nej suj dàj rûn' hua kan kuej staj, nì ga'hue gataj nej suj gunin 'ngò chrun nânj: "Gahui hia'a' riñan hio'óo, nì ga'anj' ganê' ruhuâ nne ña'anj", nì gunin sa ga'min' nej suj nanj ánj.

Sa da'hui sí unânj gitsi dagahuin sò'

⁷'Ahuin go'ngò nej suj, nì si hua 'ngò musû ga'anj ganachej do'ó nej suj nì si ga'anj gudugumîn sò' dân nej suj yuku, nì nga gunumân sò' ga'anj sò' kîj i nì gataj nej suj gunin sò': "Gachin ga'na' nì gane' nì ya ráj."

⁸Sê dânanj gataj nej suj rà' saj ûn': "Gunumin ran sò' rikí' nì gi'hiaj yugui' nihia sti'nîin, nì gà'nîin yàj nì gò'òj nì ne' rùkù nga gisîj yâj nì gisîj go'òj, nì nagane' nì yâ' nì go'ò' râj."

⁹Nì ga'hui' nej suj si guruhuâ sí musû dânj guendâ dagahuin sò', sun ga'nin' nej suj riñan sò' nî'. Ganin ruhuâj si nitaj si ga'hui' nej suj si guruhuâ sò' mánj. ¹⁰Nì huê danj nanj nej suj, nì nga gisîj dagahuin nej suj daran' nej sun giyi'nin' sun riñan nej suj, nì si gana'huìj nej suj si rikì Ma'an Ña'anj an si guruhuâ nej suj nì gataj nej suj: "Musû nitaj si ni'ñanj an huin

nej ñûnj, dadin' nej sun da'hui nej ñûnj gi'hiaj nej ñûnj, ni sun dânj dagahuin nej ñûnj nanj ánj.”

Ganahuin chi' sí nnùn yi'ì lepra

¹¹ Ni gaché Ma'an Jesús hua ne' Jerusalén, ni gachinj danin hio'ó Samaria ngà Galilea. ¹² Ni nga gatúj Ma'an Jesús ruhuâ 'ngo rânchu, ni ganari' dugui'ij ngà chi' sí nnùn yi'ì lepra ni nda gàn' ganikin' nej sô' riñanj, ¹³ ni ga'min nùkuaj nej sô', ni gataj nej sô':

—Maestrúj, ganānīn àko ruhuâ Ma'ân rē' ni'în rē' nej ñûnj.

¹⁴ Ni nga gini'in Ma'an Jesús nej sí dânj, ni gata gunin nej sô':

—Ga'anj gidigân nej suj ma'an nej suj riñan nej síchij rej.

Ni gahuin nga nīn' gaché nej sô' huaj nej sô' ni giyi'něj yi'ì lepra nnùn nneè nej sô'. ¹⁵ Hiô' ni gini'in 'ngo sí dânj, si gà' ganahuin hue'ê' nneè kú sô', ni nanikàj sô' ga'na' sô' riñan Ma'an Jesús ni ūta nùkuaj ga'min sô', ni ūta ga'min hue'ê sô' riñan Ma'an Ña'anj an guendâ ganahuin hue'ê nneè kú sô'.

¹⁶ Ni ganikin' rúdàkòj sô' yi'ì Ma'an Jesús, ni ga'hui' sô' si guruhaj; sanī sí 'na' yuman' Samaria huin sí dânj. ¹⁷ Nanikàj Ma'an Jesús, ni gata gunin nej sí ga'na' gahuin riñanj:

—Sê chi' ran' nej sij ganahuin nneè kú rà' saj ūn'. Ni dànè' ga'anj a'ngô 'in ran' nej sô' rà'aj. ¹⁸ Dadin' nun gànànikàj nej sô' guendâ nàgà'huì' nej sô' si guruhâ Ma'an Ña'anj an ni sí judío huin nej sô', sanī sí nānj ni sí mán yuman' Samaria huin sô' rà'aj.

¹⁹ Ni gataj Ma'an Jesús gunin sí nānj:

—Gànàyùmān sò' ni nan' dukuât; dadin' guendâ guyumān ruhuâ ni rayi'î dan ni ganahuin' nanj ánj.

Nga ga'na' ginikaj sun Ma'an Ña'anj nne yàtà'a

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Gachín na'anj nej sí fariseo Ma'an Jesús ni gataj nej sô': Àmān ga'na' ginikaj sun Ma'an Ña'anj an rà'aj, nanikàj Ma'an Jesús ni gata:

—Sê sî gataj sna'an àmàn ga'na' ginikaj sunj mánj, ²¹ nî gà' si gataj nej guiì: “Huej nikìn' hiuj nan”, “nej si huej nikìn' dàmánj”; dadin' gà' nne Ma'an Ña'anj an ginikaj sunj siganînj nej guiì nanj ánj.

²² Nî gataj Ma'an Jesús gunin nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj:

—Ga diû nî ganîin ruhuâ nej suj ginî'in nej suj ñùnj, sanî si ginî'in nej suj ñùnj mánj. ²³ Nî gataj nej guiì: “Huej nikìn' hiuj nan”, “huej nikìn' dàmánj.” Sanî sî ga'anj nej suj, nî sî ginikò' nej suj ga'anj nej suj mánj. ²⁴ Dadin' dàj rûn' gi'hia nga giràn gi'hiaj sinàn du'hui nî giyigìn nîn' gàchrà' ne' yàtà'a ngà riñan hio'óo, nî huê danj gahuin gui nga gà'nàj. ²⁵ Sanî gà' sinîin giràn' sañun sta'ûj, nî sî ganahuin ra'a nej guiì màn diû nânj ñùnj mánj. ²⁶ Nî dàj rûn' gahuin nej gui nga gane sachij Noé, nî huê danj gahuin nga gà'nàj. ²⁷ Dadin' do' si yâ nej guiì, nî go'o nej guiì, nî garan ra'a ninj, nî huê dânanj gi'hiaj ninj nda gui gatûj Noé ruhuâ barku nîko xi, nî ùta gaman' nî ganahuij daran' nej guiì gimân nga diû dânj gahui'. ²⁸ Nî huê danj gi'hiaj nej guiì gimân diû nga gane sachij Lot; nî do' si yâ ninj, nî go'o ninj, nî girânj ninj nej rasuun, nî gudu'huêj ninj rasuun, nî ganachrîj ninj nej chrun, nî gi'hiaj ninj hue'e.

²⁹ Sanî gui nga gahui sachij Lot ruhuâ yuman' Sodoma, nî gaman' gumàn hio'ó asufri nî ganahuij daran' nej guiì gahui'.

³⁰ Nî huê dânanj gahuin gui nga ga'na' gidigân ñún Ma'án riñan nej guiì.

³¹ Nî gui dânj nî guiì tàj yichrá hue'e nî si màn si'hiaj ninj ruhuâ dukuâ ninj, nî sî gananinj ninj guendâ ganakaj ninj si'hiaj ninj ruhuâ dukuâ ninj mánj; huê danj nanj nej guiì nun gi'hiaj sun riñan do'ó, nî sî ga'na' ganakaj ninj sa màn ruhuâ dukuâ ninj mánj. ³² Ganānun ruhuâ nej suj dàj giran' siyànà gahuin nika Lot. ³³ Daran' nej guiì na'huej ruhuâ gàhuì' rayi'î Ma'án, nî ga'anj nî'hiaj ninj, sanî daran' nej guiì hua ruhuâ gà'huì' rayi'î Ma'án nî ganānin ninj.

³⁴ Nî gàtà gunin nej suj si ñan' dânj nî nngaj huìj ran' guiì riñan 'ngo na; nî ngo ninj ganakaj Ma'an Ña'anj an nî a'ngô

ninj gudunâj Ma'an Ña'anj an. ³⁵ Ni si nun huìj siyànà huâj nguèj ninj: Ni 'ngo ninj ganakaj Ma'an Ña'anj an ni a'ngô ninj gudunâj Ma'an Ña'anj an. ³⁶ Ni si nun huìj sí gi'hiaj sun nguèj sô' riñan do'ó nguèj sô', ni ganakaj Ma'an Ña'anj an 'ngo sô' ni a'ngô sô' gudunâj Ma'an.

³⁷ Nanikâj nej sí dânj ni gachîn na'anj nej sô':

—Dànè' gahuin sa gataj Ma'ân rè' rà'aj Señor.

Ni gataj Ma'an Jesús:

—Ñan gîngaj nneè kú nej nîman ni hiuj dânj, ganahuin chre' nej yachrúu ni ya nej yô' nneè nej nîman.

Nuguan' rán a'min rayi'í siyànà minj in ngà guesì

18 Ni huê danj nanj gataj Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan guenda gidiganj si hua niñan si da'hui daran' nej guiì ni ga'min ninj ngà Ma'an Ña'anj an da'nga ni si gininaj ruhuâ ninj. ² Ni gataj Ma'an Jesús:

—Nne 'ngo sí guesì ruhuâ 'ngo yuman' snà'ànj dânj, ni nitaj si yu'hui' sô' ni'in sô' Ma'an Ña'anj an, ni huê danj nanj nitaj si nikaj chrej sô' ngà nej guiì. ³ Ni ruhuâ yuman' snà'ànj dânj nne 'ngo siyànà minj in, ni ga'na' siyànà dânj riñan guesì nne ruhuâ yuman' snà'ànj nânj, ni gataj siyànà dânj gunin guesì: 'Na' garan ruhuâj rayi'í 'ngo guiì gunin' ngàj ni ruhuâj si duna'huej rè' rayi'í. ⁴ Ni ùta gà'ì ga'na' gùtâ' siyànà nânj gakîn'in riñan sô' sanì nun ga'huej sô' gidâ'a sô' gakîn' ga'na' gutâ' siyànà nânj riñan sô'; sanì ne' rùkù ni ganânin ruhuâ sô' ni gataj sô' gunin ma'an sô': “Nùnj huin si nitaj si guyu'huí ni'in Ma'an Ña'anj an, ni nitaj si nikaj chre riñan nej guiì, ⁵ Sanì guendâ si ga'na' ga'min gitsi siyànà nânj nikò' huaj riñânj, hiô' ni gi'hiaj hiá gakîn' ga'na' gutaj riñânj, dadin' si nuhuìj ni nikò' huaj ga'naj riñânj, ni ùta giri ruhuâj gi'hia nanj ánj.”

⁶ Ni gataj Ma'an Señor:

—Gunin nej suj sa gataj síchìj guesì nitaj si gi'hiaj sa nika nânj.

⁷ Nì sî duna'huej Ma'an Ña'anj an nì sî gi'hia sa nîkaa ngà nej guiè gà' ganaguij, nga gachín nì'hiaj ninj ne' gūnî'ñanj an, ngà ne' ñàn'an riñanj rà' saj ûn'. Nì sî ga nùkuaj ruhuaj ngà ninj rà' saj ûn'. ⁸ Ñùnj taj nì nda rà'ñanj chre gurugûnu'un nì gi'hia sa nîkaa ngà nej guiè gachín nì'hiaj riñanj nì sî gahuin ranj mánj. Sanì nga gà'nàj riñan hio'óo nì gànàrì'ij nej guiè guyumân yitñj ruhuâ ni'in ñùnj gà' nîn' si gà' gananikàj ñûn ninj riñan gakìn'in sà'.

Nuguan' rán a'min rayi'î sí fariseo ngà sí ga'nej san'anj an

⁹ Hua da'aj nej guiè nì ganîn ruhuâ ninj sî ûta hue'ê dagahuin ninj riñan Ma'an Ña'anj an, nì gininj 'ì a'ngô nej dugui' ninj riñan ninj, nì ga'min Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan riñan ninj nì gata:

¹⁰ —Huìj ran' sí dânj ga'anj ga'min ngà Ma'an Ña'anj an ruhuâ hue' nûhui: Nì 'ngo sí dânj huin sí fariseo, nì a'ngô sí dânj huin sí ga'nêj san'anj an guendâ nej sí nîkaj suun. ¹¹ Nì nîkîn' gahia sí fariseo, nì dânanj a'min sô' ngà Ma'an Ña'anj an: “Huê Ma'ân rè' huin Da'ân, nì narikîj si guruhuâ Ma'ân rè' dadin' nitaj sî gi'hia dàj rûn' gi'hiaj a'ngô nej síi, dadin' huin nej sô' sí 'nînj sun tuu, huin nej sô' sí kîj huâa, nì nîkaj nej sô' nika dugui' nej sô'. Sanì ñùmj nì nitaj sî gi'hiâ dàj rûn' gi'hiaj nej sí ga'nêj san'anj an mánj. ¹² Nì huìj gui ga gînìnè siganînj 'ngo semana, nì ga'huí sà'anj huin diezmo riñan Ma'an Ña'anj an.” ¹³ Sanì nda gan' nîkîn' sí ga'nêj san'anj an guendâ sí nîkaj suun, nì nà'aj ñan sô' nì na'huej ruhuâ sô' ganachi nikaj ñan sô' yàtà'a, nì ita ra'a sô' yi'ñanj sô' nîkîn' sô', nì gataj sô' gūnî Ma'an Ña'anj an: “Huê Ma'ân rè' huin Ña'anj an, nì ganānîn àko ruhuâ Ma'ân rè' ni'in rè' ñùnj, dadin' huín 'ngo sí gakìn'in riñan Ma'ân rè'.” ¹⁴ Ñùnj taj nì nga nan' sí nânj dukuâ sô' nì nda dîn'inj chre ganahuin ruhuâ sô' dadin' gūnî Ma'an Ña'anj an si-nùguàn sô', sanì a'ngô sí nânj nì nun gūnî Ma'an Ña'anj an sa ga'min sô'; dadin' daran' nej sí ganîn ruhuâ si ûta huin nej sô' nì gananikò' nej sô' ne' rùkùu gi'hiaj Ma'an

Ña'anj an, ni nej sí nagi'hiaj lij ma'an ni ganahuin nej sô' sí achij i gi'hiaj Ma'an Ña'anj an.

Gataj Ma'an Jesús si ga'na' sa sà'a riñan nej sílij i

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Ni nìkaj nej guì nej sílij i ga'na' ninj guendâ gâgân' ra'a Ma'an Jesús ni gâchìnj ni'hia rayi'î nej sílij dânj riñan Ma'an Ña'anj an; ni nga gini'in nej sí 'na' gahuin chruun ni dugunin gà'ì nej sô' nej guì nânj. ¹⁶ Sanì gakiñ Ma'an Jesús nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj ni gata gunin nej sô':

—Ga'nin nej suj ga'na' nej sílij i riñanj ni sî garan' ñu'unj nej suj mánj; dadin' nej sí nagi'hiaj lij ma'an dàj rûn' 'hiaj nej sílij nânj ni ga'hue ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan nej sô'.

¹⁷ Yàngà' hia nìn' tâ, ni sí na'huej ganahuin ra'a si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ni si nitaj si gi'hiaj sô' dàj rûn' 'hiaj 'ngo sílij i, ni sî ga'hue ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan sô' mánj.

Sí yiru'hue huà lij

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Gachín na'anj 'ngo sí nìkaj sun huin ñaan Ma'an Jesús, ni gataj sô':

—Maestrûj sí sà'a huin Ma'ân rè', ni nùnj huin si gi'hia ni ga'hue ganahuin ra'á ñan gane nìgànj chre rà'aj.

¹⁹ Ni gataj Ma'an Jesús gunin sí dânj:

—Nùnj huin saj ni gataj' si huín sí sà'aj rà'aj. Dadin' nitaj gà' si 'ngo guì huin sa sà'aj mánj, man 'ngo rìn Ma'an Ña'anj an huin sa sà'aj. ²⁰ Gà' ni'ín' nej yì'nìn' nej nuguan' ga'nin' sun Ma'an Ña'anj an nî': “Sì ginikaj nika dugui', ni sî dagahui', ni sî gi'hiaj tu', ni si nun gini'ín' ni sî ga'hue gataj' si gini'ín', ginikaj chrej ngà rêt ni huê danj nanj ginikaj' chrej ngà nnî.”

²¹ Ni gataj sí dânj:

—Daran' nej nânj dagahuin àsìj huà li.

²² Nga gunin Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, ni gata gunin sí dânj:

—Hua a'ngô rin sa gachin dagahuin' rây: Guduhue daran' nej rasun huin si-hiât, ni gada'nga' riñan nej guî gàniki, ni ùta ga nej rasuun riñan' nga gùnùkuì' yàtà'a; ni ga'na' ni ginikò' rukú.

²³ Ni nga gunin sí dânj nej nuguan' nânj, ni ùta gananiñ ruhuâ sô' dadin' ùta hua yiru'hue sô'. ²⁴ Ni nga gini'in Ma'an Jesús si ùta gananiñ ruhuâ sí dânj, ni gata:

—Ùta chî' huaj gatuj nej sí yiru'huee ñan nikaj sun Ma'an Ña'anj an nanj ánj. ²⁵ Yàngà' ni dânanj nitaj si chî' huaj gachin 'ngo yuku kameyu hiu'uj tàj dakín ganuhuâ, dadin' 'ngo sí yiru'hue ni ùta chî' huaj gatuj sô' yíñán Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

²⁶ Hiô' ni gataj nej sí gunin nej nuguan' nânj:

—Ni ahuin nej guî gùnùkuaj gananiñ gâ' únj.

²⁷ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Guendâ nej sí ni ùta chî' huaj, sanj guendâ Ma'an Ña'anj an ni sê sa chî'i huin mánj.

²⁸ Hiô' ni gataj Pedro:

—Ni'hiaj sò' ni nej ñúnj ni gudunâj nej ñúnj daran' nej sa hua riñan nej ñúnj ni ginikò' nej ñúnj rukú Ma'ân rè'.

²⁹ Hiô' ni nanikaj Ma'an Jesús ni gata:

—Yàngà' hia nîn' tâ, ni ahuin nanj sí gudunâj dukuâ, ni gudunâj sij rej sij, ni gudunâj sij nej dinín sij, ni gudunâj sij nika sij, ni gudunâj sij nej da'ní sij, rayi'í si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ³⁰ Ni dânanj niko ganahuin ra'a sij diú hiaj ni gîrî' ni'hiaj sij gane sij nigànj chre yàtà'a.

Gataj ñún Ma'an Jesús si gahuij

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Ni gakin Ma'an Jesús nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrun riñanj, ni gata gunin nej sô':

—Hiaj ni gahui nê' ni ga'anj nê' Jerusalén, dadin' hiuj dânj gîsij daran' nej nuguan' gachrún nej sô' gataj dàj gahuin rayi'í.

³² Ni nàgà'huì' nej sij ñúnj ra'a nej sí nàsìnúnj un, ni ga'min duku nej sô' riñanj, ni ran' nej sô' ñúnj, ni gachra stanúj nej

sô' ñùnĵ. ³³ Nĭ ne' rùkù nga gisĭĵ ga'hui' nej sij ni'hiâ, nĭ dagahui' nej sij ñùnĵ; sanĭ gachĭn huà'nĭnĵ gui nĭ gànà'nĭn siganĭnĵ nej nĭman.

³⁴ Sanĭ gà' sĭ doj nun ga'hue garan da'nga ruhuâ nej sij nej nuguan' nânĵ, nĭ huà huè nej nuguan' nânĵ riñan nej sij, nĭ na'hue garan da'nga' ruhuâ nej sij.

**Gi'hiaj Ma'an Jesús si ganahuin 'ngo
sí huà duchri rune ñan
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)**

³⁵ Nĭ gahuin 'ngo gui dânĵ nga 'nà' gùyùmàn Ma'an Jesús ñan nngaj yuman' snà'ànj Jerikó, nĭ nne 'ngo sí duchri du'hua chrej e nĭ gachĭn sô' san'anĵ an riñan nej gui gachĭn huaj chrej dânĵ; ³⁶ nĭ nga gunĭn sô' gachĭn nej gui rigi huaj ninĵ chrej dânĵ, nĭ gachĭn na'anĵ sô' nùnĵ huin saj nĭ gachĭn nej gui huaj ninĵ chrej dânĵ. ³⁷ Nĭ gataj nej gui, si Ma'an Jesús Nazareno huin sa gachĭn huaj hiuj dânĵ. ³⁸ Hiô' nĭ gayi'ì sô' nĭ gaguâĵ nùkuaj sô' nĭ gataj sô':

—Jesús, Da'ní David, ganānĭn àko ruhuâ Ma'ân rè' ni'în rè' ñùnĵ nanĵ ánĵ.

³⁹ Nĭ dugunĭn gà'ì nej sí huaj ne' ñaan si dĭn gane du'hua síchĭĵ nânĵ; sanĭ dânānĵ dugu'nĭn' sô' gaguâĵ nùkuaj sô' nĭ gataj sô':

—Da'ní David, ganānĭn ruhuâ Ma'ân rè' ni'în rè' ñùnĵ nanĵ ánĵ.

⁴⁰ Hiô' nĭ ganikĭn' Ma'ân Jesús hiuj dânĵ, nĭ gata si ginikaj nej sij ga'nà' nej sij síchĭĵ a'nan' dânĵ riñanĵ; nĭ nga guchi' síchĭĵ dânĵ, nĭ gachĭn na'anĵ Ma'ân Jesús sô'.

⁴¹ —Nĭ gata gunĭn sô': Nùnĵ huin si gi'hia ruhuâ' rà'aj.

Nĭ gataj síchĭĵ dânĵ:

—Señor, ruhuâĵ ganahuin sà' rune ñânĵ gi'hiaj Ma'ân rè'.

⁴² Nĭ gataj Ma'an Jesús:

—Gànàyìgĭn rune ñant, dadin' rayi'ì guendâ guyumân ruhuâ' nĭ ganahuĭn' nanĵ ánĵ.

⁴³Ni orâ chre ni ganayigìn rune ñan sí dânj ni ginikò' sô' rukû Ma'an Jesús, ni nitaj àmàn giyichin' ruhuâ sô' si ga'min hue'ê sô' yi'î Ma'an Ña'anj an; ni nga gini'in, daran' nej guiì yùmàn'an nej sa gahuin, ni ùta ga'min hue'ê ninj yi'î Ma'an Ña'anj an.

Jesús ngà Saqueo

19 Ni gatûj Ma'an Jesús ruhuâ yuman' snà'ànj Jerikó, ni gachinj hua ruhuâ yuman' snà'ànj dânj. ²Ni gini'in 'ngò síchij gù'nàj Saqueo, ni huin sô' sí a'nin' riñan nej sí ga'nej san'anj an ni huin sô' 'ngò sí yiru'huee, ³ni ùta huin ruhuâ sô' gini'in sô' Ma'an Jesús; sanì na'hue gini'in sô' dadin' ùta mân nej guiì rigiì, dadin' hua nikà' sô'. ⁴Ni gunânj sô' ga'anj sô' ne' ñaan, ni gahui sô' raa 'ngò chrun gù'nàj sicómoro dadin' ruhuâ sô' gini'in sô' Ma'an Jesús; dadin' hiuj dânj gachinj ga'an. ⁵Ni nga guchi' Ma'an Jesús hiuj dânj, ni ganahui ñanj ni gini'hia raa chrun dânj, ni gini'in si hiuj dânj tá síchij Saqueo, ni gata gunin sô':

—Saqueo, ùta hio gananj', dadin' ñan' hiaj ni dukuât guna nanj ánj.

⁶Hiô' ni nda nanè chre gananj' sô', ni ùta ganahuin nihià' ruhuâ sô' ni ganahuin ra'a sô' Ma'an Jesús. ⁷Ni nga gini'in a'ngô nej sí dânj nej nânj, ni gayi'ì nej sô' ni ga'min nej sô' yi'î Ma'an Jesús ni gataj nej sô' ganakaj dugui' sij ni gatûj sij dukuâ 'ngò sí gi'hiaj gakin'in. ⁸Hiô' ni ganayumàn Saqueo, ni gananikin' gahia sô' ni gataj sô' gunin Ma'an Jesús:

—Hiaj rû'huaj Señor, ni nàgà'huìj da'aj nej si'hia ra'a nej guiì gàniki; ni si hua 'ngò riñan nej guiì gi'hiaj tuj, ni nda ga'anj naruhuej sa gi'hiaj tuj dânj riñan ninj nanj ánj.

⁹Gataj Ma'an Jesús:

—Hiaj guyumân sa gi'hiaj gananj' sô' nne ruhuâ hue' nânj; dadin' da'ní sachij Abraham huin sô'. ¹⁰Dadin' ga'na' nà'nà'huìj ni ga'na' gi'hia si gananj' nej guiì ga'anj ni'hia.

Nuguan' rán a'min rayi'í san'anj aga'a

¹¹ Nì nga nìn' gunìn nej guì nej nuguan' nânj, nì ga'min Ma'an Jesús 'ngo nuguan' ráan, dadin' gà' nìkìn' nìchrunj ñan nngaj yuman' Jerusalén, nì ganìn' ruhuâ nej guì si ùta ra'ñanj ga'na' ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan ninj. ¹² Hiô' nì gata: —'Ngo sí dânj nì huin sô' sí ga'nìn' doj riñan nej dugui', nì ga'anj sô' 'ngo yuman' nngaj nda gan', guendâ ganahuin ra'a sô' 'ngo sun yàkàan ginikaj sun sô'. ¹³ Nì ganakín sô' nej chí' nej si-musù sô', nì ga'hui' sô' sa'anj ùta du'huee riñan nej sí dânj nì gataj sô' gunìn nej sí dânj: “Gi'hiaj nej suj lesia ngà si-sàn'àn dadin' gà'àn nda gàn' xi sanì gùnùmàn ñún.” ¹⁴ Sanì gininj 'ì sí nânj riñan nej sí huin si-musù sô', nì nga rukù sô' ga'anj sô' nì ga'nín nej sí musù dânj ga'anj 'ngo sí ginikaj si-nùguàn' nej sô' riñan sí nìkaj sun nìko doj nì gataj sí dânj: “Nun garan' ruhuâ nej ñúnj si ginikaj sun sí nânj riñan nej ñúnj.” ¹⁵ Ngo gui dânj nì nanikàj sí nânj gunumân sô', nì ne' rùkù nga gisíj ganahuin ra'a sô' suun, nì ganakín sô' ga'na' nej sí musù riñan ga'hui' sô' san'anj an, dadin' ruhuâ sô' gini'in sô' dàj nìko gi'hiaj ganan da' go'ngo nej sí dânj lesia ngà si-san'anj sô'. ¹⁶ Nì ga'na' sí sìnìin nì gataj sô': “Señor, ganata' a'ngô chí' sa'anj yichrá si-san'anj rè' gi'hia.” ¹⁷ Nì gataj síchìj a'nìn' dânj: “Dùgùnàj gi'hiâ' nì huín' 'ngo musù sà'a; dadin' doj girikìj ra'â' sanì ùta hue'ê dugumín' sa girikìj, hiaj nì ginikaj sun' riñan chí' yuman' snà'ànj an nanj ánj.” ¹⁸ Ga'na' sí huìj i nì gataj sô': “Señor, ganata' a'ngô un'un' san'anj an yichrá si-san'anj rè' gi'hia.” ¹⁹ Nì gataj síchìj a'nìn' dânj: “Hiaj nì ginikaj sun' riñan ùn'ùn' yuman' snà'ànj an.” ²⁰ Nì ga'na' sí huà'nìnj in nì gataj sô': “Señor, huê si-san'anj rè' 'na' nânj, dadin' ga'nín ginun sà' si-san'anj rè' ruhuâ 'ngo mãñun; ²¹ dadin' yu'huí ni'ín Ma'ân rè', dadin' ùta huê Ma'ân rè' nì ganakaj rè' sa'anj nun gà'nìnj sà' rè', nì gunutâ rè' ñan nun gunun rè'.” ²² Hiô' nì gataj Ma'an síchìj a'nìn' dânj: Musù a'nan'an huín', dadin' ngà si-nùguàn' nì ganakaj guendâj nì gini'ín sì huín' sí gakìn'in. Nì gà' ni'ín' sì huín' 'ngo sí hue,

dadin' ganakâ sa'anj nun gâ'nînj sà'àj, nî gunutá tan'an ñan nun gùnùnj; ²³ Nùnj huin saj nî nun gâ'anj gâ'nînj' si-sàn'àn ruhuâ 'ngò banko, nî nga gùnùmànj nî ganahuin ra'â si-sàn'àn ngà sa'anj ganata' raj gâ' ûnj. ²⁴ Nî gataj síchij a'nînj' dânj gunînj nej sí màn riñan sô': "Gâ'ne nej suj san'anj an riñan sí dânj, nî nàgà'huì' nej suj riñan sí nîkaj chí' san'anj an nanj ánj." ²⁵ Nî gataj nej sí dânj: "Señor, sanî gâ' nîkaj sí nânj chí' san'anj an nanj ánj." ²⁶ Sanî nanikàj rey dânj nî gataj sô': "Nùnj taj si daran' sí nîkaj, nî ganahuin ra'a sô' doj; sanî sí nitaj si nîkaj nî doj sa huà riñan sô' dânj nî giyî'ne riñan sô'. ²⁷ Nî huê danj nanj ginikaj nej suj nej sí unînj' ngàj, nej sí nun gâ'huej si ginikaj sùnj riñan nej sô', nî gâ'nè' nej suj yihiâ nej sí dânj riñanj."

**Ûta a'min hue'ê nej guîi yi'î Ma'an Jesús nga gatu hua
ngà ninj ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén**
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Nga gisîj ga'min Ma'an Jesús nej nuguan' nânj, nî ga'an ñan nngaj yuman' snà'ànj Jerusalén. ²⁹ Nî nga huaj gahuin nîchrunj ñan nngaj yuman' Betfagé, ngà yuman' Betania, ñan nîkînj' kij màn nej chrun Olibo, nî ga'nînj ga'anj huîj sí ga'na' gahuin chrun riñanj. ³⁰ Nî gata gunînj nguèj sí dânj:

—Gâ'anj nguèj suj yuman' nngaj ne' ñan ñan nîkînj' nê' nânj, nî nga gatu nguèj suj ruhuâ yuman' dânj, nî gànàrì' nguèj suj 'ngò urruj u nî anumin xuj nîkînj' xuj hiuj dânj, nî gâ' si 'ngò síi nun gitàj yichrá xuj; nî ganachi nguèj suj nî ginikaj nguèj suj gâ'na' nguèj suj xuj riñanj. ³¹ Nî sí huà 'ngò sí gâchînj na'anj nî gataj sô', nùnj huin saj nî ganachi nguèj suj urrûj dânj rà'aj. Nî huê dânanj gataj nguèj suj, Ma'an Señor gîni'ñanj xuj nanj ánj.

³² Huê danj nî ga'anj nguèj sí gunînj sun gi'hiaj Ma'an Jesús, nî nîkînj' yàngà' urruj u hiuj dânj ganari' nguèj sô' dàj rûn' gataj Ma'an Jesús. ³³ Nî nga ganachi nguèj sô' urrûj dânj nun nguèj sô', nî gataj nej sí dân urruj dânj:

—Nùnj huin saj nî ganachi nguèj suj urruj dânj rà'aj.

³⁴ Nì gataj nguèj sô' gunin nej sí dânj:

—Ganachi nguèj ñûnj dadin' Ma'an Señor ginì'ñanj xuj.

³⁵ Nì nìkaj nguèj sij urrûj dânj ga'na' nguèj sij riñan Ma'an Jesús; nì nga gisîj guta' nej sij atsîj nìke nej sij yichrá xuj, nì guta' nej sij Ma'an Jesús yichrá yô'. ³⁶ Nì nga ñin' aché Ma'an Jesús hua nì guchruj nej sij ruhuâ chrej ñan gachinj hua atsîj nìke nej sij. ³⁷ Nì nga huaj gùchì' nej sij ñan nanikò' nìnj yi'î kij ñan màn chrun Olibo, nì ùta ganahuin nìhià' ruhuâ daran' nej sí rìgì ga'na' gahuin chrun riñan Ma'an Jesús, nì gayi'ì nej sô' nì ga'min nùkuaj nej sô' nì ga'min hue'ê nej sô' riñan Ma'an Ña'anj an rayi'î daran' nej sa sà' gini'in nej sô' gi'hiaj Ma'an Ña'anj an. ³⁸ Gataj nej sô':

—Ùta hue'ê huà sa gi'hiaj Ma'an Rey ga'nín Ma'an Ña'anj an ga'na' riñan nê'; nì ga' ñin'inj yàtà'a, nì ganakaj guendâ nej guì si Ma'an Ña'anj an huin sa nìkaj sun.

³⁹ Hiô' nì gataj ñaj nej sí fariseo 'na' siganînj nej sí rìgì:

—Maestrûj, dugunin gà'ì rè' si ñin' gane du'hua nej sí 'na' gahuin chrun riñan Ma'an rè' nanj ánj.

⁴⁰ Nanikàj, Ma'an Jesús, nì gata:

—Ñûnj taj nì nùnj huin si ñin' gane du'hua nej sij, sanì gayi'ì nej hièj nì gajuaj ninj nanj ánj.

⁴¹ Nì nga guchi' Ma'an Jesús nìchrùn' ñan nngaj yuman' snà'ànj Jerusalén, nì nga gini'in yuman' snà'ànj dânj, nì gayi'ìj nì dugue'e rayi'ì yuman' snà'ànj dânj. ⁴² Nì gata:

—Si ga'hue nì gayakaj guendâ', o' si man gui hiaj, ahuin sa gi'hiaj ga'hue ganahuin ñin'inj ruhuâ'. Sanì huà huìj nì na'hue garan da'nga' ruhuâ' mánj. ⁴³ Dadin' gùyùmàn gui, nì nda ganikaj ne' rùkù' gimàn nej sí gùnìn' gà', nì gi'hiaj nej sij yingâ hièj ganikaj ne' rùkù', nì daran' ñan huaj nej chrej e garan nej sij, ⁴⁴ Nì gi'hiaj nej sij si ganatu' riñan hio'óo, nì huè danj nanj dagahui' nej sij nej da'nít màn ruhuâ dukuât, nì si gudunâj nej sij si gitàj dugui' nej hièj yichrá nej dugui'ij gà' mánj, guendâ nun ga'hue ganani'in' diû ga'na' Ma'an Ña'anj an riñan'.

Nagi'hiaj sà' Mạ'an Jesús ruhuâ nuhûi niko nne Jerusalén
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Nị gatûj Mạ'an Jesús ruhuâ hue' huin nuhûi niko, nị gayi'ij nị girij ne' ye'e daran' nej guì gudu'huêj nej rasuun nị nej guì girânj nej rasuun. ⁴⁶ Nị gata gunin nej guì:

—Huê danj taj riñan ñanj: “Dukuá nị huin hue' ñan ga'min nej guì ngà Mạ'an Ña'anj an huin”; sanị nej suj nị nagi'hiaj nej suj si ganahuin huej hue' ñan màn nej sí tųu.

⁴⁷ Nị daran' nej gui gidigân Mạ'an Jesús ruhuâ hue' huin nûhui nne yuman' snà'ànj Jerusalén; sanị ùta huin ruhuâ nej rej huin ñaan ngà nej sí chrun ley nị nej síchij huin ñan riñan yuman'an guendâ dagahui' nej sô' Mạ'an Jesús. ⁴⁸ Sanị na'hue gànàrì' nej sô' dâj gi'hiaj nej sô', dadin' da' hua gè yuman'an ùta garan' ruhuâ gunin nej nuguan' ga'min Mạ'an Jesús.

Ga'min Mạ'an Jesús dâj rûn' ga'min sí nịkaj suun
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

20 Gahuin 'ngo gui dânj, nga nne Mạ'an Jesús gidiganj riñan nej guì yùmàn'an ruhuâ hue' huin nûhui, nị ganataj si-nùguàn Mạ'an Ña'anj an riñan ninj, nị guchi' nej rej huin ñaan nị nej sí chrun ley ngà nej síchij achij i. ² Nị ga'min nej sô' nị gataj nej sô': Gataj sò':

—Ahuin sun nikaj' nị gi'hiâ' dânanj. Nị ahuin si girikî sun nânj riñan' nị gi'hiâ' dânanj áj nînj.

³ Nanikàj Mạ'an Jesús, nị gata:

—Huê danj nanj gâchìnj na'an 'ngo nuguan'an nej suj nej; nị dụnanikàj nej suj nuguan' gâchìnj na'an riñan nej suj stj nînj: ⁴ Nga duguata' nne Juan nej guì, nị Mạ'an Ña'anj an gataj duguata' nne sij nej guì nî', si nej sí gataj duguata' nne sij sà'.

⁵ Hiô' nị ganarísna'anj nej sij rayi'f nuguan' nânj, nị gataj nej sij:

—Si gataj nê', si Mạ'an Ña'anj an ga'nin' sun riñan sô', hiô' nị gataj sij gunin nê': “Nùnj huin saj nị nun gùyùmàn ruhuâ

nej suj ni'in nej suj sô' rà'aj." ⁶ Nì si gataj nê', sî nej sí gataj gunin sô', nì garrun daran' nej guì yùmàn'an hiěj nê'; dadin' yitinj guyumân ruhuâ ninj si Juan huin 'ngô si-profeta Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

⁷ Nì dunanikàj nej sij nuguan'an nì gataj nej sij, si nun ni'in nej sij ahuin sa ga'hui' sun dânj ra'a Juan. ⁸ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Huê danj nanj ñunj nì sî ga'hue gata gunin nej suj ahuin sa rikî sun nânj ra'á nì gi'hia dânanj mánj.

Nej musû kij huua

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Orâ dânj nì gayi'ì Ma'an Jesús ga'min 'ngô nuguan' ráan riñan nej guì yùmàn'an nì gata:

—Sí yiru'hue huin 'ngô sí dânj nì gunun sô' chrun uba, sanj giri'inj sô' riñan nej sí gi'hiaj sun ngà nej chrun uba, ne' rùkù nì gahui sô' nì ga'anj gan' sô' nì gahuin ran sô' úta nìko diú.

¹⁰ Nì nga guyumân diú gane nej chruj uba nì ga'nin sô' 'ngô sí huin si-musû sô' ga'anj riñan nej sí gi'hiaj sun ngà nej chrun uba; guendâ ganahuin ra'a sô' nej chruj uba gànunj riñan sô'; sanj do' si ga'hui' nej sij ni'hiaj sí musû nânj, nì gana'nin nej sij nan' sô' nì huà chre sô' huaj nan' sô' ñan nne si-yiru'hue sô'. ¹¹ Nì ga'nin ñûn sí yiru'hue dânj ga'anj a'ngô sí huin si-musû sô'; sanj huê daj rûn' ga'hui' nej sij ni'hiaj sí musû ga'anj sinin huê danj ga'hui' nej sij ni'hiaj sí nânj, nì gana'nin nej sij nan' sô' nì huà chre sô' huaj nan' sô' ñan nne si-yiru'hue sô'. ¹² Nì ga'nin ñûn sí yiru'hue nânj ga'anj a'ngô si-musû sô' sí huà'ninj in; sanj huê daj rûn' gi'hiaj nej sij ngà nguèj sí ga'anj sinin dânj, huê danj giri nej sij ne' y'e sí nânj, nì guduran' yi'ì nej sij sô'.

¹³ Hiô' nì gataj sí yiru'hue huin si'hiaj nej chrun uba: “Nunj huin si gi'hia hiaj rà'aj. Gà'nin Ma'an da'nî sô' úta 'ì ruhuâj ga'anj; nì nga gini'in nej sij Ma'an sô', nì ginikaj chrej nej sij ngà sô' si ruhuaj nanj ánj.” ¹⁴ Sanj nga gini'in nej sí gi'hiaj sun

riki nej chrun uba da'ní sí yiru'hue nânj, nî ganarîsna'anj nej sô' nî gataj nej sô': "Sí nânj huin sí ganahuin ra'a nej chrun uba; nî ga'na' nej suj nî dagahui' nê' sij, nî ganahuin si'hiô' nej chrun uba nanj ánj." ¹⁵ Huê danj nî giri nej sij ga'anj da'ní yiru'hue dânj ne' ye' ñan màn nej chrun uba, nî dagahui' nej sij sô'.

Hiô' nî gachín na'anj ma'an Jesús.

—Nî núnj huin sî gi'hiaj, yiru'hue huin si'hiaj nej chrun uba nânj ngà nej sí nânj rà'aj. ¹⁶ Ga'na' sí yiru'hue nânj nî dagahui' sô' nej sí gi'hiaj sun riki nej chrun uba, nî nàgà'huì' sô' nej chrun uba nânj ra'a a'ngô nej sí gi'hiaj suun.

Nga gunin nej sí màn hiuj nânj nej nuguan' nânj, nî gataj nej sô':

—Ña'anj an gurugũnu'unj nî sî girûn' dânanj mánj.

¹⁷ Sanî ùta sà' gini'hiaj Ma'an Jesús riñan nej sij, nî gata:

—Dàj nnunj riñan ñanj rà'aj.

Hiěj gudunâj nej sí gi'hiaj nej hue'e,

nî huej huin hiěj sinin tàj sikûj hue'e.

¹⁸ Daran' nej guìl gininj riñan hiěj nânj, nî gỳyitìn' nìn' ninj gi'hia; sanî nej guìl yìchràj gàtà' hiěj nânj nî ganahuin ninj hio'ó hiaj gi'hia nanj ánj.

Gidigân Ma'an Jesús rayi'í san'anj kuestu

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Orâ dânj, nî ùta huin ruhuâ nej rej huin ñaan ngà nej sí chrun ley gida'a nej sô' Ma'an Jesús, dadin' garânj da'nga' ruhuâ nej sô' si riñan nej sô' ga'min Ma'an Jesús nuguan' rán nânj; sanî guyu'huì' nej sô' ni'in nej sô' nej guìl yùmàn'an.

²⁰ Hiô' nî guendâ ruhuâ nej sô' gànàrì' nej sô' 'ngô nuguan' gachej, ga'min Ma'an Jesús nî ga'nín nej sô' ga'anj nej dugui' nej sô' nî man si gi'hiaj nej sô' si sí nìkaa huin nej sô', da'nga nî ga'hue garan ruhuâ nej sô' yi'í Ma'an Jesús riñan nej sí nìkaj suun ngà riñan nej síchj achij i. ²¹ Nî gachín na'anj nej sô' nî gataj nej sô':

—Maestrû, ni'in nej ñûnj si daran' diû ga'min Ma'ân rè' nî gidigân Ma'ân rè' nuguan' yàngà'a, nî nitaj si gi'hiaj ninîn Ma'ân rè' nej guiî riñan nej dugui' ninj. ²² Dùgùnàj huaj si gè'huì' nej ñûnj san'anj huin kuestu ra'a César nî', si nitaj si dùgùnàj huaj sà'.

²³ Sani garânj da'nga ruhuâ Ma'an Jesús, si do' si ganîn a'nan' ruhuâ nej sij ni'in nej sij Ma'an, nî gata gunîn nej sij:

—Nûnj huin saj nî gayakaj nej suj da'nga'a ngàj rà'aj. ²⁴ Riki nej suj 'ngo san'anj an gini'hiâ staj. Nî ahuin si ñan du'hua nî ahuin siyugui nnûn riñan sa'anj nânj rà'aj.

Nanikàj nej sí dânj nî gataj nej sô':

—Ñan du'hua César nî siyugui sô' nnûn riñanj.

²⁵ Hiô' nî gataj Ma'an Jesús:

—Gè'huì' nej suj riñan César sa'anj huin si'hiaj César, nî gè'huì' nej suj riñan Ma'an Ña'anj an sa'anj huin si-san'anj Ma'an Ña'anj an.

²⁶ Gà' si 'ngo nuguan'an nun gachej ga'min Ma'an Jesús gunîn nej guiî yùmàn'an, huê danj nî ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej sij nga gunîn nej sij nej nuguan' dunanikàj Ma'an Jesús riñan nej sij, nî dín gane du'hua nej sij.

Gachín na'anj nej sij rayi'î guendâ gana'nînj nej nîman (Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Huê danj nî guyumân da'aj nej sí huin yi'nin' gù'nàj saduseo, nî nej sí nânj nitaj si guyumân ruhuâ si gana'nînj nej nîman, nî gachín na'anj nej sô' Ma'an Jesús,

²⁸ —Maestrûj, gachrûn Moisés riñan nej ñûnj, nî si gè'huì' 'ngo sí dânj nî gunâj nika sô' sani nitaj da'ní sô' ga ngà siyànà dânj, nî da'hui dinín sô' ganakaj sô' siyànà minj dânj, da'nga nî ga da'ní sí dânj ngà siyànà nânj nî silíj ga'nga dânj nagane riñan sí yàhuà' gè' gahui' dânj. ²⁹ Ga chij dìnînj nej sí dânj; nî gayakaj sí yàhuà'a nika sô', sani nun ga da'ní sô' ngà nika sô'.

³⁰ Nî ganakaj dinín sô' sí huìj i siyànà gahuin nika sô' dânj, nî huê danj nanj gahui' gè sí nânj sani nun ga da'ní sô' ngà

siyàna nânj. ³¹ Nì ganakaj sí huà'nînj ìn siyàna minj nânj, sanì huê danj nanj gahui' nej chij dìnînj sô' sanì nun ga da'ní nej sô' ngà siyàna nânj. ³² Nì nda ne' rùkù nìn' nì gahui' siyàna nânj. ³³ Nga gànà'nînj nej nîman, nì ahuin go'ngo nej sí nânj gahuin nika siyàna nânj, dadin' nej chij dìnînj sô' gane nìka ngà siyàna nânj rà'aj.

³⁴ Hiô' nì nanikàj Ma'an Jesús, nì gata:

—Nej guiè màn ruhuâ yumiguiè nânj nì gayakaj ninj nika ninj, nì garan ra'a ninj; ³⁵ Sanì nej guiè giri' nì'hiaj gùchì' a'ngô yumiguiè nì nej guiè gana'nînj siganînj nej nîman, nì sî gayakaj ninj nika ninj, nì sî garan ra'a ninj mánj. ³⁶ Nì nitaj àmàn huaj gàhuì' ninj gà' mánj, dadin' dàj rún' huin nej ángel huê danj gahuin ninj, nì gahuin ninj da'ní Ma'an Ña'anj an, dadin' gana'nînj ninj siganînj nej nîman gi'hiaj Ma'an Ña'anj an nanj ánj. ³⁷ Sanì rayi'í guendâ gànà'nînj nej nimân, nì gà' gataj Moisés dàj ga'hue garan da'nga' ruhuâ nè' rayi'í chrun zarza, nga gataj sô' gunìn Ma'an Señor, sò' huin Da'anj Abraham, nì huê' huin Da'anj Isaac, nì huê' huin Da'anj Jacob. ³⁸ Dadin' Ma'an Ña'anj an nì sê Da'anj nej nîman huin mánj, huej huin Da'anj nej guiè huà nì'nà'a, dadin' guendâ Ma'an Ña'anj an nì nùnj huin si gà' gahui' ninj sanì huà nì'nà' daran' ninj nanj ánj.

³⁹ Nì nanikàj da'aj nej sí chrun ley nì gataj nej sô':

—Ûta dùgùnàj hua sa gataj Ma'ân rè' nanj Maestrú.

⁴⁰ Huê danj nì nun ga'huej ruhuâ nej sij gachìnj na'an nej sij gà' mánj.

Ahuin si da'nînj huin Ma'an Cristo rà'aj

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Nùnj huin saj nì gataj nej guiè si da'ní David huin Ma'an Cristo rà'aj.

⁴² Dadin' huê Ma'an David gataj nga gachrún sô' riñan ñanj libré gù'nàj Salmos:

Gataj Ma'an Señor gunìn si-Seño ma'án:

“Gane sò' ra'á ne' huà'àj.

⁴³ Nda gùnùkua gùchrù ga'anj gīngaj nej sí gunin' ngà' riki dakót."

⁴⁴ Nì si David, gataj si huin si-Seño sô'; hiô' nì nùnj huin saj nì gahuin da'ní sô' rà'aj.

Gi'hiaj nej maestrû chrûn ley sa a'nan'an

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Nì gunin daran' nej guì yùmàn'an, nì gataj Ma'an Jesús gunin nej sí 'na' gahuin chrûn riñanj:

⁴⁶ —Ga gudadû nej suj ngà nej sí chrûn ley, dadin' ûta garan' ruhuâ nej sij ginun nej sij atsij yè'è xi gininj nda yihiâ yi'fì nej sij, nì garan' ruhuâ nej sij si gachrûn du'hua nej guì ra'a nej sij, nga nikin' nej sij riñan ra'huee, nì nihia' ruhuâ nej sij ga'anj gane nej sij, riñan chrûn yilâ nikin' dukuán ne' ñan ñan huin nihia sti'niin. ⁴⁷ Ga'nêj nìn' nej sij nej rasun huin si'hiaj nej siyànà minj in, nì gi'hiaj nej sij si ûta niko ga'min nej sij ngà Ma'an Ña'anj an; nì ûta niko kastigu ganahuin ra'a nej sij guendâ gi'hiaj nej sij dānanj nanj ánj.

Ofrenda ga'hui' siyànà minj in

(Mr. 12:41-44)

21 Nì ganachi nikaj ñan Ma'an Jesús, nì gini'in si ga'nin nej sí yiru'huee sa'anj ofrenda ruhuâ chrún nun ofrenda.

² Nì huê danj nanj gini'in Ma'an Jesús ga'nin 'ngô siyànà minj ganiki chre huìj pesu. ³ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Yàngà' hia nìn' tâ, nì siyànà nānj huin ganiki sanì dānanj niko san'anj an ga'huij riñan Ma'an Ña'anj an dadin' ga'huij ngà daran' nimanj gà' da' nej guì yiru'huee nanj ánj. ⁴ Dadin' daran' nej guì nānj ga'hui' ofrenda riñan Ma'an Ña'anj an sanì ga'hui' ninj sa'anj gunâj riñan ninj, sanì siyànà nānj, nì ganiki huin sanì ga'huij daran' sa'anj nika nì san'anj nānj huin san'anj gīranj sa yaj.

**Gataj Ma'an Jesús si duguane nej sij nuhuí nìko nne
ruhuá yuman' snà'ànj Jerusalén**

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Da'aj nej guì ga'min rayi'í hue' nùhui, nì gataj ninj si ùta nìhià' hua hue' dânj ngà nej hiěj nì'hià'a, nì nagì'hiaj nìhià' ninj hue' dânj ngà nej ofrenda ga'hui' nej guì riñan Ma'an Ña'anj an, nì gataj Ma'an Jesús.

⁶ —Rayi'í nej hiěj ganachrâj nej sij nuhuí huà sà' nânj, nì gùyùmàn gui nì sì gitá yichrá dugui'ij, dadin' ganè daran'anj nanj ánj.

Sa gahuin ngà ganahuij yumiguì

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Nì gachín na'anj nej sij, nì gataj nej sij:

—Maestrûj. Àmàn gahuin nej sa gataj Ma'ân rè' dânj rà'aj. Nì ahuin da'nga' ginì'in nej nûnj nga gahuin dàj rûn' gataj Ma'ân rè' rà'aj.

⁸ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Ni'hiaj nej suj nì sì gidigañu'unj nej sí nej suj; dadin' ga'na' ùta gà'ì nej sí nì garan sun nej sô' siyuguí nì gataj nej sô': “Ñunj huin Ma'an Cristo”; nì “Gà' gahuin nichrun' diú.” Sanì sì ga'anj nej suj ngà nej sô' mánj. ⁹ Nì nga gunìn nej suj si gùtá' nej sí nì gahuin sañuun, nì sì guyu'hui' nej suj; dadin' huà nìñan si gà' sinìn gahuin nej nânj.

¹⁰ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Nì gunìn' 'ngo país ngà a'ngô país nì gunìn' ngo rey ngà a'ngô rey. ¹¹ Nì ùta nùkuaj ga'huij nûn, nì ga yi'naa, nì ga yi'ii; nì ùta yu'huí' gahuin nìn' gàchrà' nì ga gà'ì nej da'nga'a ne' yàtá'a.

¹² Sanì nga nìn' gachin gisìj nej nuguan' nânj nì gida'a nej sij nej suj, nì gata' ra'a nej sij nej suj, nì nàgà'huì' nej sij nej suj ra'a nej rej nìkìn' riñan nùhui, nì gachrì nej sô' dukuâ ga'a nej suj, nì ginikaj nej sô' ga'anj nej sô' nej suj riñan nej rey nì riñan nej sí nìkaj suun rayi'í siyugui Ma'án. ¹³ Hiô' nì nga giran' nej suj dānanj nì ganānìn nej suj rayi'í riñan nej sí nìkaj

suun. ¹⁴ Sani sî nadigi'ñûn sîñin nej suj ngà ruhuâ nimân nej suj dâj duna'huej nej suj rayi'î nej suj mánj; ¹⁵ dadin' rikìj nuguan'an ga'min nej suj nî dâj rûn' ga'min nej sí chrûn nîn' rûhua, huê danj ga'min nej suj nî sî giri' nej sí dânj nuguan'an dñanikàj nej sô' riñan nej suj. ¹⁶ Nî rej nej ma'an nej suj garan ruhuâ rayi'î nej suj, nî garan ruhuâ dinín nej suj rayi'î nej suj, garan ruhuâ nej dugui' nej suj rayi'î nej suj, nî garan ruhuâ nej sí nîkaj dugui' ngà nej suj rayi'î nej suj; nî dagahui nej sô' da'aj nej suj; ¹⁷ gininj 'î daran' nej suj riñan nej sij rayi'î siyuguí. ¹⁸ Sani sî ga'anj nî'hia gà' sî 'ngo rîn huê ahui nej suj mánj. ¹⁹ Ga nùkuaj ruhuâ nej suj da'nga nî gi'hiaj nej suj si gananin ma'an nimân nej suj.

²⁰ 'Sani nga ginî'in nej suj si nda ganikàj chre gimàn stâdu rukû yuman' snà'ànj Jerusalén, hiô' nî ginî'in nej suj si gà' guyumân diû ganahuij yuman' snà'ànj dânj. ²¹ Hiô' nî nej suj nne Judea, nî gunanj nej suj ga'anj nej suj riki kij î; nî nej suj nne ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén nî gahui nej suj ruhuâ yuman' snà'ànj dânj ga'anj nej suj a'ngô yuman'an; nî nej suj nun gi'hiaj sun kij î, nî sî na'na' nej suj ruhuâ yuman' snà'ànj nânj gà' mánj. ²² Dadin' nej gui nânj gahuin nej gui sañun, da'nga nî gîsij daran' nuguan' nnùn riñanj ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ²³ Sani ûta giran' sañun nej siyànà nûn rîki, nî nej siyànà nîkaj ne'ej nîn' gutsi nga gùyumàn gui dânj, dadin' ûta giran' sañun nej gui mán riñan hio'ó nânj, dadin' ga'na' 'ngo sañun nîko xi riñan ninj. ²⁴ Nî gâhui' da'aj nej gui, nî a'ngô da'aj ninj ginikaj nej sí dânj ga'anj nej sô' a'ngô nej yuman' mán ruhuâ yumigui; nî gùrùn nej sí nàsìnùn un ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén, nda ganahuij diû ginikaj sun nej sô'.

Ga'na' ñûn Ma'an Jesús

(Mt. 24:29-35,42-44; Mr. 13-24-37)

²⁵ 'Hiô' nî gùrùgui' da'nga'a riñan gui, nî gùrùgui' da'nga'a riñan ahuii nî gùrùgui' da'nga'a riñan nej ati'î, nî ûta

guyu'hui' nej guiì, nì ùta gùrùguè' chì' ruhuâ ninj dadin' ùta garin̄ gahuin du'hua nne ña'anj nì ùta nàyùmàn nne ña'anj;
²⁶ nì nda gin̄inj rumin' nej guiì guendâ guyu'hui' ninj rayi'î nej sa gahuin nì ùta gahuin ruhuâ ninj rayi'î a'ngô nej sa gahuin riñan nej sa màn riñan hio'óo; dadin' gèsikì' nej sa nùkuaj màn ne' yàtà'a. ²⁷ Hiô' nì gin̄i'in ninj Da'ní Ma'an síi, dadin' gùyùmanj riñan nnga nì ùta niko hua sun gin̄ika nì nda raan chre huaj nga ga'naj. ²⁸ Nga gayi'ij gahuin nej nânj, nì gan̄anikìn' ran nej suj nì gan̄achi nikaj ñan nej suj, dadin' gà' 'na' gahuin nìchrùn' sa gi'hiaj gan̄anin nej suj.

²⁹ Nì ganata' Ma'an Jesús a'ngo nuguan' ráan nì gata:

—Gin̄i'hiaj nej suj dàj huà chrun ìgu ngà daran' nej chrun.

³⁰ Nga 'na' gèsij koj ra'a nej chrun dânj, nì gin̄i'in nej suj, si gà' 'na' gahuin nìchrùn' diù ña'an. ³¹ Huê danj nanj nej suj, nì nga gin̄i'in nej suj gahuin nej nânj, nì garan da'nga' ruhuâ nej suj si gà' 'na' gahuin nìchrùn' Ma'an Ña'anj an guendâ gin̄ikaj sunj riñan nej suj.

³² 'Yàngà' hia nìn' gata, nì dàñùn gahuin nej nânj nga nìn' gachin gan̄ahuij nej guiì màn riñan hio'óo. ³³ Gan̄ahuij yàtà'a ngà hio'óo, sanì dàñùn gahuin daran' sa taj riñan ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

³⁴ 'Ga gudadû nej suj ngà ma'an nej suj, nì gin̄i'hiaj nej suj nì sî ganahuin tsì nimân nej suj gi'hiaj gakìn'in, nì sî go'o nej suj nne berente nì sî gahuin ta'u ruhuâ nej suj guendâ ga gà'ì nej rasun màn ruhuâ yumiguiì nânj riñan nej suj, dadin' sî gin̄i'in da'nga' nej suj gùyùmàn gui dânj riñan nej suj mánj.

³⁵ Dadin' dàj rùn' gana'mân yinùu huê danj gùyùmàn diù dânj riñan nej guiì màn nìn' gàchrà' ruhuâ yumiguiì. ³⁶ Dugumîn hue'ê nej suj ma'an nej suj riñan gakìn'in, nì ga'min nej suj ngà Ma'an Ña'anj an daran' diù nì gurugũnu'un nì gan̄anin nej suj riñan nej sañun gan̄a'a, huê danj gi'hiaj nej suj da'nga nì ga'hue gan̄ikìn' ran nej suj riñanj nga gùyùmàn gui dânj nanj ánj.

³⁷ Nì ne' guni'ñanj an gidigân Ma'an Jesús ruhuâ hue' huin nùhui; nì ne' ñan'an ga'anj Ma'an, riki kij gù'nàj olibo. ³⁸ Nì ne'

nìgan' daran' nej gui ga'na' da' hua gè yuman'an ruhuâ nùhui guendâ ruhuâ ninj gùnìn ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an.

Gi'hiaj yugui nej sij gida'a nej sij ni dagahui' nej sij Ma'an Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 'Na' gahuin nichrun' gi'ñanj pascua, nga yâ nej sij rachrún nitaj si 'nìnj chru dunu'man'an. ² Nì nana'hui' nej rej huin ñaan ngà nej sí chrún ley dàj gi'hiaj nej sô' ga'hue dagahui' nej sô' Ma'an Jesús; sanì guyu'hui' nej sô' ni'in nej sô' nej guì yùmàn'an.

³ Nì gatùj sichre ruhuâ nimân Judas, nì huê sô' gù'nàj Judas Iscariote, nì sí nânj huin 'ngò nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrún riñan Ma'an Jesús. ⁴ Sí nânj ga'anj ga'mìn ngà nej rej huin ñaan, nì ngà nej sí a'nìn' riñan nej sí dugumìn riñan hue' huin nùhui, dàj gi'hiaj sô' ga'hue nàgà'hui' sô' Ma'an Jesús. ⁵ Nì ùta gahuin nìhià' ruhuâ nej sí dânj, nì guchi' nej sô' 'ngò du'hua sí ga'hue gà'hui' nej sô' san'anj an riñan Judas. ⁶ Nì garânj yina sô' nì nana'hui' sô' dàj gi'hiaj sô' nì sị gini'in nej guì yùmàn'an nga nàgà'hui' sô' Ma'an Jesús.

Ga'nìn' sun Ma'an Jesús si gida'a nej sij Sena

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

⁷ Nì guyumân gui nga ya nej sij rachrún nitaj si 'nìnj chru dunu'man'an, nì gi'ñanj nânj ña'an huaj si gàhui' 'ngò matsij 'nìnj in ya nej sij pascua. ⁸ Nì ga'nín' Ma'an Jesús ga'anj Pedro ngà Juan, nì gata gùnìn nguèj sô':

—Ga'anj nguèj suj nì gi'hiaj yugui nguèj suj sa ya nê' gi'ñanj pascua.

⁹ Nì gataj nguèj sô':

—Dànè' garan' ruhuâ Ma'ân rè' si gi'hiaj yugui nguèj ñùnj rà'aj.

¹⁰ Nì gataj Ma'an Jesús gùnìn nguèj sij:

—Gìnì'hiaj nguèj suj nì nga gatù nguèj suj ruhuâ yuman' snà'anj an nì gànàrì' nguèj suj 'ngò sí dânj nì ata sô' 'ngò sigù

nun nnee huaj sô'; nî ginikò' nguèj suj ga'anj nguèj suj nda ñan nne hue' gatu sô', ¹¹ nî gataj nguèj suj gunin sí dùkuà hue' dânj: “Ma'an Maestrû ga'nín 'na' nguèj ñúnj nî gataj sô': Dànè' nne hue' ñan yàj ngà nej sí 'na' gahuin chrún riñanj rà'aj.”

¹² Hiô' nî gidigân sí dânj 'ngo hue' ganata' hua niko nî gà' hua yugui'; nî hiuj dânj gi'hiaj yugui nguèj suj ya nê'.

¹³ Huê danj, nî ga'anj nguèj sí dânj, nî ganari' nguèj sô' daj rún' gataj Ma'an Jesús; nî hiuj dânj gi'hiaj yugui nguèj sô' gi'ñanj pascua ya nej sij.

¹⁴ Nî nga gisîj orá ya nej sij, nî ga'anj gane Ma'an Jesús yi'nín mesa, ngà nej sí ga'anj gidigân sinin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹⁵ Nî gata:

—Úta huin ruhuáj yàj ngà nej suj gi'ñanj pascua nga nín' gachin gahuíj. ¹⁶ Dadin' si yâj ngà nej suj gà' mánj, nda gùyùmàn diú ga'na' ginikaj sun Ma'an Ña'anj nne yàt'a.

¹⁷ Nî nga gisîj gida'a Ma'an Jesús basu nun nne bino, nî ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nî gata:

—Gida'a nej suj basú nânj nî gùnùchrà' da'aj nej suj riñan da' go'ngo nej suj; ¹⁸ dadin' ñúnj taj gunin nej suj nî nitaj àmàn gò'òj nne chruj uba, nda ga'na' ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan daran' nej guiì màn ruhuâ yumiguiì.

¹⁹ Nî gida'a rachrúun nî ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nî guchra' da'a nî ga'huij ra'a nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nî gata:

—Nânj huin nneè kú nî riñan nej suj ganaru'huej, nî ya nej suj rachrún nânj nî ganānun ruhuâ nej suj ni'in nej suj ñúnj.

²⁰ Nî nga gisîj yâ sti'nín nej sij nî huê danj nanj gida'a basu nun nne bino nî gata:

—Sa nun ruhuâ basu nânj huin tún nî nânj huin nuguan' nagí'hiaj nàkàj ngà nej suj, dadin' huê rayi'î nej suj huin gañan nanj ánj.

²¹ Saní ñan tàj ra'á, nî huê hiuj dan tá ra'a sí nàgà'huì' ñúnj.

²² Yàngà' hia nín' nî hua gà'àn, daj rún' giyi'nín' suun rayi'í; saní úta gīran' sañun sí nàgà'huì' ñúnj.

²³ Hiô' ni gayi'i nej sí 'na' gahuin chruun ni ganarísna'anj nej sô' siganînj nej ma'an nej sô' ni gataj nej sô', ahuin go'ngo nej sô' huin sí nàgà'hui' Ma'an Jesús.

Ahuin go'ngo nej sij gahuin sí a'nin' doj

²⁴ Ni huê danj nanj gunin' nej sí 'na' gahuin chruun rayi'i guendâ ahuin go'ngo nej sô' gahuin sí huin ñan doj siganînj nej sô'. ²⁵ Sani gataj Ma'an Jesús:

—Nej rey nikaj sun riñan nej país ni gahuin achij nej sô' riñan si'hiaj nej guiè màn ruhuâ país dânj, ni sí nikaj sun riñan nej guiè màn ruhuâ país dânj gataj si huin nej sô' sí sà'aj; ²⁶ sani si ga'hue danj gaj siganînj nej suj mánj, ni sí gahuin achij riñan nej suj ni gahuin sô' sí huà lij doj siganînj nej suj, ni sí ginikaj sun riñan nej suj, ni gahuin sô' 'ngo sí gunanj gitsi riñan nej suj. ²⁷ Dadin'. Ahuin sí huin sí a'nin' doj gataj nej guiè rà'aj. Sí gunânj gi'tsi huin ní' si sí nne yi'nín mesa huin sà'. Sê sí a'nin' doj huin sí nne yi'nín mesa gataj nej guiè rà' saj ûn'. Sani ñunj ni nné siganînj nej suj sani huín 'ngo sí gunânj gitsi riñan nej suj.

²⁸ Sani nej suj ni gunukuaj nej suj gane nej suj ni nun gudunâj nej suj ñunj nga giran' sàñunj mánj. ²⁹ Ni rikj suun ni ginikaj sun nej suj riñan yumiguèi, dàj rûn' girikî Ma'an Rê suun ginikaj sùnj riñan yumiguèi. ³⁰ Da'nga ni ya nej suj ni go'o nej suj ñan gané ginikaj sùnj, ni gane nej suj riñan chrun yîla ni ginikaj sun nej suj riñan nej yùhuìj nej yi'nin' huin da'ní Israel.

Gataj Ma'an Jesús si gùyùmàn 'ngo ora ni gataj Pedro si nun ni'in sô' Ma'an (Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Gataj Ma'an Señor:

—Simón, Simón, ni'hiaj sò' dadin' gachín sichre nej suj guendâ gayaka da'nga'a ngà nej suj ni nagunanj nej suj dàj rûn' gi'hiaj nej síi nga nagunan' nej sij trigu. ³² Sani gà' gachín

nì'hia riñan Ma'an Ña'anj an rayi'f', sisì sị gininaj ruhuâ'; nì nga nanikàj ruhuâ' nì gana'min' ngàj, nì gi'hiâ' si ganahuin nùkuaj nej dinínt.

³³ Nì gataj pedro gunin Ma'an Jesús: Señor, hua ruhuâj ga'an ngà Ma'ân rè' sanì sê man dukuâ ga'a mánj, dadin' hua ruhuâj gahuij ngà Ma'ân rè'.

³⁴ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Pedro, tâ sị huê gè gui hiáj, nga nìn' gachin gaguaj dê'loj o, nì gà' gisij huà'nìnj gataj' si nun ni'f'n' nùnj.

**Nga ga'anj nej suj nì ga'hue ginikaj nej suj nnanj,
sichran'an nì yíti ga'anj nej suj**

³⁵ Nì gataj Ma'an Jesús gunin nej sí ga'na' gahuin chrùn riñanj:

—Nga ga'nìn ga'anj nej suj nì nun ga'hue si ginikaj nej suj nnanj, nì sichran'an, kanj, nì hua 'ngo sa gachin riñan nej suj nanj nî':

Gataj nej sij:

—Nitaj nùnj gachin riñan nej nùnj man Señor.

³⁶ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Sanì hiáj nì sị hua 'ngo nej suj hua nnanj gi'hiaj, nì ga'hue ginikaj nej suj ga'anj nej suj, nì ga'hue ginikaj nej suj sichran'an ga'anj nej suj, nì si nitaj yíti nikaj nej suj nì ga'hue gudu'hue nej suj atsij nìke nej suj nì giran nej suj 'ngo yíti ginikaj nej suj. ³⁷ Dadin' ña'an huaj si gisij daran' nej nuguan' gachrùn nej sô' rayi'í dadin' huê danj taj riñan ñanj: “Gi'hiaj nej sij ngà sô' dàj rùn' gi'hiaj nej sij ngà nej sí gakìn'in.” Dadin' dàj rùn' taj riñan ñanj rayi'í nì huê danj gahuin niñan nanj ánj.

³⁸ Hiô' nì gataj nej sí 'na' gahuin chrùn:

—Señor, hiuj nan nngaj huìj yíti.

Nì gataj Ma'an Jesús:

—Huê dânj gaj nì sị ga'min' doj gà' mánj.

**Ga'anj ga'min Ma'an Jesús ngà Ma'an
Ña'anj an ñan gù'nàj Getsemaní
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)**

³⁹ Gahui nì ga'an kij ñan màn nej chrun olibo, dàj rún' hua chrej nika, nì huê danj nanj ga'anj nej sí 'na' gahuin chrun nngaj. ⁴⁰ Nì nga guchi' Ma'an Jesús hiuj dânj, nì gata gunin nej sô':

—Gàchìnj nì'hiaj nej suj da'nga nì sị gininj nej suj riñan gakìn'in nga duguane sichre riñan nej suj.

⁴¹ Nì gahuin anêj Ma'an Jesús riñan nej sí 'na' gahuin chrun riñanj dàj rún' gan' gininj 'ngo hiêj garrún 'ngo sí; nì ganikìn' rúdàko nì gayi'ij nì ga'min ngà Ma'an Ña'anj an, ⁴² Nì gata:

—Taj, si ruhuâ Ma'ân rè', nì sị gi'hiaj Ma'ân rè' si giran' sàñùnj mánj; sanì sị gi'hiaj Ma'ân rè' sa garan' ruhuâj mánj, gi'hiaj Ma'ân rè' ngàj dàj rún' garan' ruhuâ Ma'an rè'.

⁴³ Huê danj nì ga'na' 'ngo ángel 'na' ne' yàtà'a guendâ nagì'hiaj nukua Ma'an Jesús. ⁴⁴ Nì ùta giran' sañun Ma'an Jesús, hiô' nì dānanj ùta nùkuaj gayi'ij ga'min ngà Ma'an Ña'anj an; nì dàj rún' nìko hua tsin tun nga gañan ñan giran' yi'ì huê danj nìko hua tsin nihiaa nìkò' riñan Ma'an Jesús.

⁴⁵ Nì nga gisìj ga'min Ma'an Jesús ngà Ma'an Ña'anj an, nì ganayumanj nì ga'naj ñan màn nej sí 'na' gahuin chrun riñanj, nì do' si atoj nej sô' nngaj nej sô' ganari'ij dadin' si ùta gananiñ ruhuâ nej sô'; ⁴⁶ nì gataj Ma'an Jesús gunin nej sô':

—Nùnj huin saj nì atoj nej suj rà'aj. Ganachi nej suj, nì ga'min nej suj ngà Ma'an Ña'anj an da'nga nì sị gininj nej suj riñan gakìn'in nga duguane' sichre riñan nej suj mánj.

**Ga'na' gida'a nej sij Ma'an Jesús
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)**

⁴⁷ Nga nìn' a'min Ma'an Jesús nìkinj hiuj dânj, nì guyumân 'ngo yi'nìn' nej sí riñanj; nì sí gù'nàj Judas 'na' ne' ñan riñan nej sí dânj, nì huin sô' 'ngo nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrun

riñanj; nì ga'na' sô' nda ñan nìkìnj guendâ gachrun du'hua sô' yi'nín riñanj. ⁴⁸ Nì gata gunin sô':

—Judas. Gachrûn du'huâ' ñunj guendâ nàgà'huì' ñunj nanj nîn'.

⁴⁹ Nì gini'in nej sí ga'na' gahuin chrûn riñan Ma'an Jesús nej sa gahuin, nì gataj nej sô':

—Señor, guduran' yi'ì nej ñunj nej sí nânj ngà yîti nî'.

⁵⁰ Nì guduran' yi'ì 'ngo nej sí ga'na' gahuin chrûn riñan Ma'an Jesús 'ngo si-musû rej huin ñaan, nì ga'ne' sô' rakij sí dânj ne' huà' sô'. ⁵¹ Hiô' nì nanikàj Ma'an Jesús, nì gata:

—Sì gi'hiaj nej suj dânanj mánj.

Nì gagan' ra'a Ma'an Jesús rakij sí dânj, nì gananûn rakij sô' gi'hia. ⁵² Nì gataj Ma'an Jesús gunin nej rej huin ñaan, ngà riñan nej sí a'nin' riñan nej sí nìkìnj' dugumîn hue' huin nûhui ngà nej síchij achij i, dadin' nej sí nânj ga'na' gida'a Ma'an nì gata gunin nej sô':

—Dàj rûn' gi'hiaj nej suj nga huaj gida'a nej suj 'ngo sí tuu, huê danj gi'hiaj nej suj ngàj dadin' nìkaj nej suj yîti ngà chrûn gurûtin ga'na' gida'a nej suj ñunj nanj nî'. ⁵³ Nì gané daran' nej gui ngà nej suj ruhuâ hue' huin nûhui, nì nun gida'a nej suj ñunj; sanì gà' guyumân ora si hua ñiñan si dânanj gi'hiaj nej suj ngàj, dadin' sichre huin si nìkaj sun riñan nej suj nì guyumân si orâj nanj ánj.

Gataj Pedro si nun ni'in sô' Ma'an Jesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72;

Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Nì gida'a nej sij Ma'an Jesús, nì nìkaj nej sij ga'anj nej sij, ñan nne dukuâ si-sun rej huin ñaan. Nì nìkò' Pedro huaj sô' nda gàn'. ⁵⁵ Nì dânin hue' dukuâ si-sun rej dânj ganaran' nej sí dânj ña'aaan, nì nda ganikàj mân nej sô' ganahuin gîn nej sô' ña'aaan; nì ga'anj gane Pedro siganînj nej sô'. ⁵⁶ Sanì gini'in 'ngo siyànàa, nne Pedro ganahuin gîn sô' ña'aaan, nì ùta sà' ga'nîn ñan siyànà danj riñan sô', nì gata gunin sô':

—Sina'u nne hiuj dânj nikaj dugui' ngà Ma'an Jesús.

⁵⁷ Sani nun ga'huej Pedro si nikaj dugui' sô' ngà Ma'an Jesús ni gataj sô:

—Nun ni'ín sí gataj dânj mánj.

⁵⁸ Ne' rùkù doj ni gini'in a'ngô sí dânj, Pedro ni gataj sô':

—Huê sò' huin sí nikaj dugui' ngà Jesús, ni gataj Pedro: Nitaj si nikaj dugui'í ngà sí gataj dânj mánj.

⁵⁹ Ne' rùkù nga gachín da'nga si 'ngô ora, ni huê gè danj gataj a'ngô sí dânj gunin Pedro:

—Yàngà' hia nìn' ni gaché sí nânj ngà Ma'an Jesús, dadin' sí 'nà' hio'ó Galilea huin sô'.

⁶⁰ Ni gataj Pedro:

—Nun ni'ín ahuin ràyì'ì ga'min' mánj.

Ni nga nìn' a'min Pedro dânanj, ni orâ chre, ni gaguâj dê'loj o. ⁶¹ Hiô' ni nanikàj Ma'an Jesús, ni gini'hia riñan Pedro; hiô' ni gananan ruhuâ sô' nej nuguan' gataj Ma'an Jesús gunin sô', dadin' gà' gata: “Nga nìn' gachin gaguaj dê'loj o, ni gà' gisîj huà'nìnj gataj' si nun ni'ín' ñùnj.” ⁶² Ni gananan ruhuâ Pedro rayi'î nuguan' nânj ni gahui sô' ne' ye' hue' dânj ni nanikàj ruhuâ sô' sa gi'hiaj sô' ngà Ma'an Jesús ni gayi'ì sô' ni útã gudugue'e sô'.

Ga'min duku nej sí màn dugumîn dânj

Ma'an Jesús ni ga'hui' nej sô' ni'hia

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ni ga'min duku nej sí màn dugumîn Ma'an Jesús, ni ga'hui' nej sô' ni'hia;

⁶⁴ Ni garán nej sô' atsìj i rune ñanj, ni ga'hui' nej sô' guchru'u riñanj, ni gachín na'anj nej sô' ni gataj nej sô':

—Gataj sò' ahuin sí ga'hui' ni'hiâ' staj.

⁶⁵ Ni útã gà'ì a'ngô nej nuguan' kij huãa ga'min nej sij riñan Ma'an Jesús.

**Nìkaj nej sij ga'anj nej sij Ma'an Jesús riñan junta nìko
ñan giyi'nin' daran' nej gakìn'**

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Nga giyigìn a'ngô gui dânj, nì ganaru'hui' nej síchìj achij mán ruhuâ yuman'an, ngà nej rej huin ñaan nì nej sí chrún ley, nì nìkaj nej sij Ma'an Jesús ga'na' nej sij riñan nej síchìj nìkaj sun riñan yuman'an nì gataj nej sij:

⁶⁷ —Gataj sò' gunìn nej ñûnj si huê' huin Ma'an Cristo staj nînj.

Nì gataj Ma'an Jesús gunìn nej sij:

—Si gata' si huê huin, nì sî guyumân ruhuâ nej suj; ⁶⁸ nì si gachìnj na'ân nej suj, nì sî ganari' nej suj gànàtâ' nej suj sa gachìnj na'ân mánj. ⁶⁹ Sani' àsìj hìaj nì nagané ne' ra'a ne' huà' Ma'an Ña'anj ùta nùkuaj.

⁷⁰ Gataj daran' nej sí dânj:

—Nì huê' huin Da'ní Ma'an Ña'anj an nî'.

Nanikàj Ma'an Jesús nì gata: Nej suj gataj si huê danj huín.

⁷¹ Hiô' nì gataj nej sí dânj:

—Nùnj huin si gi'hio' gunìn' si-nùguàn' a'ngô síi gà' ùnj.

Dadin' gà' gunìn' rakì' dàj gataj sij nanj ánj.

Nìkìn' Ma'an Jesús riñan Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23

Hiô' nì ganayumàn daran' nej sí rigì mán hiuj dânj, nì nìkaj nej sô' ga'anj nej sô' Ma'an Jesús riñan Pilato. ² Nì gayi'ì nej sô' nì garânj ruhuâ nej sô' rayi'ì Ma'an. Nì gataj nej sô':

—Nì gini'in nej ñûnj si sí nânj nì gidigân sô' a'ngô chrej e riñan nej gui' mán yiñán nej ñûnj, nì nagì'hìaj hìaj sô' si gà'huì' nej ñûnj sa'anj huin kuestu riñan César, nì gataj sô' si huê sô' huin Ma'an Cristo, nì huê sô' huin rey.

³ Hiô' nì gachín na'anj Pilato, nì gataj sô':

—Huê rè' huin rey nìkaj sun riñan nej sí judío nî'.

Nanikàj Ma'an Jesús, nì gata:

—Huê daj rûn' taj' nî huê danj huín.

⁴Nî gataj Pilato gunîn nej rej huín ñaan ngà riñan nej gui:

—Nitaj gà' si 'ngo gakîn'in ganari'í gi'hiaj sí nan mánj.

⁵Sani ùta ginûn huín nej sí dânj garânj ruhuâ nej sô' rayi'í Mạ'an Jesús, nî gataj nej sô':

—Ùta dugunîn' sí nânj nî gi'hiaj sô' si ùta gaguâj nej gui nej dugui' ninj ngà nej sa gidigân sô', nî gayi'í sij gidigân sij àsj nda riñan hio'ó Galilea nî nda ganûn sij gidigân sij riñan hio'ó Judea, nî gà' guyumân sij danga' nan nanj ánj.

Nîkîn' Mạ'an Jesús riñan Herodes

⁶Hiô' nî nga gunîn Pilato sa gataj nej sí nânj, nî gachín na'anj sô' si riñan hio'ó Galilea huín yíñán Mạ'an Jesús. ⁷Nî nga gunîn Pilato si Herodes ginikaj sun riñan hio'ó Galilea, nî ga'nín sô' ga'anj Mạ'an Jesús riñan Herodes, dadin' nej gui dânj nî nne Herodes ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén. ⁸Nî nga gini'in Herodes Mạ'an Jesús, nî ùta gahuín nihia' ruhuâ sô', dadin' àsj nngaj gui nî ùta gahuín ruhuâ sô' ginî'in sô' Mạ'an Jesús; dadin' gunîn sô' si ùta gà'ì hua nej sa gi'hiaj Mạ'an Jesús, nî ruhuâ sô' ginî'in sô' si gi'hiaj Mạ'an Jesús 'ngo da'nga'a riñan sô'. ⁹Nî ùta gachín na'anj sô' Mạ'an Jesús, sani gà' si 'ngo nuguan'an nun dúnanikàj Mạ'an Jesús riñan sô'.

¹⁰Nî màn nej rej huín ñaan nî màn nej sí chrûn ley nî ùta garânj ruhuâ nej sô' rayi'í Mạ'an Jesús. ¹¹Hiô' nî ganari ninj Herodes ngà nej si-stadû sô' Mạ'an Jesús nî ùta ga'min duku nej sô' riñan Mạ'an, nî ga'nín nej sô' 'ngo atsîj nun rey Mạ'an Jesús; nî gana'nín ñûn sô' ga'anj Mạ'an Jesús riñan Pilato.

¹²Nî nej gui gâchin nî nitaj si nîkaj dugui' hue'ê Pilato ngà Herodes dadin' si nun na'an ruhuâ nguèj sô' ni'in nguèj sô' dugui' nguèj sô' sani àsj gui dânj nî gana'min nguèj sô' nî ginikaj dugui' hue'ê nguèj sô'.

Giri' nì'hiaj Ma'an Jesús gahuij

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38–19:16)

¹³ Hiô' nì ganakín Pilato, daran' nej rej huin ñaan, nì nej sí nìkaj sun riñan yuman'an, nì huê danj nanj ganakín sô' da' hua nìn' gàchrà' yuman'an, ¹⁴ Nì gataj sô':

—Ginikaj nej suj ga'na' nej suj sí dânj riñanj dadin' gataj nej suj si dugunin' sij nej guiì yùmàn'an; sanì gà' gini'in nej suj si gachín na'an sij, sanì nun gànàri'ij gà' si 'ngo nej gakìn' garânj ruhuâ nej suj rayi'î sij mánj. ¹⁵ Nì gà' si 'ngo gakìn'in nun gànàri' Herodes rayi'î sij, nga ga'nín nej suj ga'anj sij riñan sô'; rayi'î dan nì gana'nín ñùn sô' gunumân sij riñan nê', huê dan nì nitaj gakìn' gi'hiaj sij si gàhuì' sij mánj.

¹⁶ Gùdùgũañúnj sij nì ne' rùkù nì gànà'nìnj ra'á sij nanj ánj.

¹⁷ Nì daran' hio'o nì gana'nín ra'a Pilato 'ngo sí gi'hiaj gakìn'in nga guyumân gi'ñanj pascua. ¹⁸ Sanì gaguâj daran' nej guiì nì gataj ninj:

—Dagahui' sô' sij nì gànà'nìnj ra'â' sí gù'nàj Barrabás nanj ánj.

¹⁹ Dadin' gatúj Barrabás dukuâ ga'a guendâ ganachi nikaj nej dùgui' sô' nì gunin' sô' nga nej sí nìkaj sun nne yuman' snà'anj dânj, nì dagahui' sô' 'ngo guiì. ²⁰ Nì ga'min ñùn Pilato dadin' ruhuâ sô', gànà'nìnj ra'a sô' Ma'an Jesús; ²¹ sanì gayi'ì nej sí nânj nì gaguâj ñùn nej sô', nì gataj nej sô':

—Dunikò' rùgùtsì rè' sí dan riñan rugutsii, dunikò' rùgùtsì rè' sí dan riñan rugutsii.

²² Nì gisíj huà'nìnj gachín na'anj Pilato nì gataj sô':

—Ahuin sa a'nan' gi'hiaj sí nânj rà'aj. Dadin' gà' si 'ngo gakìn'in nun gànàri'ij gi'hiaj sij si gàhuì' sij mánj, sanì dùgũañun ñùn sij nì ne' rùkù nì gànà'nìnj ra'á sij nanj ánj.

²³ Sanì gayi'ì ñùn nej sí nânj nì ùta nùkuaj gaguâj nej sô' nì gachín nej sô' sì dunikò' rùgùtsì nej sij Ma'an Jesús. Nì ùta nâ gaguâj nej sô' nì gataj nej sô' dânanj. ²⁴ Huê danj nì garânj yina Pilato nì gi'hiaj sô' dàj rùn' gachín nì'hiaj nej sí dânj;

²⁵ Huê danj nì gana'nín ra'a sô' Barrabás sí gunin' ngà nej sí nìkaj suun sí dagahui' nîman, dadin' rayi'î sô' gachín nì'hiaj

nej sij si gahui sô' ruhuâ dukuâ ga'a; ni nàgà'huì' Pilato Ma'an Jesús ra'a nej sij ni gi'hiaj nej sij dàj garan' ruhuâ nej sij ngà Ma'an Jesús.

Dunikò' nej sij riñan rugutsii Ma'an Jesús

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Ni nìkaj nej sij ga'anj nej sij Ma'an Jesús, ni gida'a nej sij sí gù'nàj Simón sí 'na' riñan hio'ó Sirene, dadin' hiaj 'na' niki sô' ga'anj sô' kij ì, ni gi'hiaj guesâ nej sij si gata sô' rugutsii ni ginikò' sô' ne' rukû Ma'an Jesús ga'anj sô'.

²⁷ Ni ùta gà'ì nej guì rigì màn yuman' dânj nìkò' huaj rukû Ma'an Jesús, ni huê danj nanj huaj ùta gà'ì nej siyànàa ni gudugue'e ninj ni aguâj hia ninj huaj ninj rayi'f Ma'an Jesús.

²⁸ Sanì nanikàj Ma'an Jesús, ni gini'hia riñan ninj, ni gata gùnìn ninj:

—Da'nin yànà yuman' snà'ànj Jerusalén, si gudugue'e nej suj rayi'f mánj, gudugue'e nej suj rayi'f ma'an nej suj ni rayi'f nej da'ní nej suj nanj ánj. ²⁹ Dadin' gùyùmàn gui ni gataj nej guì: “Ganahuin nihià' ruhuâ nej siyànà nun ga da'ní ni nej siyànà nun ginun riki ne'ej, ni nej siyànà nun dugutsi ne'ej.”

³⁰ Hiò' ni gàyì'ì ninj ni gataj ninj gùnìn nej kij ì: “Ginìnj nej suj yichrá nej ñúnj”; ni gataj ninj gùnìn nej dakan: “Ganarán nej suj yichrá nej ñúnj.” ³¹ Dadin' si dânanj gi'hiaj nej sij ngà chrun 'huì. Ni huaj doj gi'hiaj nej sij ngà chrun nakò nanj ánj.

³² Ni nìkaj nej sij huìj sí dânj huaj nej sij ngà Ma'an Jesús, ni sí tuj ngà sí dagahui' guì huin nguèj sô' ni huaj nguèj sô' guendâ gàhuì' nguèj sô'. ³³ Ni nga guchi' nej sij dakan gù'nàj ñan màn kúu, ni hiuj dânj dunikò' rùgùtsi nej sij Ma'an Jesús riñan rugutsii ngà huìj sí gi'hiaj gakin'in, 'ngo sí dânj dunikò' nej sij ra'a ne' huà'aj ni a'ngò sí dânj dunikò' nej sij ra'a ne' chrin. ³⁴ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Taj ginikaj Ma'ân rè' nimân nìko rayi'f nej guì nânj, dadin' nun ni'in da'nga' ninj sa gi'hiaj ninj mánj.

Ni gunuchra' da'aj nej sij atsij yè'è nun Ma'an Jesús, ni guduku nej sij número da'nga ni gini'in nej sij ahuin go'ngo riñan nej sij gùnàj si-ga'anj. ³⁵ Ni màn nej guiì gini'hiaj ninj; ni huê danj nanj ga'min duku nej sí nìkaj suun riñan Ma'an Jesús, ni gataj nej sô':

—Gi'hiaj sij gananin a'ngô nej guiì; hiaj ni gi'hiaj sij gananin Ma'an sij, si yàngà' huê si huin Ma'an Cristo, Ma'an sa ganagui Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

³⁶ Ni huê danj nanj ga'min duku nej sí huin stâdu riñan Ma'an Jesús, ni ga'na' nichì nej sô' ni duguane' nej sô' nne binagre go'o Ma'an Jesús.

³⁷ Ni gataj nej sô' gunin Ma'an Jesús:

—Si yàngà' huê' huin Ma'an rey nìkaj sun riñan nej sí judío, ni gi'hia sò' si gananin Ma'an àj nîn.

³⁸ Ni gachrûn nej sij 'ngo nuguan'an ne' ahui Ma'an Jesús, ni huin letra griega, letra latín, letra hebrea ni ta: “SÍ NÂNJ HUIN REY NIKAJ SUN RIÑAN NEJ JUDÍO.”

³⁹ Ni ga'min kij 'ngo sí nìkò' riñan rugutsii riñan Ma'an Jesús, ni gataj sô':

—Si huin' Ma'an Cristo, ni gi'hiâ' si gananin Ma'ân', ni gi'hiâ' si gananin nê' aj nînj.

⁴⁰ Nanikàj a'ngô sí dânj ni dugunin gà'ì sô' sí ga'min kij riñan Ma'an Jesús ni gataj sô':

—Nitaj si guyu'huì' ni'în' Ma'an Ña'anj an ûn'; dadin' dàj rûn' giran' Ma'an Jesús huê danj run' mínj. ⁴¹ Nguè' ni yàngà' hia, ni huà niñan si giran' sañun', ni ganahuin ro'o' kastígu ray'î nej gakîn' gi'hiô'; sanì sí nânj ni nitaj gà' si 'ngo sa a'nan'an gi'hiaj sô' mánj.

⁴² Ni gataj sí nânj gunin Ma'an Jesús:

—Gananun ruhuâ Ma'ân rè' ni'in Ma'ân rè' nûnj nga ga'na' ginikaj sun Ma'ân rè'.

⁴³ Hiô' ni gataj Ma'an Jesús gunin sí nânj:

—Yàngà' hia nîn' gàtâ gunin', ni àsij gui hiaj ni gane' ngàj ñan nngaj yuman' ña'anj nanj ánj.

Gahui' Mạ'an Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Nị nga gisịj aga' yùhuịj i, nị gahuin rụmìn nìn' gàchrà' riñan hio'óo nda gisịj aga' hua'ninj in. ⁴⁵ Gahuin rụmìn riñan gui, nị giyi'ne' da'aj atsịj manj xi nìkò' ruhuâ nuhuî nìko nne Jerusalén. ⁴⁶ Hiô' nị ùta nùkuaj ga'min Mạ'an Jesús, nị gata:

—Taj, nàrikìj nanè nimânj ra'a Mạ'ân rè'.

Nị nga gisịj ga'min Mạ'an Jesús nuguan' nânj, nị gahuij.

⁴⁷ Nị nga gini'in stadû kapitán dàj gahuin, nị ùta ga'min hue'ê sô' riñan Mạ'an Ña'anj an, nị gataj sô':

—Yàngà' hia nìn' nị sí nânj nị 'ngo sí gi'hiaj sa nịkaa huin sô'.

⁴⁸ Nị nga gini'in daran' nej guiè rigì màn hiuj nânj, dàj gahuin nị nan' ninj dukuâ ninj nị gay'i'ì ninj nị ga'hui' ninj yi'ñanj ninj guendâ gananiñ ruhuâ ninj rayi'f sa a'nan' gi'hiaj ninj. ⁴⁹ Sanị nda gan' nikin' daran' nej guiè nìkò' rukû Mạ'an Jesús, nị nej siyàna ginikò' ga'na' rukuj nda riñan hio'ó Galilea, nị nịkin' ninj gini'hiaj ninj dàj gahuin.

Gachin' nej sij Mạ'an Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Nị nne 'ngo sí gù'nàj José, nị yiñán sô' huin yuman' snà'anj gù'nàj Arimetea, huin hio'ó Judea, nị sí nânj huin 'ngo sí n'ñnj riki yi'nin' nej sí nịkaj sụn riñan yuman'an, nị huin sô' 'ngo sí sà'a nị 'ngo sí gi'hiaj sa nịkaa. ⁵¹ Nị hué danj nanj nne sí nânj gana'huịj sô' àmàn ga'na' ginikaj sụn Mạ'an Ña'anj an, nị nun ga guñan ruhuâ sô' nị nun garan' ruhuâ sô' sa gi'hiaj nej sí nânj ngà Mạ'an Jesús. ⁵² Nị ga'anj sô' riñan Pilato, nị ganachin' sô' nneè kú Mạ'an Jesús. ⁵³ Nị ga'nêj sô' nneè kú Mạ'an Jesús riñan rugutsi, nị duri'ñânj sô' atsịj gatsi nneè kú Mạ'an Jesús, nị ga'anj gachin' sô' nneè kú Mạ'an ñan gà' hua yugui 'ngo hiu'uj u riñan huej e gi'hiaj sô', nị gà' sị 'ngo nîman nun gachin' nej sô' ruhuâ hiu'uj dânj. ⁵⁴ Gahuin 'ngo

gui nga gi'hiaj yugui nej sij sa ya nej sij, ni huin niin sti'nin gui hiaj gayi'i gui ganarânj rûhua. ⁵⁵ Ni ginikò' nej siyànà 'na' nda riñan hio'ó Galilea rukû José, ni ga'anj ninj nga sô', ni gini'in ninj dâj hua ñan gachin' sô' nneè kú Ma'an Jesús dadin' gà' hua yugui ñan gachin' sô' Ma'an. ⁵⁶ Ni nga nanikàj nej siyànà dânj ni nan' ninj dukuâ ninj, ni gi'hiaj yugui ninj nej sa gin' dâj a nga nne gin' dâj a; ni ganarânj ruhuâ ninj gui ganarânj rûhua dâj rûn' giyi'nin' suun riñan si-ley Ma'an Na'anj an.

Gana'ninj Ma'an Jesús siganinj nej nîman

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Ni gui gudûngu nga gayi'i semana, nga nin' hua nigan' sta'u, ni ga'na' nej siyànà dânj ñan gachin' sô' nneè kú Ma'an Jesús, ni nikaj ninj sa gin' dâj a nga nne gin' dâj gi'hiaj yugui ninj ga'na' ninj, ni huê danj nanj ga'na' a'ngô nej siyànàa nga ninj. ² Ni ganari' ninj si gà' gahuin anêj hiěj garân riñan hiu'uj ñan gachin' sô' nneè kú Ma'an Jesús; ³ Ni nga gatûj ninj ruhuâ hiu'uj dânj ni nun gànàrì' ninj nneè kú Ma'an Jesús. ⁴ Nga nin' úta ganin gitsi ruhuâ ninj núnj huin si gahuin hiuj dânj, huê danj ni guyumân huìj sí nun atsîj raan chre ñan nikin' ninj. ⁵ Ni nga gini'in ninj nguèj sô' ni guyu'huì' ninj, ni gudugua' ninj riñan ninj riñan hio'óo, ni gataj nguèj sí dânj gunin ninj:

—Núnj huin saj ni nana'huì' nej suj siganinj nej nîman Ma'an sa nne ni'nà' rà'aj. ⁶ Nitaj nngaj hiuj nan gà' mánj, gà' ganahuin ni'nàj siganinj nej nîman. Ganun ruhuâ nej suj dâj gatâ gunin nej suj, nga gané riñan hio'ó Galilea, ⁷ dadin' ga' gatâ: Si hua niñan si nàgà'huì' nej sij núnj ra'a nej sí gakin'in, ni dunikò' rùgùtsi nej sô' núnj riñan rugùtsi, sanj gànà'nin gachin huà'ninj gui siganinj nej nîman.

⁸ Hiô' ni ganun ruhuâ nej siyànà nânj nej nuguan' gataj Ma'an Jesús. ⁹ Ni gudunâj ninj ñan gachin' nej sô' nneè kú Ma'an Jesús, ni ga'anj gànàtâ' ninj nej nuguan' gunin ninj ni nej sa gini'in ninj riñan nej yàn nej sí ga'na' gahuin chrûn

riñan Ma'an Jesús ngà a'ngô nej sô' màn hiuj dânj. ¹⁰ Nej siyànà dânj huin María Magdalena, Juana ngà María huin nni sô' gù'nàj Jacobo, nì huaj a'ngô nej siyànàa ngà nej siyànà nânj, nì ganata' ninj nej sa gini'in ninj riñan nej sí ga'anj gìdigân sinin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹¹ Sanì ganin ruhuâ nej sô' si sinún nej siyànà nânj, nì nun gùyùmàn ruhuâ nej sô' sa gataj ninj.

¹² Sanì ganayumàn Pedro, nì gunânj sô' ga'anj ginì'hiaj sô' ñan gachin' nej sij nneè kú Ma'an Jesús; nì nga guchi' sô' nì ginì'hiaj sô' ruhuâ hiu'uj dânj, nì ginì'in sô' si nngaj man atsìj garán nej sij nneè kú Ma'an Jesús ruhuâ hiu'uj dânj, nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ sô' rayi'î sa gahuin nì nan' sô' hue' ñan màn a'ngô nej sí nìkaj dugui' ngà sô'.

Huaj nej sij chrej huaj yuman' Emaús

(Mr. 16:12-13)

¹³ Hiô' nì huê gè gui dânj, huaj huìj sí ga'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús ñan nngaj 'ngô ranchu gù'nàj Emaús, nì yàn kilometru gàn' nnga ngà yuman' snà'ànj Jerusalén.

¹⁴ Nì ganarìsna'anj nguèj sô' huaj nguèj sô' rayi'î daran' nej sa gahuin. ¹⁵ Nì nga nìn' huaj nguèj sô' ganarìsna'anj nguèj sô', nì ga'anj nichì Ma'an Jesús ñan huaj nguèj sô', nì ache hua ngà nguèj sô'. ¹⁶ Sanì nun ga'hue ganani'in nguèj sô' Ma'an Jesús, dadin' huà nìn' huà huì Ma'an riñan nguèj sô'. ¹⁷ Nì gataj Ma'an Jesús gunin nguèj sô':

—Ahuin nuguan' huin nej sa ganarìsna'anj nguèj suj nga aché nguèj suj 'na' nguèj suj rà'aj, nì nùnj huin saj nì ganani'in ruhuâ nguèj suj rà'aj.

¹⁸ Nanikàj Cleofas, 'ngô sí ga'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús nì gataj sô':

—'Ngô rìn rè' huin sí 'na' a'ngô yuman'an nì nun ginì'in' nùnj huin si gahuin ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén nej gui nânj nanj nî'.

¹⁹ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Nùnj huin sị gahuin nanj únj.

Nị gataj nguèj sí dânj:

—Huê rayi'í Mạ'an Jesús sô' 'nạ' yuman' gù'nàj Nazaret ganarísna'anj nguèj núnj, dadin' gahuin sô' 'ngô sí ganata' dàj gahuin, nị útá nìko hua nej sa gi'hiaj sô' nị útá nùkuaj hua nuguan' ga'mìn sô' gi'hiaj Mạ'an Ña'anj an nị huê danj nanj gahuin sô' 'ngô sí nịkaj sun nìko riñan nej guiì yùmàn'an.

²⁰ Dadin' naga'hui' nej rej huin ñaan ngà nej sí nịkaj sun riñan nej ñúnj guendâ dagahui' nej sô' Mạ'an Jesús nị gudunikò' rùgùtsì nej sô' riñan rugutsii Mạ'an. ²¹ Dadin' gana'huìj nej ñúnj si sô' huin sí gi'hiaj gananin Israel; sanì huê danj nanj, gà' gisìj huà'nìnj gui gahuin daran' nej nânj. ²² Huê danj nanj gà' duyuhui' da'aj nej siyànà nịkaj dugui' ngà nej ñúnj, nị àsiìj hua nigan' gui hiaj ga'anj gini'hiaj ninj ñan gachin' nej sô' nneè Mạ'an Jesús; ²³ sanì nun gini'in ninj nneè kú sô' hiuj dânj, nị ga'na' gànàtà' ninj gunin nej ñúnj si gini'in ninj nej ángel, nị gataj nej ángel dânj gunin ninj si hua nì'nà' Mạ'an Jesús. ²⁴ Nị ga'anj da'aj nej sí nịkaj dugui' ngà nej ñúnj ñan gachin' nej sí nneè kú Mạ'an Jesús, nị huê dàj rún' gataj nej siyànà nânj huê danj hua yangaj gini'in nej sô' taj nej sô, sanì nun gini'in nej sô' nneè kú Mạ'an Jesús taj nej sô' mánj.

²⁵ Hiô' nị gataj Mạ'an Jesús:

—Aya' nej sí suj nị na'hue gayakaj guendâ nej suj gà' mánj, nị útá ràn gùyùmàn ruhuà nimân nej suj daran' nej nuguan' gataj nej sí gataj dàj gahuin. ²⁶ Sê hua niñan sị huê dānanj giran' Mạ'an Cristo, nị ne' rùkù nạ'anj yàtà'a ñan gane ginikaj sunj rà' saj ùn'.

²⁷ Nị gayi'ij nị ganataj nuguan' nnùn riñan librú àsiìj nga gachrùn sachij Moisés, nị ganataj dàj gachrùn nej sô' gataj dàj gahuin, nị nadiganj daran' nej nuguan' ga'min rayi'ij riñan nej sô'.

²⁸ Huê danj nị guchi' nej sij ñan nngaj ranchu ñan huaj nej sij dânj, nị man sị gi'hiaj Mạ'an Jesús sị nda gan' doj hua gà'an. ²⁹ Sanì gi'hiaj guesà nguèj sij si gùnàj Mạ'an Jesús ñan gùnàj nguèj sij nị gataj nguèj sij:

—Gùnàj sô' hiuj nan, dadin' gà' 'na' gìnìn nì gà' 'na' gatu gui.

Huê danj nì gatûj Ma'an Jesús guendâ guna hue' ñan gùnàj nguèj sij. ³⁰ Nì nga nne Ma'an Jesús yi'nín Mesa ngà nej sij, nì gida'a rachrúun nì ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì guchra' da'a rachrúun, nì ga'huij yâ nej sij. ³¹ Hiô' nì ganayigìn rune ñan nguèj sij, nì ganani'in nguèj sij Ma'an; sanì nun gini'in da'nga' nguèj sij nì nitaj nne ngà nguèj sij gà' mánj. ³² Nì gataj da' go'ngo nguèj sij:

—Sê nda ña'an chre gi'hia ruhuâ nimûn', nga nìn' ga'min ngò' nga 'no' ruhuâ chrej e nì ganataj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñun' rà' saj ûn'.

³³ Nì huê gè orâ dânj ganayumàn nguèj sij, nì gana'na' nguèj sij yuman' snà'anj Jerusalén, nì ganari' nguèj sij nej yàn nej sô' ga'na' gahuin chrûn riñan Ma'an Jesús, nì nne a'ngô da'aj nej sí guyumân ruhuâ ni'in Ma'an Jesús hiuj dânj, ³⁴ A'min nej sô' mân nej sô' nì gataj nej sô':

—Yàngà' hia nìn' nì gana'nînj Ma'an Jesús siganînj nej nîman, dadin' gidiganj Ma'an riñan Simón nanj ánj.

³⁵ Hiô' nì gayi'i nguèj sij nì ganata' nguèj sij dàj giran' nguèj sij nga huaj nguèj sij ruhuâ chrej e, dadin' ganani'in nguèj sij Ma'an Jesús nga ga'ne' da'a rachrúun nì dàj ga'min nga ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an.

Ganikîn' Ma'an Jesús siganînj nej sô' ga'na' gahuin chrûn riñanj

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Nga nìn' a'min nej sij nej nuguan' nânj mân nej sij, nì ganikîn' Ma'an Jesús danîn ñan mán nej sij, nì gata:

—Ga dîn'inj ruhuâ nej suj.

³⁷ Hiô' nì ûta guyu'hui' nej sij nì ûta gahuin ña'anj ruhuâ nej sij, nì ganîn ruhuâ nej sij si 'ngo sta'naj a huin sa nîkîn' gini'hiaj nej sij ruhuâ nej sij.

³⁸ Sanì gataj Ma'an Jesús gunîn nej sij:

—Nùnj huin saj nì ùta yu'hui' nej suj, nì ganîn ruhuâ nej suj dânanj rà'aj. ³⁹ Gini'hiaj nej suj dâj hua ra'á nì dâj hua dakô, dadin' huê ñùnj huin sa nìkîn' gini'hiaj nej suj; nì gâgân' ra'a nej suj ñùnj, nì gini'hiaj nej suj ñùnj; dadin' 'ngo sta'naj a nì sê nneè ngà kúu huin, dadin' ñùnj nì nneè nì kúu huin nìkîn riñan nej suj nanj ánj.

⁴⁰ Nì nga gata nej nuguan' nânj, nì gidiganj dâj hua ra'a ngà dako ñan gi'ninj gakií. ⁴¹ Ûta gahuin ñhià' ruhuâ nej sij, sanì huê danj nanj huâ nanj na'hue gùyùmàn sà' ruhuâ nej sij, nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej sij, nì gata gunin nej sij:

—Nìkaj nej suj doj sa yo' nì'.

⁴² Hiô' nì ga'hui' nej sij 'ngo dasû yukua j ginitîn, nì 'ngo sikôj mán gatsi yutan ra'a Ma'an Jesús. ⁴³ Nì gida'a Ma'an Jesús, nì yaj gini'in daran' nej sij. ⁴⁴ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Huê nej nuguan' nânj huin sa ga'mîn, nga ñin gané ngà nej suj: Si ña'an huaj si gisìj daran' nej nuguan' nnùn riñan ñanj gachrûn Moisés rayi'í, ngà nej nuguan' gachrûn nej sô' gataj dâj gahuin, nì nej nuguan' nnùn riñan ñanj librû salmos.

⁴⁵ Hiô' nì gi'hia si ganayi'nin da'nga nej sij, nì ga'hue garânj da'nga' ruhuâ nej sij dâj taj riñan ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ⁴⁶ Nì gata gunin nej sij:

—Huê danj nnunj riñan ñanj, nì huâ niñan si gâhuì' Ma'an Cristo, nì gachin huà'ninj gui nì gana'nin siganinj nej nîman; ⁴⁷ nì garan sun nej suj siyugui Ma'án nga ga'min nej suj nì gànàtâ' na'anj nej suj si ña'an huaj si nànikàj ruhuâ nej gui rayi'í si-gakîn' ninj, nì gini'in ninj si ga'hue ginikâ nimân nìko rayi'í si-gakîn' daran' ninj mán ñin' gâchrà' ruhuâ yumigui, nì gàyì'í nej suj ga'min nej suj àsìj Jerusalén. ⁴⁸ Nej suj huin sa gini'in dâj gahuin nej nânj. ⁴⁹ Hiaj nì, gâ'nin ga'na' Ma'an Espiritu Santo riñan nej suj dâj rûn' rikî Ma'an Rê si-nùguàn'anj, sanì gànà'huìj nej suj gimàn nej suj ruhuâ yuman' snà'anj Jerusalén, nda ganahuin nùkuaj nej suj gi'hiaj Ma'an Ña'anj nne yàtâ'a.

Gahui M̄an Jesús ga'an yàt̄a'a

⁵⁰ Ne' rùkù n̄ ginikaj M̄an Jesús ga'an nej sij nda Betania, n̄ ganachi nikaj ra'a yàt̄a'a, n̄ gata si ḡa'na' sa huà hue'ê riñan nej sij. ⁵¹ N̄ nga n̄n' n̄kinj naga'huij nuguan' huà hue'ê riñan nej sij, n̄ gahui n̄ ga'an yàt̄a'a. ⁵² N̄ nga gis̄j ginûn ña'an̄j nej sij M̄an, n̄ ûta ganahuin n̄hià' ruhuâ nej sij n̄ nanikàj nej sij nan' nej sij yuman' sn̄'ànj Jerusalén; ⁵³ n̄ daran' nej gui nne nej sij ruhuâ hue' n̄hui, n̄ gachrá nej sij chra'a n̄ a'min hue'ê nej sij yi'î M̄an Ña'an̄j an. N̄ huê danj huin rû'huaj nanj án̄j.